

OVČAR MARKO.

SPISAL JANEZ JALEN.

11. Dan se je nagnil.

Kakor bi se mu bile noge pomladile, tako lahko je spet hodil Marko za jarci. Gonil pa je na pašo, če je mogel, v drugo stran kakor Jok, in kadar sta se tropa približala, mu je bilo tudi pet minut predaleč, da bi stopil do Joka in se z njim pogovarjal. Včasih pa, še ne davno, je prihitel po dvakrat na dan po pol ure daleč k svojemu postarnemu tovarišu, da je izpregovoril z njim nekaj besedi, čeprav sta se zjutraj in zvečer nepretrgoma pogovarjala pri ognjišču v bajti. Pa takrat so cvetele še rože na rovtih in čebele in čmrlji, zlati hrošči in židani metulji so se pozibavali na cvetju. Marko pa je pulil med njimi zorečo kumino in muhe so pobrenčavale nevidno nekje nad njegovo glavo.

Takrat.

Sedaj pa —

Dišeča kumina visi posušena in ometa v platneni vreči doma pod streho, dobro četrnico je bo, in rože so stlačene med seno po svislih. Dan se hitro krči in zjutraj in zvečer ne ve Marko nič povedati in na Jokova vprašanja odgovarja kratko, včasih celo samo prikima ali odkima. Pozabil je tudi, da Zavrhom v vsakem grmu raste krajcar. In SVESTI TOVARSH, božje bukve, sameva v koči za Šijo, zaprt v pastirsko skrinjico.

Marko je zaostal za tropom. Skoro nepremično je sedel in gledal nekam, sam ni vedel kam. Volkun je zavračal jarce in jih usmerjal, postajal in se oziral, kdaj pride za njim gospodar. Pes se je vznemiril in nekajkrat zalajal, da bi opozoril ovčarja, naj mu ukaže potisniti žival navzgor ali navzdol. Marko se ni premaknil. Jarci so polegli h kratkemu odpočitku. Volkun se je umiril, sedel na mehko blazino mahu nad tropom ter čakal in bil na vse pripravljen.

Blizu mimo Marka je priteknel zajec; robevnico bi bil lahko vrgel za njim, pa še genil ni.

Tudi Jok se ni kaj prida brigal za jarce. Pasel jih je Hrust. Skrit za skalo, je Jok, Blažnikov ovčar, že dolgo opazoval Marka. Tudi on se ni zmenil za zajca, čeprav bi ga bil lahko s kamnom dosegel, ko je skakljal pod njim proti ruševju, v katerem je obstal. Mar mu je bil zajec. Zamislil se je bil v Markovo razmišljenost: »Je kar prav, če mladega fanta premetuje sem in tja, da se privadi viharju in burjam. Samo naravnost z glavo ne sme treščiti ob skalo, da se mu vse življenje ne pozna na pameti. Za Marka se bojim. Jernej mi ga je priporočil.«

Pred leti, še preden je Jok odšel romať, sta nekoč z rajnkim Jernejem slonela prav za to skalo. Kakor bi ga videl pred sabo, tako živo se je spominjal umrlega prijatelja, in še vedno ga je slišal, kako je obljuboval Marku, da ga bo, ker je fante staknil skobec pod streho, ga nastavil lisici, ki jim je odnesla kuro, nastavil pa tako nerodno, da se je ujel Volkančev pes, saj ni bil dosti vreden, in si zlomil nogo. In prav natančno je vedel, kako bi Jernej ugovarjal, če bi res slonel poleg njega, kakor je takrat. Takole bi: »Zavpij nad razmišljenjem, naj se pomakne za jarci. Če pride volk, mu jih bo dokaj vrgel, preden bo priteknel do tropa. Neroda, zamišljena.«

In Jok bi mu odgovoril: »Saj je Volkun pri živini.«

Jernej pa bi nič ne popustil: »Lahko pridefa dva ali pa cela sestradana jafa in mu bodo še psa raztrgali.«

Še bolj bi ga nadražil: »Jernej! Volkovi se drže sedaj v najglobjih goščah. In še pozimi se v naših krajih strnejo v sestradane jafe le v najhujšem mrazu in še takrat ne vselej.«

Jernej bi z robevnico udaril ob skalo: »Vseeno! Reda se mora navaditi fant, da bo kdaj kaj prida iz njega.«

Potem bi mu omenil Podlipnikovo Ančko in Jernej bi vzrojil:

»Saj sem mu naročil, naj si jo izbije iz glave.«

»Zakaj pa ti nisi pozabil na svojo rajnico, ko si bil mlad?«

»To je bilo drugače. Midva sva bila primerna drug za drugega. Ta dva pa nista. Bogatija in beračija. Kam?«

»Bo pa priženil.«

»Ko nikoli iz tega nič ne more biti,« bi se jezil Jernej. »Priženil! Seveda. Še tisto malo pameti, kar jo ima, bo zapravil, ne pa priženil.«

»Če je pa ne more pozabiti. Saj sva bila midva tudi mlada.«

Jernej bi ne vedel drugega odgovoriti kakor: »Tebi tako ne pridem do konca, ko hočeš biti za vse moder.« Užaljen bi odšel k svojemu tropu. Zavrnil bi jarce, se vrnil in kakor bi se vse življenje ne bila nikoli sporekla, bi vprašal za nasvet: »Jok! Kako misliš ti zavoljo Ančke in Marka?«

Sedaj bi še Jok razodel: »Če prav sodim, se krha.«

Jerneju bi se obraz razveselil: »Ali res?«

»Res.«

»Hvala Bogu.«

»Fanta bo pa treba trdo vpreči v delo, da se ne razcmeri. Saj ni Mežkov Joža. Primožev je. Gospodar, in ne kolednik.«

»Jok! Kakor veš. Tebi sem ga prepustil.«

Nič več ni videl Jok Jerneja, kakor bi bil res odšel. Stopil je izza skale: »Koj ga naprežem, če se bo dal.« Tiho se je bližal Marku.

Njegovi jarci so sprožili kamen, ki se je privlil v ruševje in znova prepodil zajca.

Nekaj sežnjev za Markovim hrbtom je Jernej obstal. Marko je udaril s pestjo ob svoje koleno: »Kar vzame naj ga, Višnarjevega. Kar! Za kužka ji ne bom.« Vstal je in pogledal za tropom.

Jok, ki je do takrat res samo slutil, zakaj je Marko potrč, je sedaj zvedel iz njegovih lastnih besedi. Vesel je bil, da jih je ujel, in že je hotel odgovoriti: »Prav imaš, Marko, kar vzame naj ga.« Pa se je spomnil, da Marko najbrže samo samega sebe tolaži, misli pa vse drugače: »Ufegnil bi ga raztogočiti. Potem bi za zlomka ne poprijel. Moram pa fanta vpreči. Če ne bo hotel sam stopiti v ojnice, ga prevarim. Ko bo vlekel, mu bo že odleglo.«

Jok se je oglasil: »Marko! Na koga se jeziš?«

Prestrašen se je okrenil Marko: »O, nič, nič. Pa si tako tiho prišel kakor bos.«

»Morebiti le tebi šumi po glavi, da bolj malo slišiš.«

Marko ni nič odgovoril. Skrbelo ga je, ali je Jok razumel, kar je rekel: »Se bo že izdal.«

Jok pa je sedel poleg Marka: »Seveda. Če je človek le preveč sam, mora včasih izpregovoriti, da mu jezik ne zastane. No pa, saj je že vsak dan dan kračji in bomo kmalu spet pasli okrog vasi, na Rebri in Blatih. Ali že kaj težko čakaš?«

Marko ni vedel, ali ga kompostelski romar skuša ali mu nagaja. Ostro ga je pogledal, pa ni mogel nič razbrati iz oči in obraza, zato se tudi sam ni hotel izdati:

»Meni je vseeno. Nekje človek živi.«

»Se mi je zdelo, da premalo misliš na to.«

»Zakaj?« je osupnil Marko.

»Zakaj?« Jok je nalašč pomolčal, da je bil Marko v skrajni zadregi, češ, bo potem bolj voljno stopil v ojnice: »Če te kakšna posebna nesreča ne zadene, katere te Bog varuj, boš, kakor kaže, kakšnega pol tučala jarcev pripasel. Ali si že pozabil, kako sta se s Podlipnikom dogovorila?«

Marko se je razvnel: »Nisem pozabil. In ne popustim Cenu niti za kosom volne ne. In če se do grda spreva. Zakaj bi imeli bogatini vedno prav. Saj prihodnje leto skoro gotovo ne bom več pasel pri Podlipniku. Si bom že poiskal kakšno drugo delo.«

Z vso dlanjo se je Jok drgnil okrog ust in po neobriti, resasti bradi, da je skril smeh, ki mu je uhajal. Prav dobro je vedel, kako bi Podlipnik svojega ovčarja lahko prikrajšal za dogovorjeno plačo, če bi si Marko in Ančka ne bila prišla navzkriž: »Pa ga ne bi. Preveč sam nase drži. Le hud bodi fant, čeprav nimáš prav. Čakaj! Sedaj te vprežem.«

Jok je dvignil glavo: »Marko! Kam pa boš s pripasenimi jarci?«

»Prodal jih bom.«

»V jeseni, ko bodo na pol zastonj?«

»Čez zimo jih ne morem preživiti; imam premalo mrve.«

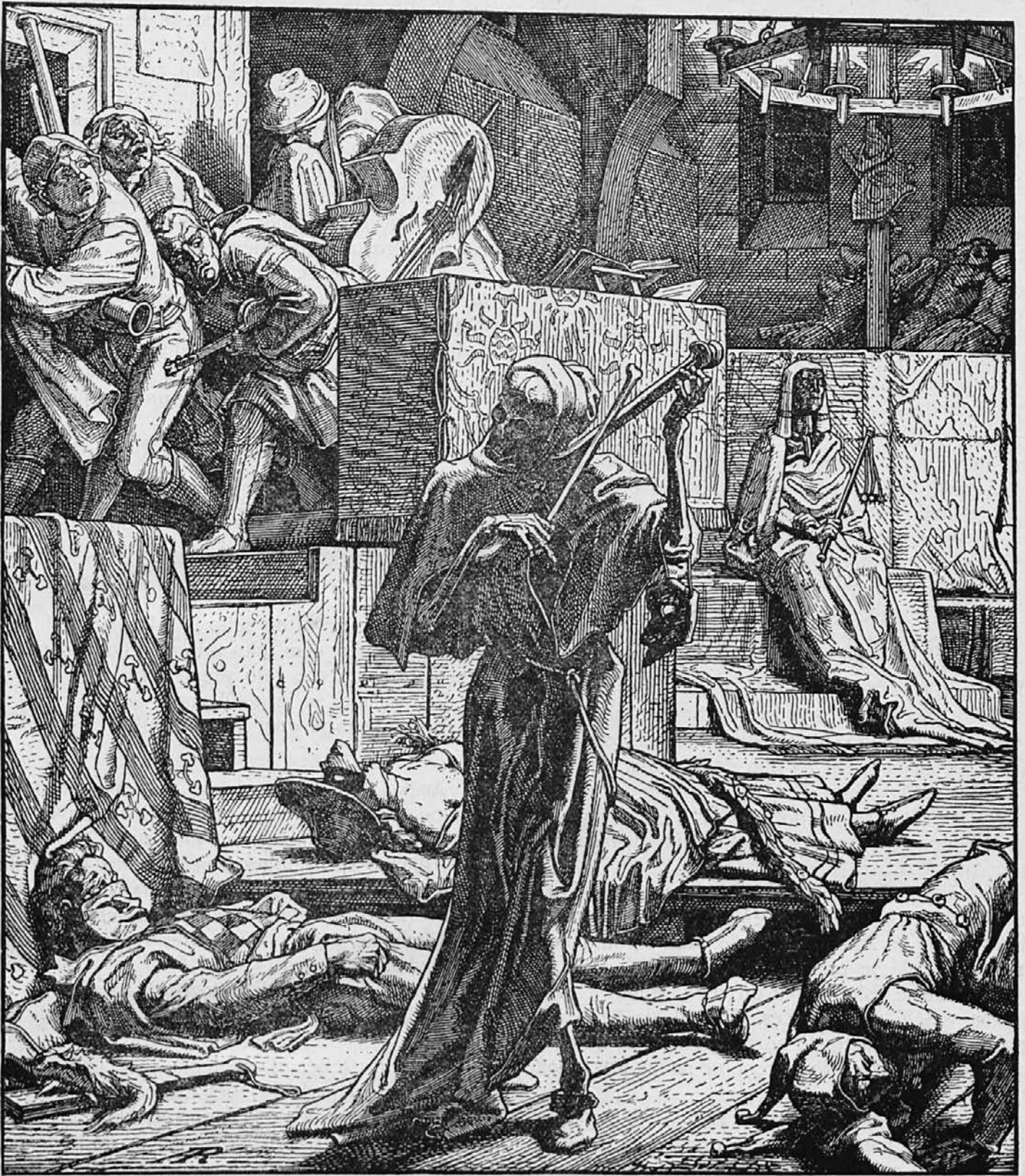
»Napravi jo!« Jok je vstal: »V Srednjem vrhu, kamor se z živino zavoljo zverine ne upamo, raste v nekaterih krajih do pasu visoka trava. In marsikje med skalami, kamor jarci ne morejo, človek pa pride, je tako gosta deteljica, da gre komaj kosa skozi njo. Po srp in po koso, po kladiva in rjuho stopi domu in seci in žanji, suši, s trtami v bremena veži in vlači in v rjuhi na hrbtu nosi do poti; pod Srednji vrh, na kopišče. Kopo naredi in jo ogradi zavoljo živine. Za kravo lahko napraviš mrve, ne samo za nekaj jarcev, če si, kakor bi moral biti. Pozimi pa s samotnicami ponjo, da ti ne bo dolgčas brez dela. Veš, Marko, to pravim: dolgčas je za mladega človeka najbolj malopriden tovariš.«

Marko se je zavedel, da Jok pozna njegove težave in mu hoče pomagati: »Niti oče bi ne mogel biti boljši z mano.« Ni vedel, kaj bi rekel.

»No, kaj razmišljaš?« je opomnil Jok, pa precej trdo.

»Vidim, da so še ljudje na svetu, ki me imajo radi.«

Alfred Rellhel: Smrt – pokončevavka.

»Tako govorjenje je za babe. Ali boš, ali ne boš?«

Marko je kratko premislil.

»Za konja napravim mrve, če treba. Kajžar je Podlipnik profi meni s svojim velikim rovltom. Moj je večji. Ves svet med Stolom in Begunjščico je moja seča.«

»Ta beseda se ti poda, ne pa, da se biješ po kolenih. Bo že, kakor vama je namenjeno.«

Jarci so vstali in Volkun pri tropu je začel besno lajati. Marko se zgane: »Pes me kliče.«

»Tudi prej te je, pa ga nisi slišal.«

Marko se je samo nasmehnil in v skokih odhitel k tropu.

Spehan je lezel Jok navkreber k svoji drobni. Oziral se je na Marka: »Kako zna pasti. Ančki utegne biti čez leta še žal, da se mu je skujala. Če se mu je —.«

* * *

Trudni od mlatve, saj je prav isti dan Joža zadnjič zavrtil Podlipnikov pajkel in sta Ančka in Rozalka opravili zadnje rešeto pšenice, sta dekleti kmalu ugasili lojenko in legli spat. Skozi odprto okno sta slišali, kako je nategnil Koširjev pes verigo, zalajal in se zaganjal kakor na neznanca, ki gre po stezi za vrtovi.

Pes je utihnil. Ančka in Rozalka pa sta razločno čuli, da je nekdo prišel pod njiju okno in se ustavil. Pridržali sta sapo. V nagelnih je zašumelo, kakor bi bil nekdo vrgel droben kamen v viseče rože. Še enkrat. Nato se je kamenček narahlo zadel v omrežje v oknu, da je kovinasto zazvenelo, priletel v sobico in udaril ob fla.

Dekleti sta pridrušeno pošepetali med sabo. Pod oknom pa je na pol tiho nepoznani vasovavec poklical: »Rozalka!«

»Marko!« je zatrepetala v postelji Ančka.

Tudi Rozalka je brata po glasu takoj spoznala. Stopila je k oknu in radi lepšega vprašala: »Kdo je?«

»Kdo? Jaz.«

»Kaj pa bi rad? Ali je mar Manica zbolela?«

»Po koso, po grablje, po rjuho in srp sem prišel. Bom napravil za Šijo nekaj sena. Ključ od hiše mi daj.«

»Počakaj, da ga poiščem.«

Trdno prepričana, da bo Marko poklical Ančko, je odšla Rozalka po ključ.

Ančka je čakala. Natanko je že vedela, kako se bo hitro ogrnila in stekla k oknu, kadar jo Marko pokliče. Ančka je čakala. Marko pod oknom se ni oglasil. Še prestopil se ni.

Hotela je vstati sama od sebe, stopiti k oknu in mu voščiti dober večer. Odgrnila je že odejo, pa jo je hitro potegnila nazaj nase, da bi ne opazila Rozalka: »Ne. Ne morem, ne smem. Če je tak, pa naj bo.«

Pod oknom je kakor v zemljo vkopan stal Marko. Srce mu je bilo, ne v prsih, v grlu, kakor kadar je bil najbolj spehan med hojo po strminah. Sama so se odpirala usta, in močno se je moral premagovati, da ni poklical: »Ančka!«

Premagalo bi ga bilo, če bi si ne bil natihoma ponavljal: »Ne. Ne. Ne morem, ne smem. Če je taka, pa naj bo.«

Rozalka je že davno snela z žeblija ključ in ga držala v roki; z drugo pa je še vedno tipala po steni, kakor bi ga še vedno iskala, pa je le poslušala, kdaj se bo oglasil Marko.

Ančka je čakala. Rozalka je še vedno navidezno iskala ključa. Marko pa se je oglasil: »Ali ga šele kuješ ali kaj. Tak, daj že vendar ključ.«

Vrgla mu je ključ na pesek pod oknom.

»V kradi ti ga bom pustil. Lahko noč!«

Ufihnilo so Markovi koraki. Ančka si je želela, da bi zalajal kak pes, kakor bi se bila bala, da bi v nočni tišini ne slišala Rozalka, kako kriči v njej: »Ni me poklical. Ni me naročil pozdraviti. Ni. Še vprašal ni po meni.«

In naj si je še tako ponavljala: »Če je tak, pa naj bo,« ni mogla prevpiti sama sebe. Niti poznala se ni več. Saj se je vsa spremenila v en sam bolesten krik: »Marko! Maaarkooo!«

Kakor sta bili dekleti trudni, tisto noč Ančka ni zatisnila očesa; Rozalki se je pa šele proti jutru za nekaj minut zadremalo.

Marko je takrat počival pri križu na vrhu krniške poti. Še vedno je imel v nosu plesnivo pust vonj, katerega se je nabral čez noč v zapuščeni svoji lastni hiši: »Ni prav, da smo tako zapustili svoj dom. Ni prav. Oča bi bili žalostni, če bi še živeli.«

V vaseh so klicali petelini dan.

»Ni prav. Sama od sebe bi v kratkih letih hiša razpadla. In jaz sem tako odredil. Slab gospodar sem. Morda mi gre zato vse narobe.«

V Završnici se je napil vode.

Brez kosila je gnal trop na pašo.

* * *

Ančka in Rozalka sta se pokropili in stopili iz lope. Iz gruče fantov pred cerkvijo se je odtrgal Višnarjev Šimen in se jima pridružil.

Prijazno se je pogovarjal z Ančko, popravljaj ogrnjen suknič, se poigral tuintam s težko srebrno verižico, za Rozalko se pa še zmenil ni, kakor bi bilo njemu, gruntarskemu, prepovedano govoriti z lanovko.

Rozalka je pri prvi priložnosti zaostala in se pridružila drugim dekletom, ki so namigavale na Šimna in Ančko: »Brhek par sta.«

Polje in Reber sta molčala, le v lipju je zakrakala vrana in takoj spef utihnila, kakor bi se bila ustrašila svojega lastnega razklanega glasu.

Šimen pa je pripovedoval Ančki, da bodo postavili novo stiskalnico za sadje in da bi rad šel pogledat, kakšna je Podlipnikova.

»Kako je znal poiskati izgovor, da bo z mamogovoril in se ji skušal prikupiti,« si je mislila Ančka, ko ga je morala vabiti, naj le gre pogledat stiskalnico, če mu bo všeč narejena: »Seveda. Mar mu stiskalnica in sadje. Saj je ne bo on delal.«

Ponosno je šel Šimen poleg Ančke in marsikatere dekle jo je zavidala, Ančka pa bi bila rada prav precej dala, če bi se ji ne bil pridružil: »Sedaj

bodo začeli ljudje takoj govoriti. Pa, ko ga ne maram —«

Doma se je izmuznila preoblačiti in je prepuščila Višnarjevega mami. Kako ji je znal govoriti.

Ogledal je stiskalnico in mama ga je povabila v hišo. Ančka se ni hotela nič pokazati in mama jo je morala poklicati, ko je Šimen odhajal.

»Še kaj pridi v vas,« je vabila Podlipnica, kakor se spodobi.

Kako je spet znal zasukati: »Ne vem, če je Ančki prav, ko se je ves čas skrivala.«

Ančka je mislila: »Naj mu pa rečem, da ga ni treba več. Saj ne morem. Ne spodobilo bi se. In še vpricho mame.« Rekla pa je: »Nič se nisem skrivala. Saj rada vidim, če kdo pride v vas; vsaj ni dolgčas.«

In prijazna je bila, kakor se spodobi.

Vseeno jo je Podlipnica učila: »Ančka! Ne smeš biti tako boječa. Kako prijazen zna biti Višnarjev. In v kako brhkega fanta je dorastel. Kar vesela bo lahko, katero bo povprašal. Kaj praviš, Ančka?«

»Nič mu ne vem reči.«

Odšla je na vrh, pobrala v predpasnik nekaj hrušk, ugriznila v eno, pa ji ni teknila. Napol dojedeno je vrgla prašičem, ki so bili v svinjariji.

»Da je še mama tako neumna. Saj ima prav. Nazadnje — če se Marko nič več ne zmeni zame. Naj pa sam sebi pripiše. Kaj bi bil tako na pičlem.«

Sršeni in ose so objedali zoreče hruške in v njenem vrhu je podričaval kakor sredi najhujše zime ščinkovec:

»Drič, drič, drič.«

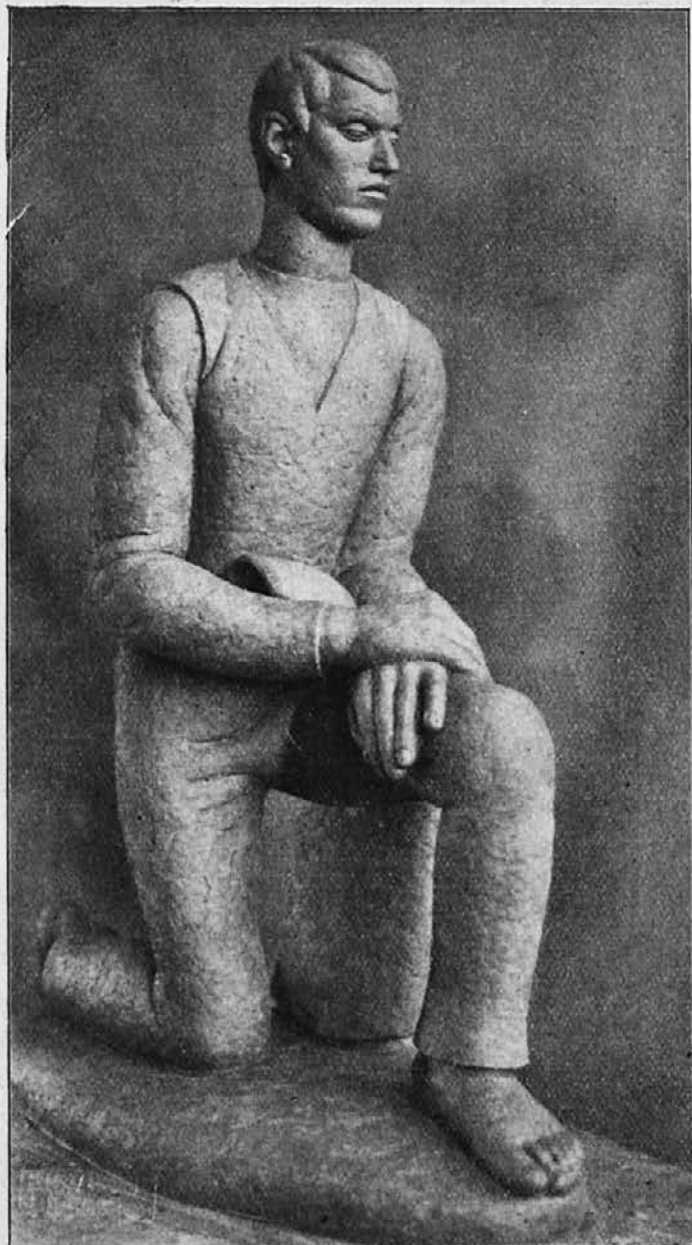
Šimen je še večkrat prišel k Podlipniku in Ančka je morala biti vselej z njim prijazna. Njegovemu nagovarjanju se je pa znala izogibati tako, da fant ni vedel pri čem je. Pa jo je smatral le bolj za boječo, kakor za nenaklonjeno: »Zakaj naj bi se ga branila. Njega, Višnarjevega.«

* * *

Poklukarjev Ravs je prišel na vse zgodaj na Zelenico h kočam. Ves je bil moker, skoro gotovo ne samo od rose, ampak je najbrže nekje brodil po vodi. Kljub temu so se mu na vratu in po prsih še poznale krvave lise. »Ali je zajčka zadušil ali srnjaka.« Nažrl se je, da se je komaj čez dan prestopal okrog koč.

Mežkov Joža je pogrešil eno jagnje. Poklukar je pa naletel na okrvavljene ostanke in osledil na njih dlako svojega Ravsa: »Ti lump ti. Jaz mu preženem skomine po jagnjetini.«

Zvečer je prišel z vrvjo in težkim bičem na Zelenico po psa. Ujel ga je, privezal k smreki in potem tako neusmiljeno pretepal, kakor bi ga mislil ubiti, in venomer je ponavljal: »Ti lump ti. Jaz te

Tine Kos: Na materinem grobu. (Žgana glina.)

odvadim potepati se. Lump. In kaj si še naredil. Lump.«

Poklukar bi bil lahko glasno povedal Ravsov greh, saj bi ga nihče ne bil razumel, ker je pes cvilil in tulil tako presunljivo, da so celo krave postale nemirne.

Dasi je Ravs marsikdaj zarežal nad Manico, se ji je sedaj hudo zasmilil. Stekla je k Poklukarju in prosila: »Pustite ga, pustiteee!« Naravnost kričala je. Poklukar pa se še zmenil ni za njeno prošnjo, ampak je bil in bil: »Lump, lump!«

Pristopil pa je Marko, ki je baš prispel na Zelenico, in prijel Poklukarja za roko: »Nehaj! Misliš, da pes ve, čemu ga pretepaš? Če ga pa namerjaš ubiti, ga pa s sekiro, ne z bičem.«

Poklukar pa je bil jezen: »Tebi nič mar.« Spet je zamahnil.

Marko pa ni odnehal: »Imej pamet. Že zaradi otroka, ki te prosi, nehaj.«

Naenkrat se je oglasila Rotija. Marko še vedel ni, da je tudi ona na Zelenici. Bolj zadirčno menda ni mogla izpregovoriti, kakor je:

»Poklukar! Pa nehaj, če želi Primoževa strdena punčka.«

Marko jo je grdo in jezno pogledal: »Kaj pa se ti vtikaš vmes.«

»Z isto pravico kakor ti,« se mu je posmehovala Rotija. »Mar misliš, da boš ti vsej vasi ukazoval in da te bomo hodili vpraševati, kdaj kdo sme pretepsiti svojega psa. Seveda. Kaj pa si: Smrkov ovčar, čeprav pri Podlipniku paseš. Prav nič drugega.«

»Tiho bodi,« je zakričal nad Rotijo Marko.

»Saj sem šele začela. Ovčar, pa prav nič drugega. Prava reč, če si gledal za Podlipnikovo Ančko. Dobro te je vlekla. Nė veš, kako sta lep par, kadar gresta z Višnarjevim Šimnom iz cerkve.«

Marko je čutil, da postaja v glavo rdeč.

Rotija pa je še bolj hitela: »No, saj Višnarjev skoro vedno tiči pri Podlipniku. To je fant za Ančko, pa ne ovčar. Prav privoščim ga ji, čeprav nismo kdovekako vzeti s Podlipnikovimi.«

»Pa ga brusi, če ne znaš nehati.«

Poklukar med prerekanjem ni nič več udaril psa. Ko je odšel Marko z Manico v kočo k Franci, ga je odvezal in odpeljal na Jezerca. Rotija pa je še dolgo jezicala in se škodoželjno posmehovala.

Marko se je izgovoril na skorajšnjo temo in hitro odšel nazaj za Sijo. Franca mu ni branila, saj je videla, kako ga boli Rotijino posmehovanje.

Na Zgornji ogelnici je zopet zacvilil Ravs. Najbrž ga je Poklukar brcnil.

Manica je po Markovem odhodu utihnila. Čez dolgo pa je, kakor bi se bila predramila iz sanj, povedala:

»Franca!«

»No, kaj?«

»Če bi bila jaz Podlipnikova Ančka, bi pa rajša imela našega Marka kakor pa Višnarjevega, ki je tako prevzetan.«

»Manica, ne razmišljaj takih stvari. Premajhna si še.«

* * *

Zvečer so po cesti peli fantje. Ančka je spoznala med njimi Šimnov glas.

Ponoči je prebudila Ančko hoja pod oknom.

»Ne, Marko ni. Drugače hodi.«

Zbudila se je tudi Rozalka.

Obe sta slišali, kako je nekdo prislonil k oknu lestvo, zašumeli so nageljni in obe sta čutili, kako je stopal od klina do klina, dokler ni previdno prijel za kovano omrežje. Druga pred drugo sta se potuhnili, kakor bi spali.

»Ančka,« je narahlo poklical vasovavec.

Obe naenkrat sta spoznali Šimna.

»Ančka, ali spiš?«

Noč je bila tako fiha, da bi človek skoraj svoje misli slišal.

Rozalka je ugibala, ali bi se Ančka oglasila Šimnu, če bi sama ležala v sobi, ali bi se ne. In če bi vstala in če bi šla k oknu in če bi dolgo z njim govorila in če bi ga poljubila: »O, bi. Ali pa bi ne.« Pa sama ni vedela, kaj Ančka bi in kaj bi ne.

»Ančka. Oglasi se!«

»Mir nama daj, da bova z Rozalko spali.« Ančka ni govorila pridušeno.

»Napoti sem jima,« je obsodila Rozalka.

»Nisem vedel, da spiš z lanovko.« Šimen je spet počasi in tiho stopal od klina do klina.

Ančko pa je skrbelo, ali ni pustil Višnarjev iz nagajivosti ali pozabljivosti k oknu prislonjene lestve. Vstala je in se šla prepričati. »Jo je odnesel, jo je.«

»Rozalka, ali spiš?«

Rozalka se ni oglasila in je zopet obsodila: »Samo jaz sem jima napoti. Se bom že umeknila.«

Ančka pa je mislila, kako lepo bi bilo, če bi prišel Marko vasovat: »Poljubila bi ga.«

Zunaj pa je bila tako tiha noč, da je v temi Ančka slišala Rozalkine misli.

* * *

Tema je še bila, ko je odšla Rozalka s pisanim škaфом v roki po mleko na Zelenico. Zato se je tako podvizala, ker se je namenila iti čez Sijo, dobiti Marka še pri ogradih in se z njim pogovoriti:

»Naka! Napoti ne bo nikomur. Najmanj pa Ančki in Šimnu.«

Saj Marku ne bom povedala, da jo hodi Šimen klicati: »Ali pa bi. Da bo vedel, pri čem je.«

Marko je zagledal Rozalko že od daleč in se je je razveselil. Volkun ji je stekel napoti. Ko pa je Marko od blizu pogledal v Rozalkin zamišljeni obraz, ga je zaskrbelo, ali ni doma kaj narobe.

»Manico bi peljala domov, pa koze bi s sabo vzeli in bi spet doma spali. Tako sama sem.«

»Kaj ste se mar z Ančko sporekli?«

»Ne. Se nisva. Tako čudna je, odkar si bil ti na rovlih. Ne vem.«

»Morda se je prevzela, ko se tako imenično moži.«

»Kdo pa ti je že povedal?«

»Rotija je oni dan na Zelenici prav naširoko vpila in se norčevala iz mene.«

»Morda pa ni res, Marko. Tako žalostna postane, če kdo tebe omeni. In onikrat, ko si ponoči poklical, je bila zjutraj vsa objokana. Saj pravim; morda ni res.«

»Kaj ne bo res?«

Malo sta pomolčala. Potem pa je svetovala Rozalka: »Ko bi ti prignal na sol, bi se še najlaže dogovorila.«

»Nič. Bom do konca v planini solil. Za kužka ji ne bom.«

»Jaz ne vem.« Rozalka je postala zamišljena.

»Ali si videla, koliko sena imam že pod Srednjim vrhom?«

»Veliko. Priden si moral biti.«

Trop je gnal proti Zelenici in prav vesel je bil, da je Rozalka odgnala koze, ker se mu ne bo treba več ukvarjati z maslo in sirjenjem. Ko je bilo komaj vredno. Od dveh koz.

Volkun je zalajal za kozami, kakor bi hotel zapiti: »Prav vam je. Nič več mi ne boste nagajale.«

Manica se je že tudi naveličala planine in je rada odšla domov.

Nekaj dni je bilo vsem majercam dolgčas po njej.

* * *

Jok in Marko sta sedela pred bajto. Jarci so že polegli, in Volkun in Hrust sta čuječe postopala okrog ogradi, njuhala v zrak, kakor bi hotela dognati, ali ni v bližini kje zverine.

Jok je ogrnil burnus: »Hladno je postalo in poletje gre h koncu. Po prvem dežju bo pognal doma po vrlovih in mejah podlesek in prišla bo jesen. Tudi meni že davno raste podlesek in kmalu me bo zasula zemlja.«

»Kdor o smrti govori, še dolgo živi.« Marko ni vedel drugega reči.

Jok, ki je sedel sklonjen, se je zravnal in prijateljsko udaril Marka po rami: »Pa bi res še rad dočakal.«

»Česa?«

»Kako se bo tebi življenje obrnilo.«

»Kako. Kakor vsem trpinom. Hudega dovolj; veselja malo ali nič.«

»Tega ne veš ne ti ne jaz; Bog ve.«

Marko je skomizgnil z rameni.

Jok pa se ni dal zmotiti: »Bog ve, ki vodi naše misli in pa naša srca. Leta in leta hodiš okrog pravega spoznanja, pa ga ne vidiš, kakor slepec. Pa posveti Bog...«

Pred tremi leti sem preudarjal svoje življenje in me je zaskrbelo: Vsa poletja nič k maši; molil sem z usi in ne s srcem; in še ta in ona nerodnost; Jok, kako boš obstal pred Gospodom? In sem se odločil: Kar si zamudil, vtegneš na božji poti do svojega svetega patrona v Komposteli. Dokaj truda sem prestal, nekateri nevarnosti srečno ušel in kaj cerkva obiskal. Pa kakšnih cerkva!

Se še spomniš pomladi, ko si prvič prignal v Reber, in si Hrustu nastavil robevnico in dvignil mene iz resja. Marko! Nikoli v življenju in tudi na

grobu svojega patrona svetega Jakoba v Komposteli nisem tako s srcem molil, kakor med zadnjimi vrtinci cvetočega resja na domači gmajni. Tako molil, da se mi je življenje preobrnilo. Pa sem skoraj tri leta trpel za tiste minute in mi ni žal. Takrat, tisto uro, bi bil vdano umrl. Tudi sedaj bi, samo še to bi rad doživel, kako se bo tebi življenje zasukalo. Naj mi Bog tega ne šteje za hudo. Saj ni to babja radovednost; ljubezen je.«

Jok je obmolknil.

Marko pa je vzdihnil: »Vse bi bilo dobro, ko bi Ančka ne bila taka.«

»Če je res prevzeta, kakor praviš, bi ti morda kdaj oponesla, da ti je ona kupila konje in voz in da se imaš za vse njej zahvaliti. Do smrti bi te bolelo.«

»Res je.«

»Če pa ni —. Kakor vama je namenjeno... Čim bolj bosta drug za drugega trpela, tem bolj se bosta v zakonu rada imela.«

»Tudi to je res.«

»Voljno trpi, pa bo že Bog posvetil.«

Psa sta legla v ogrado vsak k svojemu tropu. Ovčarja pred kočjo sta utihnila, na nebu pa so angelci prižgali zvezde.

(Dalje prihodnjič.)

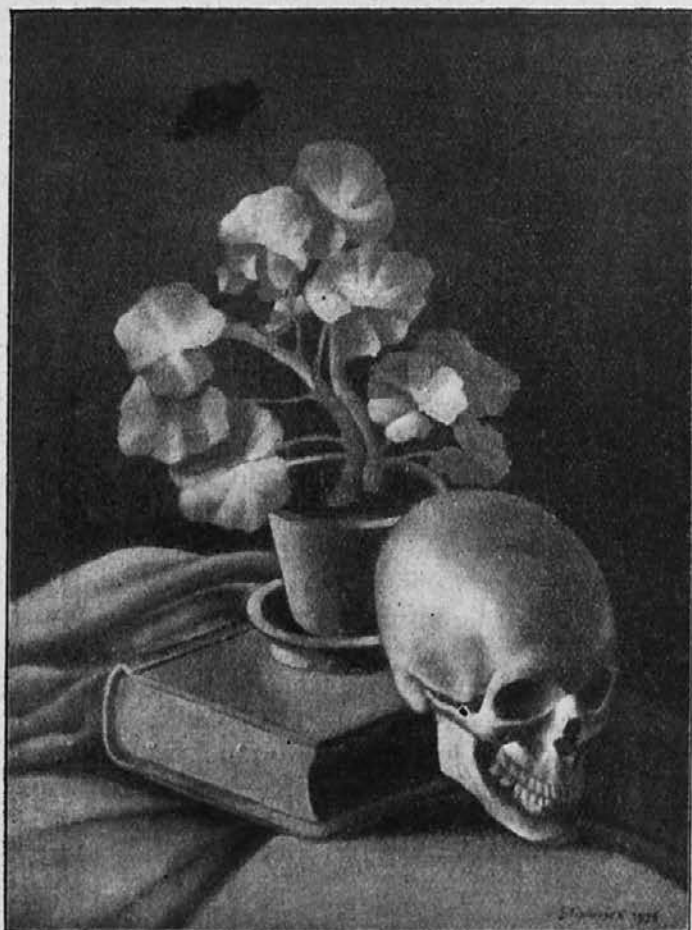
Zabučale gore,
začumeli lesi —
oj mladost ti moja,
kam ušla si, kje si?

Ah mladost ti moja,
kam si se zgubila?
Kakor da bi kamen
v vodo potopila.

Časi, mladi časi,
neužiti krasi!
Moja mlada leta
nisu vžila sveta!

Kamen, še ta kamen
v vodi se obrne,
le mladost se moja
več nikdar ne vrne.

• OTON ŽUPANČIČ •

Fr. S. Stiplovšek: Tihožitje z mrtvaško glavo.

MEMENTO!

SPISALA MARIJA KMETOVA.

»Oblak priplava, zdaj spel sine svit,
pod zemljo spijo mrtveci tako.«

Kakor prsti ogromnih rok se pregibljejo veje topolov. Mrki, težki oblaki silijo k tlom. Trave rumenijo, zgrbljeni lističi frfotajo nad njimi in se zbirajo v kotanjah. Zdaj in zdaj se z močnim očesom zazre solnce na zemljo, da se frudno nasmehnejo poslednje rože in so hiše mrtvaško blede in tihe. Mraz sili v sobe, ozračje diši po snegu. Memento! Zemlja umira. »Spomni se, o človek...« Ne da se. Presilne so sponse, ki te vežejo na življenje. Smeh otrok, vrvenje cestá, ufrip dela in luč domačnosti te obkrožajo, prižemajo nase, zajemajo duha in srce. Nikamor ne moreš. Prikovan, priklenjen si na to svojo pot in dasi so časih težki in skeleči okovi, vendar jih ljubiš in daljna ti je smrt. Ob mislih nanjo ti je težko. Kam? Ali umrjem kakor te rože, ali usahnem kakor vodica na solncu, ali omahnem kakor drevo in strohnim in razpadem v nič? Kam vse misli, kam želje in snovanje, kam polet duha in razmah načrtov in delo rok? V nič? Ne da se. Živeti, živeti, za vsako ceno živeti, izživeti se do poslednje kaplje krvi!

Memento!

Črnih konj grive se stresajo korakoma, črnega voza kolesa se vrtijo ko misli v nočeh težkega spanja. Jok in vzdih. Zadnja pot. Življenja vrvenje, snovanje, drevenje je vklenjeno v smrt. Nikamor več! Zemlja te sprejme med gruče prsti.

Memento!

A duša je. V smrti je ne zadene smrt. Roke Gospodarja sveta jo objamejo, sprejmejo v naročje, blagoslovijo za mir na veke. Poznavavec tvojih misli in skrbi in lepota te spozna tudi po smrti. Edini je, ki je prijatelj onkraj zemlje. Edini, ki nikdar ne preštane skrbeži zate. Edini, ki je življenje, ko ti telo trohni. Edini! Zakaj, spet bo pomlad in se bodo blesteli cvetovi. Spet bodo rodila polja in bodo ceste polne življenja. Spet se bo zlató klasja iskriilo v solncu. In spet bodo rodile trte in se v baker odeli gozdovi. Še bo gorela ljubezen in bodo prihajali drobni človečki na svet. Še se bo razmahnil duh in snoval v načrtih in oživljal pota človeka. Še bo solnce na nebu. Ti pa — kakor prašek, ki ga veter odnese in se ga ne spomni nihče več. »O, pomni: veter je življenja pot.«

In vendar...

»Kdaj Bog je še komu krivico storil, kdo sme ovreči močni sòd Njegov? — Li more ličeje v suši zeleneli, brez vode ločje rasti in cveteti? Ko še cvete, utrgano še ni, pred vsemi zelmi zvene, obledi. Tak pot je vseh, ki zabijo Boga. Pravičnemu pomoč Boga ne neha, dokledar ti obraz ni polen smeha, in tvoja usta polna radosti.«*

Memento!

SPOMINI NA GAJ MRTVIH.

K. DOBIDA.

Kesno poletje, skoro jesen je že, ko me vozi tramvajski voz lja daleč ven iz šumnega mesta. Monakovo leži sredi ravnine, ki je ravna kakor dlan. Redki čebulasti zvoniki oznanjajo vasi, jezera blešče v žarkem solncu, čisto zadaj se megleno rišejo na obzorju sive stene bavarskih in tirolskih snežnikov. Tramvaj me vozi izpred rotovža, ki je kakor slkan iz samega kamnitnega vejevja lokov in stebričkov, po živahnih ulicah velikega mesta, skozi mestna vrata, preko Isaare, vse dalje drevi po cestah, ki poslajajo širše in bolj zapuščene. V predmestju smo, hiše se redčijo, skladišča, delavnice, tovarne se prikazujejo in kmalu smo na planjavi. Konec dolgega drevoreda se voz ustavi, sprevodnik zakliče: Waldfriedhof — izstopimo.

* Navedeni citati so iz A. Medvedove pesnitve »Job«, Dom in svet, 1904.

Pred menoj se razprostira, kolikor nesó oči, gosto zarasel gozd. Obzidan je z nevisokim zidom, v katerem so sem ter tje odprtine, da lahko za hip pogledaš na pokopališče. Saj ta obzidani gozd je dom mrtvih, slovi to gozdno pokopališče, najlepše izmed mnogih v Monakovem, v tej prelepi bavarski prestolici.

Vstopim pri stranskih vratih. Zunaj na cesti valovi vzdolž ozidja množica, ljudje se prerivajo, hité, od tal se dvigujejo oblaki prahu, ki ga vrtniči nebroj avtomobilov. Tam zunaj hrum in govorica, prah, vročina. Ko pa prestopiš prag božje njive, se ti zazdi, da si stopil v cerkev. Objame te ugoden hlad, tišina vlada tod, kakor v mračni katedrali ali na — pokopališču. Visoke smreke se bočijo ob poti, kakor goško stebrovje v starinski cerkvi, vmes se stiskajo bukve in bori, ob robu stoje hrastiči, breze in fise. Mirno je tod, in ko korakam po belo posuti poti skozi gozd, ni čuti drugega nego lastne korake. Pač: v vejevju je vse živo. Oglašajo se ptice, kos poje in se pozibava v grmovju. Hladno, kar vlažno je pod košatim smrekovjem, ki se razrašča tako sveže, tako bujno, tako neobičajno zeleno, da nehote pomisliš, da vse to zdravo, bohočno se razvijajoče zelenje srka sokove iz zemlje, ki krije v sladkem snu človeška trupla. Še tla po gozdu so prevlečena kakor z živozelenim baržunom vlažno se svetlikajočega, mehkega mahovja. Zimzelen pokriva tla in se plazi po deblih, srobot se obeša ob veje. Med mahom so iz zemlje pogledale živo pisane gobe. Cela družinica jih je, samih rdeče pikčastih mušnic. In skozi gosto krošnjo prodirajo solčni žarki in se ustavljajo na mahovini, se plazijo po starih štorih in božajo grobne kamne in prerastle napisne plošče. Na parobku raste par grmičev brinja in se greje na solncu.

Povsod pod drevjem so grobovi. Pa to niso fiste dolgočasne, brez čustva in ljubezni tja na gomilo zavaljene grmade obtesanega marmorja, bolj preprosti so, pa tudi bolj genljivi. Mnogi nagrobniki so sicer iz dragega kamenja izklesani, lepi kipi stoje na njih, marmorni sarkofagi pokrivajo dom pokojnikov, pa fistega vsiljivega bahaštva, ki se razkazuje po običajnih pokopališčih, tu ni videti mnogo. Zato tudi ni take razlike med bogatinom in manj premožnim, ki se drugod še po smrti kaže v tako neprijetnih in neokusnih oblikah. Mnogo je grobov, ki jih krasí samo z rušo pokrita gomila, ob njej navaden, kmečki lesen križ z napisom. Drugod speč leži sredi ruše plošča, ki krije pokojnikove zemeljske ostanke. Kar je pa najlepše, je to, da grobovi zvečine ne leže v vrstah, tesno drug ob drugem, temveč vsaksebi in vsak,

kakor je nanoslo. Le na nekaterih mestih je več grobov razporejenih v skupine, vendar speč ne v pravilno čefverooglate sostave, temveč tako, kakor je drevje, ki raste svobodno in po svoji volji, dovolilo.

Po pokopališču je razpredena mreža širokih, lepo z belim peskom posutih potov. Od teh se cepijo stezice, ki vodijo v gozd in ob katerih leže samotnejši grobovi. Mnogo je pa poslednjih počivališč, kamor sploh ne vodi nobena steza. Kar po mahu in odmrlem listju ti kaže pot, če hočeš do njih. Ob širokih potih stoje vodnjaki. Vsak je drugačen, vsak umetniško delo. Živo žubori voda in polni korita, iz katerih zajemajo vrtnarji, kadar zalivajo gredice. Cela polja pisanih perunik in dalij se blešče po jasah in skoro docela zakrivajo grobove. Pred vsakim stoji majhno kamnično koritce za vodo. Na njem sedi pliček in pije. In ko utrujen od hoje po lepo zakrivljenih potih, ki so bolj slični drevoredom ali cestam sredi gluhe šume, kakor pokopališkimi uličicami, sedeš na klopi, ki jih je ob robu postavljenih vse polno, se niti ne začudiš več, ko zagledaš veverico. Par korakov od tebe steče preko poti pa, smuk, na košato smreko.

Pohajam po tem prostranem gaju mrtvih, pokojnem in tihem, kakor da ga je naslikal Böcklin sam. Lepo mora biti počivati tako v gozdu, kjer ti šumi nad gomilo drevje svojo večno skrivnostno pesem, kjer obiskujejo tvoj grob kosi in seničice, še veverica pride časih v goste, pa ga ni nikogar, ki bi jo hudobno prepodil. Pa kaj, kakor povsod na svetu, tudi tu odloča na vse zadnje — denar. Reveži se stiskajo še pod rušo, kakor so se v življenju po svojih siromašnih kvartirjih. Le mnogoštevilni vojaški grobovi so izjema. Tu niso poznali razlike. Na železnih križih in na lesenih nagrobnikih bereš samo ime in vojaški čin. Leže lepo, po vojaško v vrstah, po gozdnih obronkih, pa čisto na trači in pod drevjem. Zbrani so sinovi razsežne Nemčije od vseh strani sveta. Ogromno je njihovo število in za vsakim je plakalo toliko in toliko oči. Nedaleč od teh žrtev vojne, so grobovi Monakovčanov, ki so padli v revolucijskih vihrach po vojni. Tudi teh je precej. Redkobesedni so njihovi napisi, ime in dan smrti in kaj je bil. Pa dostavek: Revolutionsoffer — žrtev revolucije.

Potem speč častni grobovi umetnikov, ki so zbrani pod skupino smrek, katerim so od starosti spodaj odpadle že vse veje, pa poslednja tiha domovanja mož, ki so nosili zvence naslove, časti in odlikovanja, zapovedovali ljudem, učili jih, vzgajali in lečili, pa gomile žensk, ki so z lepoto duha in telesa in z umetnostjo genile srca množicam. In speč nagrobniki drugih, ki jih ni odlikovalo nič

Ivana Kobilca: V lopi.

drugega v življenju, razen rejene mošnje. Tudi ti so tu, še celó največ jih je. Kako neki sicer? A navzlic razlikam v razkošju, ki jim krasi njih tihi dom, tu ne opaziš neenakosti. Vse ovija in zakriva z enako ljubeznijo lepa zelena odeja gozda, z isto pesmijo v vrhovih vej jih uspava veter, vsem enako pojejo ptice pevke in vse enako prerašča svileni mah in gosta bršljinova odeja.

Napisi na nekaterih grobovih so res genljivi, večinoma pa vsi zelo kratki. Mnogo je nagrobnikov, ki nosijo samo ime rodbine, drugega nič. Na drugem berem: »In ljubezen nikdar ne preneha...«, pa spel: »Bili smo, kar ste vi zdaj; zdaj smo, kar boste vi.« Na nagrobnem kamnu dva in dvajsetletnega slikarja berem eno sólo besedo: FRIEDE — mir.

S sladko otožnostjo me je napolnil ta gozd miru. Nič težka se tu ne zdi smrt in večno spanje. Skoro zavidaš jim ta sveti pokoj in vso lepoto, ki jih obdaja dan za dnem, leto za letom. In se spomniš naših pokopališč, ki so po večini tako pušta in zapuščena, da bi obupal nad njimi in nad ljudmi, ki jih oskrbujejo. Nekaj je siromaštva, še več pa je pomanjkanja pravega čuta spoštovanja

do pokojnikov. Mnogi še preveč žrtvujejo za ošabno in bahavo kamenje, s katerim so njihove smrti pri nas tako na gosto posejane, da se zdi človeku, da je zašel v kamnosekovo skladišče. Malo je med temi spomeniki umetniških del, ki res izražajo čustva vzvišenosti in resnobe, kakršna tak kraj zahteva. Napačna je misel, da se po denarju, ki je bil izdan za hladni kamen na grobu, ceni ljubezen do rajnega. Saj je z najenostavnejšimi sredstvi mogoče urediti grob res lepo in dostojno. Največ pa da gomili življenja in lepote zelenje. Drugod delajo povsod tako, zato pa se zde tam njihova pokopališča kakor nasadi, kakor pravi vrtovi miru in pokoja. Poglejmo pa samó na primer ljubljansko! Zóna pretrese človeka, če vidi pravilno in dolgočasno odmerjene grede, kjer se gnetejo gomile z bahato-kričavimi kosi marmorja. Kaj pa naj rečemo o običajnih pokopališčih v vele-mestih? Kdor je videl, recimo, dunajsko centralno pokopališče, bo znal ceniti preprosto čustvenost in resnobno, a čisto domačo lepoto skromnih božjih njiv po naših vaseh, kjer se še ni preveč razšopirila mestna moda. Hvala bogu, še jih je nekaj takih pri nas!

Ko sem odhajal iz tega vzornega pokopališča v gozdu, je solnce že zahajalo. Alpe so blestele v daljavi, visoki topoli ob cesti so metali dolge sence. Po cesti so hrumele množice vračajočih se izletnikov, saj je bilo v nedeljo popoldan. Zato so bili tudi gostilniški vrtovi vsi polni gostov.

Od nekod je veter prinašal odtrgane zvoke harmonike in tenke glasove gosli. Celó hreščeč glas pevca se je slišal v presledkih. Pogledam napis nad vhodom v gostilniški vrt: Gasthaus zum Waldfrieden — gostilna pri gozdnem pokoju...

JESEN.

Gozd bolno vije s praznimi rokami.
 Nebo: ko trudne, žalostne oči.
 Po golih poljih se otožnost drami:
 pomladi ni,
 in solnca ni —
 O, vse je žalostno in vse molči...

A v meni hrepenenja slap šumi,
 po lepih, mladih dneh bolešno toži:
 hudo mu je po solncu, slavcu, roži...
 Tako sem sam te hladne, prazne dni.

V. Z.

PREČUDNA ZGODBA.

JINDRICH Š. BAAR. — Prevedel GRUŠENJKA.

To čudapolno zgodbo mi je pravil kmet Blatski takole:

V vasi Javorje sta vozarila od pradob dva rodova: naš — Blatskih in rod Uhlakovih. Soseba sta bila po dvorih, sosedu po poljih in do kamor sega ljudski spomin, ni bilo ne sovraštva ne prepira med nami. Kakor bratje so se ljubili možje, kakor rodne sestre so bile strpljive naše žene med seboj; otroci pa so se čutili kakor doma v obeh domovih.

»Kaj vas je pa tako zblížalo in združilo?« so se vpraševali čestokrat ljudje, ki niso razumeli te naše medsebojne sloge in ljubezni. A soglasno so odgovarjali na to radovedno vprašanje Blatski in Uhlakovi: »Potreba.«

»Kako to: potreba? Saj je vendar pri vas vsega dosti: kruha in premoženja. Pri vas ni potrebe.«

»In vendar je. So časi, ko ne pomaga niti imetje in je denar le v nesrečo,« — in stara voznika sta pripovedovala, kje in kdaj sta si na potih drug drugemu pomagala, drug za drugega jamčila, kako sta prisiljena obstala na cesti in vozila skupno, skupaj se branila, kupovala in prodajala in se večkrat v nevarnost za zdravje in življenje vzajemno podajala... Bili so genljivi in pretresljivi zgledi požrtvovalnosti in resničnega prijateljstva; poslušajočim je srce trepetalo in jih je po hrbtu spreletal mraz, ko sta stara moža pripovedovala o splašenih konjih, o prenočišču v krčmi in sredi širnega polja, ko je šlo za življenje — o roparskih napadih v temnih gozdovih, o konjih in vozovih, ki so zašli v snežne zamete, in o tem, kako se nista ta dva verna tovariša nikdar zapustila, ampak se podpirala nesebično, prijazno in zvesto celo vrsto let.

»Zrastla sva skupaj, kakor dve debli iz ene korenine,« je končeval stari Melhijor Blatski — »da, potreba naju je zedinila, nič drugega nego potreba.« Blatski je bil zgovornejši in močnejši od tovariša Vojteha Uhlika. Ta je samo sedel pri takem pripovedovanju in ljubeznivo poslušal, kakor da bi se ga to niti ne likalo. Veselil se je teh spominov, preživel v duhu spet vse te genljive dogodke in se čudil: »Ta Melhijor, ta ima spomin in dar zgovornosti od gospoda Boga! Kako naj bi jaz znal vse to tako hitro povedati! Ničesar, niti najmanjše stvarce se več ne spominjam; prav natanko zna vse razložiti, kaj in kako je bilo, kje je kdo stal, kam se je voz nagnil, katero kolo se je strlo, katera os se je zlomila,« in je le zardel, ko je Blatski hvalil njegovo moč, njegovo hrabrost, bistro oko in krepko in čvrsto roko. »Kakor Aron in Mojzes

Ivana Kobilca: V gozdu. (Zasebna last.)

sva bila midva,« se je smejal Melhijor, »jaz sem govoril in se pogajal, ta pa je delal s palico čudeže, ko nama je huda predla,« je pokazal na Uhlika.

Železnica je voznikom iztrgala bič iz rok. Prenehali so voziti oglje, železo in apno: vse to je po ceni storila železnica. Mladi Blatski in Uhlakovi niso več prijemali za bič, gospodarili so doma pri živini in se niso klatili po svetu. Zato pa je kmetija doživela velik prevrat in je zahtevala celega gospodarja. Obema dedoma se je tožilo po svetu, a ker nista mogla več sama vozariti, sta se vsaj veselila spominov na te genljive dogodke in doživljaje minulih dni.

Shajala sta se vsak dan pri Uhlakovih: polefi na vrtu, pozimi na kamnu pred hišo. Blatski je pripovedoval, Uhlak pa je kadil in poslušal. Pri Uhlakovih se je natepla kopica otrok iz celega Javorja, ob nedeljah in v zimskih večerih pa tudi odrasli. Oba starčka sta bila zgodnja ptiča: rano sta vstajala in se umivala pri skupnem vodnjaku. Blatski se še dobro ni otrl in posušil, pa je že začel jutranjo pesem:

Minila nočna ura je,
Gospoda zdaj naj hvali vse...

Bil je od nekdanj izboren pevec. Uhlak je po-
božno poslušal in si le v duhu sprofi mrmral be-
sede pesmi. Pozajutrkovala sta in pobrskala tu pa
tam po dvorišču, a že po kosilu sta spet prišla
skupaj in sta šla ali na polje ali na travnik ali
v gozd.

Kakor ta dva starčka, tako tiho in prijetno sta
živeli tudi njiju ženi. Na starih kolenih sta pesto-
vali vnuke in jih sprejemali iz materinega naročja
na svoje. Komaj je eno dete shodilo in steklo za
dedom, pa je že mlada mati drugega povijala v
plenice...

Lepo in veselo je teklo življenje, ko je na na-
gloma in nepričakovano potrkala smrt na okno
pri Blatskih. Preden je kdo pričakoval, je odvedla
deda Melhijora v večnost. Niti pustila ni, da bi se
poslovil od Uhlaka, od žene in otrok. Ugasnil je
kakor sveča: »Mrtvoud ga je zadel,« je pojasnil
gospod zdravnik in tako napisal tudi v mrliški list.

II.

Starček Uhlak je hodil zapuščen kakor sirota.
Česar prej ni delal, so zdaj zapazili na njem: go-
voril je sam s seboj na glas. Sedel je v vrtu pod
hruško, mahal z rokami, se cemeril in hudoval. Ko
ga je mladi gospodar skrit za kozelcem poslušal,
so mu od žalosti prišle solze v oči in se je nad oče-
tom milo razjokal. Starček pa se je takrat z umrlim
tovarišem kregal. »Šema zabita si,« je grozil Uhlak
s pipo, »nič ne poveš in greš brez mene na takšno
pot. Vsaj roko bi mi podal in se poslovil; vprašal
bi: no, Vojteh, ali ne greš z menoj? Potem bi bil
pravi prijatelj! Tako si me pa, kajon, prekanil. Kos
sveta sva skupaj prevozila, še koraka nisva sama
napravila, žal besede si nisva rekla in ceste si
nisva nikoli gradila, pa me naenkrat opustiš, bežiš
od mene in se niti ne ozreš — — —«

»Oče, dajte, pozabite na strica Blatskega!
Prižgite si tobak, pomirite se in bodite spet kot
poprej,« so ga prosili mladi.

»Ko pa sem se tako navadil nanj, da ga prav
povsod pogrešam,« se je izgovarjal ded; »toži se
mi v jutru po njegovem petju, opoldne po njego-
vem obrazu in zvečer po njegovi besedi. Nikdo se
več ne briga zame, nikdo mi ne reče: Fuj, Vojteh,
vrzi preč to fajfo, smrdi že kakor lužal! Kdo me bo
zdaj strigel in britev brusil? Kdo bo zdaj pripo-
vedoval? Koga bodo zdaj poslušali?« je govoril
starček in se ni dal potolažiti.

»In vendar mu tam brez mene ni dobro,« je
takoj rekel samemu sebi, »on jim tam v nebesih
pripoveduje: vsi svetniki ga poslušajo, pa mu no-
čejo verovati. Ali ko obrne glavo in reče: No, Voj-
teh, spregovori in potrdi! Aha — Vojteha tu ni, da
bi prikimal z glavo in rekel: ne laže, niti besedice

ne, popolnoma čisto in sveto resnico govori. Štiri-
deset centov sva imela naloženih in vendar sva
takrat tem lumpom ušla.«

Teden, baš teden dni, je že ležal Blatski na po-
kopališču svetega Vida pri cerkvenem zidu, kamor
so od nekdanj rajnke iz rodu Blatskih pokopavali; za
Uhlaka je bil ta teden že večnost. Zaspali ni mogel,
premetaval se je na postelji, gledal skozi okno na
dvorišče in štel: »Četrtek je torej danes; teden
dni je že tam brez mene. Ne vrne se več, še spo-
mni se ne več name in se mu ne stoji za menoj. —
A jaz, norec, mislim nanj, koder hodim. Ampak le
počakaj!« je grozil v temo, »si že zapomnim, še
vzdihnem ne za teboj!« se je spet zaril v pernico.
Po trenutku je že trdo spal. Njegova žena je še
nekoliko časa prisluškovala pravilnemu dihanju,
pa se je tudi njej zaprlo oko in je zaspala. Niti ni
vedela, kako dolgo je spala, ko se je nenadoma
prebudila. Svetloba je polila zaprte oči; ko jih je
odprla, je videla moža, kako je prižgal žveplenko
in svečko.

»Kaj pa delaš? Kaj pa ti je? Ali se ti je kaj
zgodilo?« ga je povprašala boječe in skrbno vsa
preplašena.

»Zaspala sva, moja ljuba, zaspala. Poslušaj:
Melhijor že poje, a midva sva še v postelji. On se
mi vnovič smeje.«

Starica je sedla na postelji, sklonila glavo do
okna in resnično: zaslišal se je Blatskega glas in
spev — jasno — razločno:

Minila nočna ura je —
Gospoda zdaj hvali vse!
Po noči jutro se budi —
naj slava Bogu se glasil!

»Le kriči! — Zdaj si vesel, ko vidiš, da me
moreš zbuditi,« se je hudoval Uhlak in se naglo
oblačil; poznal je Blatskega in je vedel, da mu
pride prav do okna pet, in se smejal: »Aha, zaspali
smo, — kaj?« Tega veselja mu noče napraviti; še
preden začne tretji odpev, bo on, Uhlak, zunaj pri
vodnjaku in poreče: »Jaz že davno ne spim več,
le čakal sem, da začneš peti!« Pa se je že oglasilo
prav pod oknom:

Ker zdrav sem vstal iz postelje —
Bog sveti, blagoslovi me!

»Saj že grem,« je vzkliknil Uhlak jezno in
grenko. Žalosten je bil, da je bil iznenaden in za-
sačen. Sramoval se je te svoje slabosti, da ga je
moral tovariš buditi. In je hitel k durim.

»Poslušaj mož!« se je oglasila žena v postelji.
»Saj je vendar stari Blatski že mrtev. Že teden dni
je, kar sva ga spremila na pokopališče.«

Melhijor se je zdrzil. Roka mu je obstala na kljuki kakor primrzla in glava se je obrnila k ženi.

»Saj res, Neža! Imaš prav, pozabil sem že.«

»Prosim te, posveti na uro, koliko je?«

V tem je ura zahreščala in začela biti. Starčka sta naštela dvanajst udarcev...

III.

Stari Uhlak je spet oživel. Koder je hodil, se je radostno smehljaj in se hvalil: »Saj sem vedel, da pride, da ne zabi name. Neumen sem bil, ker nisem šel ven, lepo bi se namreč pogovorila. Ko pa pride danes, ne prižgem luči, žene ne zbudim; v kožuh zlezem in zbežim iz sobe. Na rob vodnjaka sedem in povedati mi mora, kako mu kaj gre, ali je videl znane voznike iz sosednjih vasi, katerih sva se tiste dni spominjala.« Večera kar pričakati ni mogel.

»Kako to, da greste tako zgodaj spat,« so vprašali dedka v veliki sobi, ko je ta takoj po večerji segel po kučmi in se vzdignil za odhod. Že je imel na jeziku: »Gosta čakam, starega Blatskega,« pa se je še pravočasno zavedel in rekel nemarno: »E — nič — zaspan sem, to je vse.« Odhitel je čez dvorišče kot mladenič. Ko je prišla babica za njim in ga ogovorila, se je delal, da spi, kakor da bi ga kdo v vodo vrgel; potem pa se je pod pernico smejal. Ko je žena posvetila nanj, je smrčal dalje, kakor da bi bil v najglobljem spanju.

Ura je odbila deseto, ponočni čuvaj je odtrobil enajsto. Starček je zdaj dvignil glavo izpod pernice in napeto čakal. »Zdaj se odzove, zdaj mora priti,« si je rekel. V globoki tišini je slišal svoje lasno srce, slišal dih svoje žene, zunaj je nekje lajal pes. Sicer pa se ni nič zgenilo... Uhlak je zlezol polagoma iz postelje, oblekel kožuh, stopil k oknu in se zagledal v daljo, kjer je stal vodnjak.

»Ta pa se da čakati,« se je v duhu jezil, pa ga spet opravičil: »Morda ne sme prej. Povprašam ga, kako to, da ne more priti čez dan, zakaj ponoči, skrivoma kakor tat. — Kaj? Že dvanajst?« se je začudil, ko je v stari uri zahreščalo in je polagoma odbilo polnoč...

Do ene ure je tako stal in čakal na svojega prijatelja, a ga ni pričakal ne danes ne jutri... Hodil je zmešan in zbežan, odgovarjal srdito in jezno. Nejevoljen je bil, če so ga obsipali z vprašanji. Pred očmi mu je bil le mrtvi tovariš.

Z bojznijo so gledali domači nanj. Videli so, da ga nekaj stiska in boli, in so skrbno pazili nanj. Babica je slutila, kaj ga muči, a ni povedala.

»Ali naj pride danes, ali pa naj tam ostane,« se je starček v duhu razjezil; odločil se je, da ga

počaka nocoj zadnjikrat. Bilo je štirinajsti dan po pogrebu.

»Zakaj pa ne spiš?« se je zadril Uhlak na ženo, ko je bila že enajsta ura in je še vedno brskala kakor kokoš v gnezdu v svoji postelji.

»Sama ne vem — ne morem in ne morem zaspati« — — —

Ni še izpregovorila, ko se je začulo od zadaj:

»Minila nočna ura je...«

»Je že tul« je veselo zaklical Uhlak in skočil iz postelje.

»Za Boga, mož, z njim ne smeš govoriti — je mrtev. Pridi, molimo rajši zanj,« je prosila žena.

Ali starček je že hodil v kožuhu, odpiral vrata in zbežal ven v temno noč.

Kakor list je trepetala starica in roke so se ji tresle. Le to je vedela: da mora za možem ven kot zvesta žena, da ga ne sme pustiti samega, naj se zgodi kar hoče... Iskala je žveplenke, svečo, svetiljko... kakor da bi se vse to v tem nesrečnem trenutku v zemljo pogreznilo, ni ničesar mogla otipati in je tako šla ven. Petje je ponehalo; ko pa je prišla v vežo, je zaslišala glasen pogovor. Šla je za glasom in ju v nočnem mraku zagledala. Sedela sta skupaj kakor prej v življenju na zloženih kladah; njen mož je kadil, rajniki Melhijor pa je pripovedoval.

»Nisem mogel, tovariš,« je slišala Uhlakova, naslonjena na zid. »Nisem mogel — ni bilo časa. Gospod Bog mi je rekel, da ni tako, kakor sem pravil: preden umrjem, storim to in to! Samo mignil mi je, pa je bilo vsega tukaj konec. Kaznoval me je z naglo smrtjo — pa ne godrnjam — rad trpim.«

»Morda bi ti kako pomagal?« je vprašal Uhlak.

»Mogel bi, Vojteh, ko bi hotel.«

»Kako ne bi hotel — zakaj tako govoriš? Ali ti nisem pomagal, ko sem mogel? — Povej mi, kako in kaj naj storim; v ogenj pojdem zate.«

»Za sveto mašo daj!«

»Če hočeš, tudi za pet.«

»Za eno daj, ali denar zanjo moraš priberačiti.«

»Jaz pa beračiti? Kaj si misliš o meni? Saj veš, da imam tisočak v hranilnici.«

»Denar za to mašo moraš priberačiti in ne smeš povedati, zakaj beračiš!«

»In zakaj? Zakaj mora biti tako?«

»Ne vprašuj in pokori se zame —« in že je starček sedel sam na kladi in se zastonj oziral, kam je tovariš izginil... Kakor otrok se je dal odvesti v sobo, kjer se je slekel in legel, a zaspati ni mogel. Misli je na prečudno zahtevo mrtvega prijatelja...

Velik boj se je vnel v starem Uhliku.

»Kaj naj storim?« se je vpraševal neprestano samega sebe, — »poslušati Melhijora, iti v petek po občini z drugimi berači, po vsem Javorju, od hiše do hiše, od številke do številke prositi, beračiti? — Ali pa ne iti?«

Nekajkrat se je že odločil, da se opogumi in pojde, da poreče: »Nič se ne čudite, nič ne povprašujte; za božje usmiljenje, dajte miloščino!« A spet se mu je zazdelo to nemogoče, naravnost blazno, da bi on, bogati posestnik, hodil med petkarji... Sebi in svojemu rodu bi napravil sramoto in s prstom bi po vsem okraju kazali nanj. Še med ljudi bi več ne smel...

»Toda Melhijor, Melhijor, kaj poreče?« ga je popadel strah, da je trepetal kot trstika. Ni mogel najti v sebi dovolj moči in samozatajevanja, da bi se tako ponižal in pokoril in šel prosjačiti; nasprotno pa tudi ni mogel potlačiti v sebi očitajočega glasu: »Lep prijatelj si, zvest tovariš, ko še tako majhne stvarce nočeš napraviti za Melhijora.« Ponoči se mu je zdela ta naloga lahka in izvedljiva; pojasnjeval si je, da ga bodo vsaj sosede in gospodarji razumeli, da ne prosi zase ali za svojo ženo, da ne dela tega radi lakote ali potrebe; ko je pa podnevi vstal in pogledal na vas in si živo predstavil, kako bi šel skupaj s hromim Jankom in gluhonemim in polslepim Kolačkom, se je nejevoljno otresel in rekel vnovič: »Ne, — to ni mogoče!«

Dnevi so bežali in potekel je že tretji teden. V noči od četrka na petek je čakal starček, da ga Melhijor pošteno ošteje. Pripravljal se je na to in se namenil, da se razgovori z njim o tej čudni zahtevi in ga poprosi, naj mu naloži drugo nalogo — četudi desetkrat težjo, samo tako sramotne ne...

Sestavljal je svoj zagovor v glavi in še opazil ni, da čas hitro mineva in da se mu sanja... Spal je, a ljudi v snu se je še bavil z Melhijorom in z njegovo zahtevo. Melhijor ne bo dovolil, pa tudi on, Uhlak, ne; ne da se kar tako, treba se bo pripraviti z njim, da Blatski končno privoli, se vda in spremeni nalogo; Uhlak ga ves srečen zahvali za to, da mu je ta kamen odvalil od srca in vrnil spet mir in pokoj njegovi duši... Tako je tudi v spanju premišljeval starček, ko je naenkrat čutil, da mu je nekdo položil roko na čelo — težko, mehko in kakor led mrzlo roko... Mahoma se je zbudil in pogledal okoli sebe. Glej: — ob postelji na stolu sedi Melhijor...

»Ti si že tu?« je iznenaden vprašal Uhlak.

»Glej, glej,« je z žalostnim in očitajočim glasom začel rajnki — »spiš tu kakor polh in se zame niti ne pobrigaš. Zadnjikrat sem danes pri tebi, ne

zabi, za kar sem te prosil, ne zabi!« — — In že je izginil.

»Počakaj, počakaj!« je klical Uhlak za njim, ali zastoj. »Nobene pametne stvari ni mogoče govoriti z njim; od nekdanj že je bil čudak, vedno je moralo biti tako, kakor je on hotel; še po smrti se ni poboljšal,« se je jezil živi na mrtvega, ali nazaj ga ni privabil. Prav počasi in leno se je vlekla noč, hripavo je bila ura za uro, dokler ni starček pričakal jutra.

Bil je petek.

Vstal je, se umil in pozajtrkoval. »Danes se bom postil,« je rekel kratko ženi, se pokril s čepico in odšel v cerkev k sv. maši. Tam v zadnji klopi so že sedeli berači in molili glasno rožni venec. Naravnost k njim je Uhlak stopil in prisedel k njim; njegov glas se je očitno razlegel med drugimi, ki so odgovarjali.

Tudi po sv. maši se ni ločil od beračev in za druge starčke in ženice iz premožnejših hiš se ni zmenil.

»Danes me vzameste s seboj — pojdem z vami,« je nekoliko plašljivo nagovoril hromega Janka.

»Kaj bi pa z nami delali?«

»Vbogajme bi prosil.«

»Za Kristusa Boga, oče, kaj norite?« so se čudili berači in beračice.

»Ne gonite me proč, ne zapodite me,« je prosil starček in jih preprosil. Janko in Kolaček sta ga vzela v sredo in so šli na cesto. Najprej k županu.

»Danes je eden več,« se je oglasil Janko, vodja beračev, v durih.

»Kdo pa je še prišel zraven?« je jezno vprašal župan, ki je plačeval podpore iz občinske blagajne.

»Stari Uhlak.«

»Uhlakov stric hodi z nami,« so kričali berači drug pred drugim.

»Kaj? Tale?« se je začudil župan in je stekel z ženo na dvorišče. Tam sredi beračev in po njih obkoljen, vprav županu nasproti, stoji na palico oprt, z odkrito glavo in s čepico v roki, neznan, tuj starček.

»Dedek, dvignite glavo in mi pogledite v oči, da Vas prepoznam, ali ste od nas ali ne,« ga ogovori župan. Starček sramežljivo dvigne glavo.

»Jezus, Marija, on je,« je vila roke gospodinja.

»Ne morem verjeti svojim očem. Saj ste Vi stari Uhlak?« je iznenaden vprašal župan.

»Tako, tako, župan! — Kar nič ne zameri! — Da, da, stari Uhlak sem in vbogajme te prosim,« je stegnil roko in nastavil dlan.

»Možje, verujte mi, da je zblaznel; ni drugače, nego da je znorel! V glavi se mu je bržkone kaj zmešalo, potročil se je, utekel jim je in lastni hiši

dela sramoto,« je šepetala županja svojemu preplašenemu možu.

»Saj drugače ni mogoče! Po smrti rajnkega Blatskega je ves spremenjen — tožijo mladi —, da noče jesti, da malo je in malo spi. Gotovo mu je razum opešal,« je odgovoril župan svoji ženi.

»Pojte k nam v izbo, ljubi dedek, ko ste vendar danes prvič pri nas; damo Vam vbogajme, kakor želite,« je vabila gospodinja novega berača iz srede drugih in je že v glavi kovala načrt, kako starčka zadrži in pošlje hitrega sla k Uhlikovim, da bi prišli po dedka in bi jim ta ne delal sramote.

»Oh, moja zlata,« je odvrnil starček in se ni genil iz njih srede, »zahvalim Vas za povabilo! Pridem že drugič, danes nimam časa; je petek in moram vse Javorje obhoditi.«

»Ne držimo ga, da bi se mu še kaj hujšega ne zgodilo,« je razsodil župan in je kakor drugim tudi njemu dal miloščino in slišal tudi njegovo zahvalo: »Bog Vam povrni, gospodar, Bog Vam povrni, gospodinjal«

»Molči in ničesar ne pripoveduj,« je prepovedal župan svoji ženi; »ker se nam ni posrečilo starčka takoj zadržati, se nam ne spodobi naročevati, naj si drugod starčka poiščejo.« Pri tem je ostalo.

Več ali manj se je dogajalo v vsaki hiši. Povsod so starčka pomilovali, zadrževali, a ker se ni dal, ga z miloščino odslovili. Dedek je vzel tudi moko, kruh in jajca, a je takoj že pred očmi darovavcev zamenjal z jankom in Kolačkom za denar.

Tako so prišli berači končno tudi k Blatskim in Uhlikovim, ki so stanovali na koncu Javorja.

Pri Blatskih so postali pred pragom in zmolili v zboru Očenaš. Še preden so odmolili, so se odprle duri in iz njih je prišel — stari Blatski. Pristopil je k novemu beraču, objel ga je in poljubil — — —. Vsi berači so to videli in se hoteli veriti, da so rajnkega spoznali.

Ko so odmolili Oče naš, je prinesla gospodinja miloščino in ni niti opazila, da je danes en berač več.

Sprevod je zavil do zadnjega doma k Uhlikovim. Bližalo se je poldne. Prišli so na dvorišče in se hoteli ustaviti. »Le naprej, le za menoj,« jih je vabil stari Uhlak in jih peljal naravnost v izbo.

»Poglej, mati, koliko gostov ti danes peljem. Moji bratje in sestre so, nasiti nas vse! Za usmiljenje božje nam daj, kar imaš. Vi pa, bratje prezlati in sestre premile, sedite, kamor morete; sem k mizi, na klop ob zidu, tu na skrinji je še mesto.« Sam jim je nosil živeža, jim kruha rezal in ga mazal, po vina je poslal in vsakemu je dal po dvajsetico za miloščino. Potem je mirno in ljubeznivo nasičene in napojene odslovil...

V.

V nedeljo je gospod župnik oznanjal s prižnice: »V četrtek bo trideseti dan po rajnkem Melhijoru Blatskem« — — —

Vsi ljudje so mislili, da se je rajnkega spomnila njegova vdova, ali motili so se. Ko je starica v nedeljo dajala za sv. mašo, ji je rekel duhovnik:

»Za vašega rajnkega moža je za prihodnji četrtek sv. maša že plačana.«

»Gotovo so dali naši mladi,« je pomislila Blatska, pa ni ugenila.

Naš dedek, stari Uhlak je bil, ki se je takoj v petek popoldne podal z lahkim srcem v župnišče in je tam vsul kopico drobiža na mizo in plačal črno mašo za rajnkega prijatelja.

»Ampak, dedek,« se je nasmejal župnik. »Kje ste pa toliko drobiža našli? Prav kakor da bi bili šli beračit.«

»Da, da, častiti...« je potrdil z zvitim nasmehom starček in hitro odšel.

V četrtek je bilo, v cerkvi ljudi, kakor ob nedeljah. Vsi iz bližine so prišli k sv. maši: prišli so znanci, prišli so berači, kateri niso molčali o tem, kako so bili v petek pogoščeni. Ljudje pa so počasi začeli nekaj slutiti.

V klopi na svojem mestu je sedel kakor drugokrat stari Uhlak. Z naočniki na nosu in z molitveno knjižico v roki je molil in ni privzdignil oči.

Pri povzdigovanju je položil oguljeni molitvenik predse in padel na kolena. Na prsi se je ponižno potrkal in vroče šepetal: »Bog bodi Melhijoru in meni milostljiv!« Zvončki pri oltarju so na posled zacingljali in starček se je stresel.

»Bog ti povrni, Vojteh!« je slišal razločno, kako mu ranjki Melhijor šepeta v uho. »Z Bogom, ne vidiva se več. Odidem v večnost. — Za dokaz, da sem bil res zdaj pri tebi, poglej v molitvenik...«

Uhlak se je pokorno sklonil v knjižico in videl razločno desno roko Melhijora. Poznal jo je: srednji prst je bil zdrobljen in skrčen. Ležala je na slrganem molitveniku, padala vanj in se gubila, dokler ni popolnoma izginila v njem. Ostalo je le osemindvajset listov, ki so bili tako zmečkani, kakor da bi kdo iz njih izrezal obris roke...

KROPILNIK.

Tiho, tiho morje,
kameniti prod.

Bele golobice
tam se kopljejo,
se na belo steno
tiho dvignejo;

potlej se spustijo
v les navskriž, počez:

bele se ročice
z vodo žegnano
tiho križajo...

JOŽE POGACNIK.

O ODMIRANJU PRI ŽIVEM TELESU.

DR. JANEZ PLEČNIK.

Trebuha (Bauch, abdomen) ima deloma meseno ostenje: prepona (Zwerchfell, diaphragma) je »mišica« (je meso) in je torej stezljiva; sprednji in obstranski deli (»lakotnice«) trebušnega ostenja so mišičnati; pa medenica, ki se skozi njo črevo odpira v zunanjestvo, je prepeta po svoji meseni (mišičnati) preponi, ki ji pravijo medenična prepona, medenično dno (dnesa), medenično dnošče (diaphragma pelvis; Beckenboden).

Vse to meso je pripeto na hrbtenico, na rebra in na medenico — na koščeno ostenje trebuha — in vse to meso obdaja trebušno votlino pa pritiska pri stezanju na trebušno votlino in stiska ude (organe) v trebušni votlini — pa pravimo: vse leté mišice so po dejavnosti eno in govorimo o trebušnem stiskalu (Bauchpresse).

S tem stiskalom stiskamo trebušno votlino pri opravljanju potrebe: s stiskalom stisnemo črevo in se trebir (oz. blato) umakne iz (vollega) črevesa v zunanjestvo. Stiskalo pritiska tudi na želodec in iztisne (časih) zaužito jejo nazaj v požiralo pa pride do »vzdigovanja« in celo do bljuvanja (»kozlanja«). — Pri prav »prisrčnem« smejanju in hohofanju — to je kar obče znano — nam rado kaj »uide« navzgor ali navzdol — in se — pri smejanju trebušno stiskalo ponovkovaje steza in pravimo, da se nam »od smeha ves trebuch trese«.

Mesarji označajo lakotnico za »flam« (Flähme). — S »ponovkovaje« hočem označiti rythmisch; ponovkavanje — in zato gre pri ritmu — je torej rythmische Gliederung in je torej ponovek ein rythmisches Glied.

Želodec, ki ima rane in ki mu je ostenje ob ranah tanjšje, počí (časih) pri stiskanju trebušnega stiskala — torej pri bljuvanju, smehu, pri opravljanju potrebe, pri napornem vzdigovanju, pa je kar umevno, da stopi jeja, zbrana v želodcu, in da stopi želodčni sok v trebušno votlino.

Želodčni sok (Magen-saft) je jedek — to smo že poudarili — pa oveda trebušno mreho; želodčni vsebek (Mageninhalt) pa je zaužita jeja in pija in ta je prišla v želodec iz zunanjestva pa je torej polna živih prisadil (Infektionskeime). Umevno je, da vsi ti tujki vzdražijo trebušno mreho in da se trebušna mreha vname pa se prične od nje cediti gnoj ter nastanejo hude bolečine. Ne bolnik — ta se vda v usodo — pač pa bolnikovi sosodje ob tem le preradi pobesné. Vsak njih »ve« za kako »zdravilo«: ta vliva v bolnika »ruski«, oni pa »lipov« čaj; ta ima za »take prilike« pripravljen »najboljši star

konjak«, ki ga je stric prinesel prav s Francoskega; oni ponuja »deset let staro pristno slivovko«. Bolnik, ki mu vse, pa prav vse preseda, se da pogovoriti in posiliti pa vlivajo vanj čaje, vina, žganja, juhe in — vse to curi — skozi poko v želodčni steni kar v trebušno votlino, pa se trebušna mreha kar bolj in bolj vnema pa nima želodčna poka miru, da bi se zlepila in zaprla, in bolnik končno izdihne. Bolniku, ki bi obležal brez »strežbe« in ki ne bi jedel, bi se želodec praznil in bi se s tem stisnil in bi poka v želodcu postala ožja in bi se — to kaže skušnja — v kratkem scelila. Tekočine uhajajo seveda laže skozi želodčne poka kot gostine in čvrsta hrana pa je umevno, da prav čaji, »čiste« juhe in žganja nad vse urno skozi poko odteka v trebušno votlino.

Kar obče se sliši — vodniki so pokvarili tudi narod —, da naj bolnik ne je »trdega« in da naj uživa le »tekoče«; glagolanje je to po nemškem — der kranke soll nur flüssige und keine feste Nahrung genießen. Tekoče jedi imenujemo (Slovenci) redke: bolnik prenese le redko juho. Feste Speisen so po naše goste jedi (oz. gostine); bolnik ne prenese gostega — še bolje: ne prenese nič čvrstega. Čvrst kruh — malo vzhajan, drobno luknjičast kruh — je naša beseda in je kar v obči rabi. Čvrst kruh ima pod (nad) skorjo jermen; dobro vzhajan, dobro luknjičev kruh je vspihan kruh. Čvrst pomeni torej kompakten in prav to je, ki naj bo povedano.

Rajniki primarij dr. Stojc mi je zatrjeval, da je čaj (za človeka z ranami v želodcu) tako nevaren kot pogoltnjen ne povsem zaklepljen mizec (žepni nož, zaklepec, Taschenmesser), da je čaj z rumom ali žganjem za takega bolnika tako nevaren kot pogoltnjen odklepljen pa top zaklepec in da je čaj z rumom in citrono za letake bolnike tako pogibeln kot pogoltnjen odklepljen in ostro nabrušen grégorec. Mož je imel velike skušnje.

Odmiranje črevne stene z nastankom ran je precej pogosto tudi pri vročinski bolezni (legar; typhus abdominalis) in nastanejo pri tem rane v ozkem črevesu.

Bolnike, ki imajo vročinsko bolezen jeja pa prosijo torej za vodo: vode jim pa ne nudijo in jih pitajo s pomarančami. Oglej si iztrebljeno blato pa boš videl, da pomaranče gredo precej take iz bolnika kot pridejo vanj, pa je torej umevno, da pomaranče mašé ozko črevo, da ga raztezajo, da razpirajo črevne rane in da leone rane — prav zaradi pomaranč — tudi počijo pa da stopi črevesni trebir (Eingeweideinhalt) skozi poko v trebušno votlino ter da se trebušna mreha vname in nastopi smrt. Pomaranče so po bolnicah na prav slabem glasu: vsak, ki obiše bolnika, mu prinese tudi »pomarančo«; zdravniki zatirajo to navado, zatreti pa je kar ni mogoče.

Kaj dajmo torej bolniku, ki ima bolečine v trebuhu? Že smo odgovorili na to (Mladika št. 7, 1928), ko smo opozorili na bolno domačo muco: bolna muca zgine, se zarije v seno in tam se 1. greje, tam 2. počiva in tam 3. ne je! Ne boj se, da ti bolnik v dveh, treh dneh stradeža pogine: mirno ležeč bolnik potrebuje kaj malo hrane in je tudi ne mara. Žejo, ki muči bolnika, gasi z vodo, ki ji pridaš (na četrt litra) nekam dve kocki sladkorja in par kapljic citronovega soka; daj bolniku pijače le, če si je on poželi in kolikor si je on poželi, in je sicer vanj ne vlivaj. Ne prigovarjaj bolniku k jeji in mu ne naštevaj nenavadnih jedi, ki da dajo »posebno« moč; če si pa bolnik res sam poželi jedi — daj mu jo pa kar se le da skopo odmerjeno. Mnogo bolnikov — ves čas govorimo o bolnikih s trebušnimi bolečinami — je že poginilo na preobili jedi, pa njih prav malo na premalo jedi in prezmernosti. Bolnik obleži zjutraj pa slišiš že zvečer: kakšen pa bo, če ne bo jedel in če bo samo čisto vodo pil? Kar in kar slišiš to!

Večina ljudi ne ve, kaj v plehko začinjeni solati ni prav: ali ni z dovoljno modrostjo zasoljena, ali ni s skrajno skopostjo okisana, ali ni s potrebno, košato upravljivostjo oljena — vsak pa ve, kaj je bolniku treba; vse jih pa ena misel vodi: dati bolniku kaj prav posebnega in ne dati bolniku, kar letá želi.

Vsak, ki ima opravka pri bolniku pa, ki nima skušnje in skušenega svetovavca, naj se kar in kar spominjava dobro mu znane podobe: Kristus visi na križu, ranjen je ves in ves je zmučen ter umreti mu je usojeno; razbita in boleča ter zabuhla njegova ustna zdihnejo: žejen sem —; pa so šli sinovi človeških mater in so pomešali žolč z jesihom in so mu z mešanico omakali usta.

* * *

Odmiranje pri živem telesu nam je torej nekam prirojeno (koža, lasje); odmiranje je deloma tudi posledica svojšnosti udov — ta odmira na nepravilno prehranjanem želodcu, oni na nepravilno prehranjanih jetrih, pljučih, ledvicah (obistih); mori nas pa tudi zunanjsstvo (die Außenwelt) in pa okolstvo.

Okolstvo vpraša po vsej naši bližnji, dosegljivi okolici, torej po podnebjju in vremenskih razmerah, po živalstvu, po rastlinstvu, po bakterijah in po vseh živih prisadilih, po tovarnah, po naših navadah — okolstvo vpraša torej po vsem, kar nas obdaja, v čemer živimo — vpraša po vsem, kar jemo in pijemo, in vpraša po vsem tem nakrat. Okolstvo odgovarja torej precej temu, po čemer vprašajo »klimatične razmere« oziroma »klima«.

Kar obče je znano tole: ob lenivem črevesu, ob zastajanju blata (ob »zapečenju«) te glava boli

in pot te obliva — neugodje pa zgine, ko iztrebiš blato. — Stvar je takole precej umevna:

Velikanski tropi živih bitij — malih, majhnih in velikih — žive v našem črevesu, žive v našem blatu in vsi ti tropi žive ob njem ter ga — saj to je znamenje življenja — spreminjajo. Nove snovi nastajajo torej v črevesnem blatu in trebirju in leté nove snovi iztrebljamo — če je vse prav — z blatom. Leté snovi pa prehajajo pri zastajanju blata v kri in po tej v telo ter na nas (navadno neugodno) vplivajo. Umevno je, da žive v drugačnem blatu (v blatu nastalem iz drugačne jeje) drugačna živa bitja (bakterije) pa je tudi umevno, da (pogosto) nastajajo pri drugačnih prisadilih (bakterijah) iz drugačne použite jedi drugačne (nove) snovi.

Vemo, da ni po vseh krajih zemlje prav vseh vrst prisadil in vemo, da odloča podnebjje, moča, vlaga, raslinstvo, živalstvo o tem, katera prisadila najbujneje nastajajo in katerih je torej največ — pa je torej naše počulje, naše »zdravstveno stanje«, naša »dobra volja«, naša »tvorna sila« kaj močno od »okolstva« odvisno; pa je tudi umevno, da se v tujem okolstvu — torej v tujih krajih — ne počutimo iz početka prav zdrave ter trdne in »domače« in da se moramo na tuje okolstvo šele privaditi.

Takozvani »napredek v tehniki« — torej kapital in njega zarod — je danes sila mogočen in je denar — oziroma tehnika — pri današnji gostosti človeškega rodu — v stanu spremeniti okolstvo. Pri spremenjenem okolstvu pa se ne čutimo prav trdne in telo nam odmira. Navajam tale lep in poučen primer.

E. Poulsson — profesor na vseučilišču Oslo (Christiania) — je napisal knjižico o vplivu ribjega olja. Poulsson piše tam, da potrebuje mlad človek in mlada žival za dober razvoj telesa nekih snovi — vitamini imenovanih — ter da dobimo leté snovi (vitamini) v telo pred vsem po mleku oziroma po sirovem maslu (putru). Poulsson ugotavlja, da so narodi, ki ne uživajo sirovega masla, majhne rasti in da so prisadnim (infekcijskim) boleznim posebno podvrženi. Poulsson omenja še posebej neko očesno bolezen — pravijo ji Xerophthalmia (kseroftalmija) oz. keratomalacia — kot posledico letake slabe prehrane. Letá kserophthalmia se loti očesne roženice (cornea). Roženica se prične kar na lepem gubiti in sušiti pa nastane iz jasne, prozorne roženice bela, suha mrena — bolno oko torej oslepi. Slovenci bi torej rekali letéj bolezni roženična sehlica. Roženična sehlica je pogosta le po fistih azijskih krajih, kjer ne rede živine (japonska), kjer se rede torej

pretežno z rižem, kjer ne uživajo mleka, kjer ne za-
beljajo s putrom ter zabeljavajo z rastlinskimi olji.
Roženična sehlica je bila pri nas (v Evropi) svoje
dni kar neznana, ob vojni in ob vseobči vojni siro-
šiji pa se je roženična sehlica pokazala tudi po
evropskih državah.

Pokazala se je (ta dotlej kar neznana bolezen)
tudi na Danskem. Danska šteje nekam štiri milijone
prebivavcev — nekam toliko kot dva Dunaja.
Roženična sehlica je letám postala v zadnjih letih
najpogostejši povod za oslepelost; v letih 1909 do
1920 je oslepel na roženični sehlici nič manj kot
600 ljudi (otrok) — torej nekam na 300 ljudi eden!
Čudiš se zgostju te bolezni — saj je prav Danska

Roženična sehlica (Xerophthalmia). Med vojno je pro-
dajala Danska nad vse velike množine mlečnih izdelkov in
je obogatela. Košček »blagostanja« se je naselil v levo oko
malega Dančka, ki ga podoba (po Poulsso nu) kaže, in je
fantek oslepel.

sloveča po številni goveji živini in je tam torej nad
vse dosti sirovega masla (putra), smetane, mleka,
sira. Blegvad, ki je na Danskem sloveč zdrav-
nik za oči, je dognal, da so Danci — med vojno
so bili ne tič - ne miš - država (nevtralna država)
— izvažali sirovo maslo v velikih množinah pa jim
je ostalo za dom samo posneto in osiroténo (centri-
fugirano) mleko. Danci so se torej polaknili med
vojno denarja, so prodali, kar jim je zemlja in

gruda dala, so dobili v kope denar, v hiše pa bo-
lezen — roženično sehlico.

»Občudovanja so vredne novejšje tehnične pri-
dobitve, ki podjarmljajo človeku narurne sile in ki
igranje obvladajo vse težkoče prometa.«

Občudovanja so vredne! Poznamo kraje, ki
so bili bogati najlepših gozdov, šumečih studencev
in ki so danes suha skala. Poznamo kraje, ki so
njih občani za silo živeli ob živini in zemlji; opustili
so oskrbovanje grude, kupili so si koleselj in konja
in vozili radovedne tujce — presrečni, kako obču-
duje tujec »njihovo« prekrasno zemljo. Dobro jih
je nagradil tujec pa so šli in so si kupili za veliko
denarja veliko alkohola; prav po teh krajih srečaš
neredko mlade bebce pa vidiš blede otroke: na-
mesto glave jim nosi vrat obsežno bučo in namesto
ravnih udov kažejo zveržena rahitična bedra. Po-
znamo — pa kaj bi našteval; teh »modernih mo-
fivov« naj se lofi »moderna narodna pesem«. Nekdo
me je prepričeval, da bi bil svet drugačen in boljši,
če ne bi bila prišla gruda ob spoštovanje. Morda
je mož imel le prav.

Theodor Lessing pravi nekje, da se je
iznajdljivost človeškega duha pričela ob izumljanju
morilnega orodja (pasti, mreže, orožje) in da bo
tehnik končno prikoračila do splošnega pokola
vsega zemskega prebivavstva.

Prihajajo številkarji (statistiki) in pravijo, da
številkarstvo (statistika) jasno kaže, kako se da
blago z blagom po vsem pridu zamenjati. Medi-
cina pa kaže, da ima Hoover — on se poteguje
za mesto ameriškega predsednika — prav:

»Hrano moremo zračunati po redivnih enotah
(Calorie), ni ga pa merila za grozoto človeške
jedinščine (Elend).«

MOLK SMRTI.

Kadar se senca pod oknom zgane,
krikne preteklost v tesnobni večer —
s lihim korakom grem preko poljane.
Pot je brez cilja in zvezd ni nikjer.

Ali jaz ljubim to sivo praznoto,
ljubim temo, kot jo ljubi poet,
ki mu že prve, najslajše utrinke
v blatu življenja pogazil je svet ...

Kadar se senca pod oknom zgane,
moj je smehljaj ves otožen in tih.
Kakor zastori je: davno za njimi
več ne igrajo. Molk smrti je v njih.

MIRKO KUNČIČ.

DEKLICA.

SPISAL H. MIHAJLIČENKO.* IZ UKRAJINSČINE PREVEL
SEDIVY.

Stopil sem na ulico.

Zgrabil me je mestni ropot, polastil se je moje duše in ni dal vanjo ničesar razen težke tuge in osamelosti. Neprestano so drevili mimo mene in drevili kdo ve kam tuji, sovražni a morda tudi osamljeni ljudje. Jutranji novembrski jesenski mraz me je ščipal v nos in lice. Posušil je ulične hodnike in iztrebil z ulic kaluže. Radi tega se je zdel ropot suh, nadležen in zato še bolj dolgočasen.

Na flaku je stopicala mala deklica. Pomodrilu ji je lice, a prsti na rokah so se ji skrčili od mraza. Deklica je vpila: »Kupite trakove za čevlje! Kupite trakove za čevlje!« Iz njenega vpitja so se čule solze živega bitja, ki se vdaja joku od mraza in gladu. Ki se vdaja joku zavoljo nevhvaležnosti in zlobe tistih, ki so se nad njo pregrešili. Zaradi vseh, ki brez prestanka drevijo mimo nje popolnoma ravnodušno in se ne brigajo za njeno glasno vpitje. Zaradi toplo oblečenih in sestradanih.

»Kupite trakove za čevlje! Poceni...! Pocenil! Kupite trakove za čevlje!«

Deklica je imela na glavi zavezano veliko, temnordečo, obnošeno in razcefrano ruto. Prevelika kočemajka je bila najbrž materina. Izpod nje se je spuščalo sivo krilo iz hodničnega platna. Nogavice z velikimi luknjami in raztrgani čevlji ji niso mogle braniti nog mraza. Deklica je venomer stopicala, da bi se ogrela in ne bi zmrznila.

»Kupite trakove za čevlje! Kupite...! Pocenil!«

Zahotelo se mi je, da bi pognal vse mesto v zrak in porušil vse razkošne palače...

Toda deklica, od bede in pomanjkanja izčrpana, je še vedno čakala na mrazu s svojimi nikomur potrebnimi trakovi za čevlje in je radi njih

vpila, kakor bi hotela s tem prepoditi mraz. Po uličnem hodniku so šli ljudje, ki so sifi in so se vsega že preobjedli. Pravkar je šel mimo nje gospod, ki ima kakor bik debel vrat. A z njim pa visoka, vitka gospa...

Šel sem za njima. Moral sem iti. Nisem mogel drugače. Nisem mogel odtrgati svojega pogleda od ogabnega, rdečega filnika. Zahotelo se mi je, da bi izvršil nekaj takega, radi česar bi se ta filnik nič več ne zibal kakor napihnen dim. V moji notranjosti je vse pokalo. Vzljubilo se mi je nekaj takega, radi česar se gladka šija ne bi več zibala kakor dim. Zahotelo se mi je tako prestrašiti debe-luharja, da ne bi bil več samemu sebi podoben.

»Kupite, kupite trakove za čevlje! Po cenil! Da bi gospodična, da bi gospa lahko kupila!«

Trdno sem stisnil v žepu roko v pest. Skočil sem kot šakal in se vrgel na debelega gospoda in ga začel pretepati.

Ko so me odgnali na policijski komisarijat, sem še vedno slišal: »Kupite trakove za čevlje! Kupite trakove za čevlje!«

NOVEMBRSKA NOČ.

Pod nebá modrino
težka noč počiva.
Na nebo pripeta
so drevesa kriva.
Luči v tri nadstropja,

stroj nekje utripa.
Iz močvirja megla
se nad hiše vsipa.
Megla v srca lije,
megla zvezde pije.

Rezek krik. — Ob stroju
nekdo v smrtnem boju.

JOŽE POGACNIK.

* Hnat Mihajličenko se je rodil l. 1892. Po končani dvo-razredni ljudski šoli v svojem rodnem kraju je stopil na poljedelsko srednjo šolo v Harkivu (sedanjem glavnem mestu boljševiške Ukrajine). Zavoljo svojega uporništvá pa je bil v četrtem razredu izključen. Nato je nadaljeval studije v Moskvi. Ob izbruhu svetovne vojne je moral k vojakom. Kmalu pa je pobegnil od vojakov in se skril blizu Harkiva, kjer se je posvelil samoizobrazbi, obenem pa pridno organiziral Ukrajince v stranki socialnih revolucionarjev. Kot zastopnik najskrajnejše levice te stranke je pozneje prestopil k boljševikom. Po boljševiški revoluciji je postal narodni komisar (minister) boljševiške Ukrajine. Profirevolucionarne Deniknove čete so ga ujele in 21. novembra 1919 ubile.

Politično delovanje je precej oviralo njegovo leposlovno udejstvovanje. Pisal je povesti in črtice, ki jih je objavljval v zborniku »Červonij Vinok« (Rdeči venec) in v časopisih »Muzaget« in »Mistectvo«.

PALME.

ING. CIRIL JEGLIČ.

Zelo razširjene so v sobnem vrtnarstvu dateljnovе palme, ki imajo ozka peresa, iz katerih je sestavljen list, od zgoraj žlebasto, koritasto votla v podobi V, dočim je baš obratno pri kokosovih palmah A. Spodnja peresa listov so bodičasta. Klasična prava dateljnova palma (phoenix dactilifera), ki obrodi pod vročim nebom na afriških oazah sladke dateljne, se razvije tudi na Rivieri in na istrskih otokih še na prostem v krasne, 10 m visoke rastline, na katerih se prikaže belo

Phoenix reclinata.

cvetje, a plodove ima neužitne. Dateljnovi palmi, ki jo gojiš v sobi, ugaja poleti, če jo postaviš v polseno na vrh, kjer lahko ostane do jesenskega mraza; prezimiš jo v 12–16° C topli sobi. — Lepše in pripravnejše so za v sobo druge vrste, ki imajo peresa na listnih rebrih bolj gosto nastavljena nego prava dateljnova palma. Phoenix reclinata, palma iz južne Afrike, ima liste na vrhu navzad upognjene, a robovi peres so vlaknati. Največ se goji v loncih in čebrih phoenix canariensis (ph. Jubae), zelo odporna vrsta s Kanarskih otokov, ki ima sijajno zelene liste. Mična, a sobnim vrtnarjem še malo poznana je Roebelenova palma (phoenix Roebelenii), ki jo je prinesel nemški botanik Roebelen iz severozapadne Kitajske, kjer raste ob rekah. Vse tri vrste lahko prezimiš pri 5–10° C.

Prava kokosova palma (cocos nucifera) ne uspeva v sobi. Pač pa je njena sorodnica Weddellova palma (cocos Weddelliana), ki je doma iz Brazilije, cenjena in zelo čedna za v sobo. Ozka peresca te vrste so zgoraj sijajno zelena, spodaj srebrnosiva. Po volji ji je lažja ilovnata prst, previdno zamakanje in hladnejši prostor; treba je paziti, da ji ne obole korenine.

b) Med pahljačastimi palmami imamo manjšo izbiro. Najbolj znana je borbonska palma ali kitajska lafanija (latania borbónica, livistóna chinénsis). Veliki pahljačasti listi so lepo razprostrti na vse strani, dolgi peclji imajo na obeh robovih navzdol obrnjene bodice. Postavi to palmo blizu okna na stojalo tako, da pada svetloba na njene liste od zgoraj. Žal je ta priljubljena palma precej občutljiva, zlasti sprva, ko jo prenesemo iz rastlinjaka v sobo. Nenadna toplotna sprememba ji hitro škodi. Kjer lafaniji ne ugaja, se razvijejo pahljačam le kratki peclji in takšna rastlina ni lepa. V suhem sobnem zraku se često začno sušiti vršiči peres. Tudi zaradi prehladnega prostora ali preobilnega zamakanja postanejo listi pegasti in njih peclji prekratki. Ne daj prevelikega lonca, v katerem se prst rada skisa! Vsekakor ni lahko bolne lafanije spet ozdraviti. Bolno rastlino presadi v lahko, peščeno prst in v manjšo posodo ter jo postavi po možnosti na toplo v vlažno ozračje. Pozimi zahteva kitajska lafanija več toplote (14 do 20° C) nego ostale palme, katere smo omenili.

Manj občutljiva in zelo trdna je avstralska livistóna, corypha (livistóna) australis — nazvana po nekem angleškem baronu of

Phoenix canariensis.

Liviston —, ki ima skoraj okrogle in skoraj vodoravno postavljene pahljače. Pahljače sorodnih vrst (corypha umbraculifera) uporabljajo Indijci za solnčnike (»Schirmpalmen«). Toda v sobi nekatere

rastline kljub našemu prizadevanju nočejo razviti lepih listov; edino s tem, da jim daš več toplote v senci in da jih postaviš v sobi dva koraka od okna, jih še lahko prisiliš, da poženejo daljše peclje. Tudi avstralska livistona ima bodičaste peclje. Pozimi se zadovolji z manjšo toploto. Pogostoma jo zajedajo kaparji.

Najtrdnjša je pritlična palma — *chamaerops humilis* (chamai = pritlehen, rops = grm, humilis = nizek). Ta nizka, grmasto razrasla palma s pahljačastimi listi ima bodičaste peclje. Poleti je najrajši na prostem, sicer jo v sobi napade mrčes. Lepša je njena kitajska sorodnica *chamaerops excelsa* (*frachycarpus excelsus*), o kateri pove že pridevek excelsus, da je višje, uglednejše rasti; listi so večji in na daljših pecljih, ki nimajo bodic.

KRALJ ALKOHOL.

JACK, LONDON. — Iz angleščine prevel JOS. POLJANEC.

Pelnajsto poglavje.

Na »Sofiji Sutherland« ni bilo nobene pijače in imeli smo ena in petdeset dni sijajne vožnje po južni poti s severovzhodnim pasatnikom do Boninov. To osamljeno otočje, ki pripada Japonski, so si zbrala kanadska in ameriška tulenarska brodovja za zbirališče. Tukaj so ladje napolnile sode s pitno vodo in oskrbele popravila, preden so krenile na sto dni trajajoče zasledovanje tulénjih čred ob severnem obrežju Japonske noter tja do Behringovega morja.

Teh ena in petdeset dni krasne vožnje in popolne treznosti je spravilo moje telo v sijajno stanje. Delo mi je pregnalo ves alkohol iz života in od takrat, ko se je vožnja začela, nisem začutil poželenja po pijači. Dvomim, da bi bil le kdaj mislil

Phoenix Roebeleni.

napijačo. V sprednjem kastelu (delu ladije) se je pogovor sevedavečkrat sukal okoli pijače in možaki sosipripovedovali o bolj živahnih ali veselih pijanostih, spominjaje se takih prigodb bolj živo, z večjim veseljem kot vseh drugih prigodb svojega pustolovskega življenja.

V sprednjem kastelu je bil najstarejši med vsemi debeli, petdeset let stari Louis. Bil je nekdanji kapitan, ki je pri-

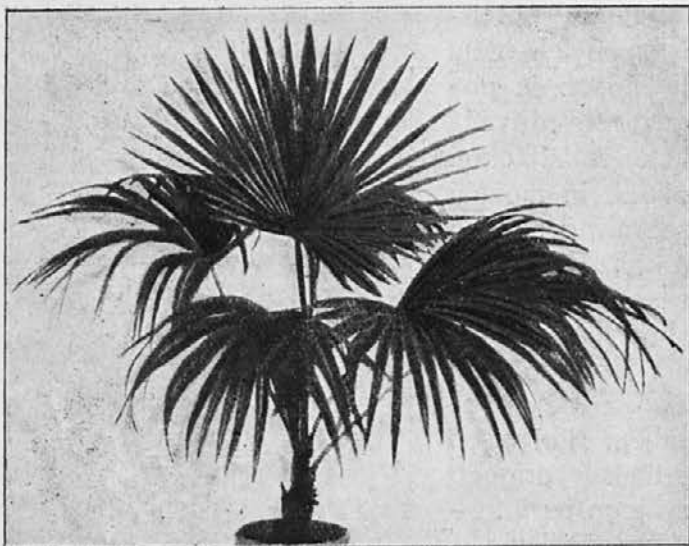
šel na nič. Kralj Alkohol ga je bil vrgel, in sedaj je končaval življenje tam, kjer ga je bil pričel, namreč v sprednjem kastelu. Njegova usoda je naredila name močan vtis. Kralj Alkohol je zmogel še druge reči nego samo umoriti človeka. Louisa ni bil umoril. Prizadejal mu je še vse kaj hujšega. Oropal ga je duševne sile, visokega mesta in udobnosti, križal njegov ponos in ga obsodil v preprosto, trdo delo navadnega mornarja, ki je imelo tako dolgo trajati kot njegovo zdravje, po temtakem še dolgo.

Imeli smo pot čez Tiho morje za seboj, ugleдали vulkanske, porasle vrhove Boninov, zavozili med klečevjem v luko, obdano od suhe zemlje, in zarožljali s sidri v bližini kakih dvajset ali več nam podobnih pomorskih ciganov. Vonj neznanega rastlinstva nam je pihal s tropske zemlje nasproti. Po zalivu so priveslali domačini v čudnih domačih čolnih in Japonci v še bolj čudnih sampanih in prišli na krov. To je bila prva tuja dežela, ki sem jo videl; došel sem na drugi konec sveta in sem se hotel prepričati, ali je vse resnica, kar sem bral v knjigah. Strašno me je imelo, da bi prišel na suho in se čimprej prepričal.

Viktor, Šved, in Aksel, Norvežan, pa jaz smo sklenili, da se bomo skupaj držali. In res smo tako dobro držali skupaj, da smo bili vso ostalo vožnjo znani pod imenom »Trije tički«. Viktor je nama pokazal neko pot, ki je izginila v divjo sofesko, se prikazala zopet na strmem obronku iz gole lave, nato zopet izginila in se zopet prikazala, vedno se dvigajoč med cveticami in palmami. Dejal je,

Cocos Weddelliana.

Livistóna chinensis (latánia borbonica).

da bi jo mahnili po tej poti, in nama je bilo prav, in da bomo tam imeli lep razgled in videli vasi domačinov in nazadnje doživeli sam Bog ve kakšne dogodivščine. Aksel bi bil na moč rad ribe lovil. Tudi v tem smo bili vsi trije enih misli. Vzeli da bomo sampan in najeli nekaj japonskih ribičev, ki poznajo lovišča, in tako bomo imeli imenitno zabavo. Kar se mene tiče, sem bil za vse.

In ko smo napravili načrt, smo odveslali čez čeri iz živih koral na suho in potegnili čoln na belo obalo iz koralnega peska. Šli smo po obrežju pod kokosovimi palmami in dospeli v majhno mestece, kjer smo našli več sto razposajenih mornarjev od vseh vetrov, ki so neznansko pili, neznansko prepevali, neznansko plesali — in to vse na glavni ulici v silno nevoljo peščice japonskih policajev, ki so bili brez moči.

Viktor in Aksel sta dejala, da bi spili en kozarček, preden krenemo na daljno pot. Ali sem mogel odreči takima vrlima tovarišema? Ako skupaj pijemo, držoč kozarce v rokah, zapečatimo svoje tovarištvo. Tako je bilo pač življenje. Našemu kapitanu smo se vsi posmehovali in rogali, ker je bil abstinent. Meni niti najmanj ni bilo do pijače, hotel pa sem biti fest fant in dober tovariš. Tudi Louisov zglede me ni strašil, ko sem zlival pekočo in žgočo pijačo po grlu. Res da je kralj Alkohol Louisa ostudno vrgel, ampak jaz sem bil mlad. Kri mi je bila vroča in rdeča, bil sem železne narave; in — no, mladina se vedno prezirljivo posmehuje podrtijam življenja.

Čudna, močna alkoholična stvar je bila, ki smo jo pili. Nemogoče je bilo reči, kje ali kako je bila narejena — najbrže je bila kakšna doma zvarjena stvar. Ampak bila je žgoča kot ogenj, čista kot voda in v svojem učinkovanju hitra kot smrt. Z njo so bili napolnili prazne štirioglate steklenice, v

katerih je nekoč bil holandski brinjevec in na katerih je bil že tedaj primerni napis: »Žganica Sidro«. Iz mesta sploh nismo prišli. Tudi nismo šli v sampanu rib lovit. In dasi smo v tistem mestu ostali celih deset dni, nismo niti enkrat nastopili tiste divje poti ob čerih iz lave, ki vodi tesno zvinkana med cvetlicami.

Namerili smo se na stare znance z drugih ladij, fante, s katerimi smo se bili v San Francisku pred odhodom seznanili. In vsako novo srečanje je pomenilo novo pijačo; in toliko smo si imeli povedati, pa speč pijača in pijača in pesmi, ki smo jih morali zapeti; in burke in šale, ki jih je bilo treba ugeniti, dokler niso jeli gomazeti črvi domišljije in dokler se mi ni vse to videlo krasno in čudovito; ti veseli, utrjeni pomorski medvedje, h katerim sem tudi jaz spadal, v pirovanju zbrani na koralni obali. Na misel so mi prišle stare povesti o vitezh, sedečih v velikih dvoranah za mizo, o njihovih družinah in služabnikih in o Vikingih, ki so se gostili, pravkar dospevši z morja in pripravljene za boj. In spoznal sem, da stari časi niso zamrli in da smo spadali tudi mi k temu starodavnemu rodu.

Sredi popoldneva je Viktor od pijače zdvijal in se je hotel tepsti z vsakomur in vsemi. Pozneje sem večkrat videl norce po celicah norišnic, ki se po vsej priliki nikakor niso vedli drugače kot Viktor, kvečjemu da je bil leta še bolj divji. Aksel in jaz, ki sva posredovala kot mirilca, sva bila v mezežu osuvana in tepena, naposled pa se je nama z neskončno opreznostjo in pijano prebrisanostjo vendar posrečilo, zvabiti prijatelja v čoln in ga odpeljati na našo ladjo.

Čim pa se je Viktor z nogo doteknil palube, je začel vso ladjo obračati narobe. Bil je močan za več drugih in je kakor nor tekal okoli. Posebno se

Chorýpha (Livistóna) austrális.

spominjam na enega mornarja, katerega je bil stlačil v skrinjo za verige, a mu ni mogel nič žalega storiti, ker ga ni mogel zadeti. Možak se mu je umikal in počepal in Viktor si je polomil vse členke obeh pesti ob mogočnih sklepah sidrovih verig. Ko smo ga zvelkli stran, se je njegova norost obrnila v drugo smer in domišljal si je, da je velik plavač; in v naslednjem trenutku je skočil raz krov in kazal svoje plavalne zmožnosti s tem, da je brcal z vsemi štirimi kot bolna želva in pogoltnil mnogo morske vode.

Rešili smo ga, ko pa smo ga privlekli v spodnji del ladje, slekli in spravili v posteljo, smo bili tudi sami vsi zbiti. Toda z Akselom sva si hotela mesto še bolje ogledati in pustila sva Viktorja smrčati in odšla nazaj na suho. Čudna je bila sodba, ki so jo o Viktorju izrekli njegovi tovariši, ki so sami radi pili. Grajaje so zmajevali z glavo in mrmrali: »Tak človek bi ne smel piti.« Viktor je bil najboljši mornar in najbolj dobrovoljen tovariš v sprednjem kastelu. Bil je skoz in skoz krasen primer nadarjenega mornarja; tovariši so pripoznavali njegovo vrednost, ga spoštovali in radi imeli. Toda kralj Alkohol ga je izpremenil v nasilnega divjaka. In to je bilo tisto, kar so ti pivci mislili. Vedeli so, da jih pijača — in mornarji pijejo čez mero — ponori, ampak samo v zmerni meri. Nasilno norenje je bilo neprilično, ker je drugim pokvarilo zabavo in se je pogosto končalo z žaloigro. Zoper zmerno norenje niso ti ljudje nič imeli. Ali pa ni s stališča vsega človeškega rodu vsako tako norenje zavržljivo? In ali je kje kdo, ki povzroča norosti vsake vrste v večji meri kot kralj Alkohol?

Pa da se vrnem k stvari. Ko sva dospela zopet na suho in se lepo ustanovila v nekem japonskem zabavnem lokalu, sva si kazala bunke in se pri prijetni pijači razgovarjala o popoldanskih dogodkih. Voljnost pijače nama je ugajala in naročila sva jo še. Vstopil je tovariš, za njim več drugih in imeli smo še več te lahke pijače. Ko pa smo nazadnje najeli japonski orkester in so zadoneli prvi glasovi samisenov in taikov (japonska glasbila), se je začulo skozi papirnate stene divje tuljenje s ceste. Spoznali smo ga. Še tuleč, ne zmeneč se za vrata, s krvavimi očmi in divje mahaje z mišičastimi rokami, je prilomastil Viktor skozi šibko steno. Lotila se ga je prejšnja besnost in hotel je krvi, krvi kogarkoli. Orkester je pobegnil, mi tudi. Zbežali smo skozi vrata in skozi papirnate stene — kjerkoli, samo da smo jo odnesli.

In ko je bil lokal napol porušen in smo se zavezali plačati škodo, ter pustivši Viktorja, ki je bil deloma ugnan in je kazal znake, da bo kmalu otrpnil, sva šla midva z Akselom iskat kako bolj mirno pivnico. Glavna ulica je bila pravcata no-

Chamaecrops humilis.

rišnica. Na stotine mornarjev se je divje-razuzdano valilo gor in dol. Ker je bil načelnik policije s svojo majhno četo brez moči, je izdal guverner naselbine kapitanom ukaz, da morajo biti vsi njihovi mornarji ob solnčnem zahodu na krovu.

Kaj? Da bi na tak način z nami ravnali?! Ko se je glas o tem povelju raznesel po ladjah, so se ladje hipoma izpraznile. Vse je drlo na suho. Mornarji, ki sploh niso imeli namena, da bi šli na suho, so splezali v čolne. Nesrečni guvernerjev ukaz je pospešil splošno zretje vseh moštev. Preteklo je že več ur po solnčnem zahodu in mornarji so hoteli videti tistega, ki jih bo poskusil spraviti na krov. Hodili so naokoli in pozivali oblasti, da naj jih poskusijo spraviti na ladje. Največ se jih je zbralo pred guvernerjevo hišo, kjer so tulili mornarske pesmi, si podajali štirioglate steklenice in plesali divje virginijske in stare narodne plese. Policija z rezervami vred je stala v majhnih bednih skupinah in čakala povelja, a guverner je bil prerazumen, da bi ga dal. Meni so se te saturnalijske zdele nekaj velikanskega. Bil je, kakor da bi se vrnili stari časi španske veličine. To je bila prostost, to je bila prigodal! In jaz sem je bil deležen kot pravi morski razbojnik v skupni vezi z vsemi temi pravimi morskimi razbojniki med papirnatimi japonskimi hišami.

Guverner ni izdal povelja, da bi izpraznili ulice, in Aksel in jaz sva hodila od pivnice do pivnice. Čez nekaj časa pa sem ga, ko sem se ga bil sam nalezal, v dirindaju izgubil. Taval sem sem-

patja, sklepal nova znanja, zlival vase še več pijače in postajal vedno bolj nasekan. Spominjam se, da sem nekje sedel z japonskimi ribiči, krmarji čolnov z naših ladij in z nekim danskim mornarjem, ki je bil pravkar prišel iz Argentine, kjer je bil cowboj (goveji pastir), in je imel posebno slabost za šege in obrede domačinov. In mi, kar nas je bilo v krogu, smo s pravimi in pristnimi in nad vse zamotanimi japonskimi ceremonijami pili iz drobnih porcelanastih skodelic blede saki, lahko in mlačno pijačo.

Nekoliko pozneje sem pa zašel, tako se spominjam, v družbo pobeglih mornarskih vajencev, osemnajst do dvajsetletnih fantov iz družin angleških srednjih slojev, ki so utekli v različnih lukah sveta s svojih ladij, popustili vajenstvo ter se potikali po sprednjih kastelih jadrnic. Bili so zdravi, gladkopolni, sveflooki, in bili so mladoleti kakor jaz, učeč se med svetom možakov stati na lastnih nogah. In bili so v resnici možaki. Zanje ni bil lahki saki, ampak štirioglate steklenice, profi-postavno napolnjene z razjedajočim ognjem, ki jim je plamenel po žilah in izbruhal v požar v glavah. Spominjam se nežne, mehke pesmi, ki so jo peli in ki je imela pripev:

»Tis but a little golden ring,
I give it to thee with pride,
Wear it for your mother's sake
When you are on the tide.«

Le majhen prstan zlat je to,
s ponosom ti ga dam,
na ljubo majki nosi ga,
ko boš na morju sam.

Jokali so, ko so jo peli, ti izprijeni mladi paglavci, ki so strli ponos svojih mater, in jaz sem pel z njimi in se jokal z njimi in užival njih ginjenost in nesrečnost in se trudil, da bi v svoji megleni pijanosti nasplošno govoril o življenju in romantičnosti. V spominu mi je ena poslednja slika, ki mi stopa v sredi med prejšnjo nejasnostjo in poznejšo temino jasno in svetlo pred oči. Mi — mornarski vajenci in jaz — se gugljemo in oklepamo drug drugega pod zvezdami. Prepevamo veselo mornarsko pesem, vsi razen enega, ki sedi na fleh in se joka; in mi poudarjamo ritem s tem, da vihtimo štirioglate steklenice. Od spodnjega in zgornjega konca ulice prihajajo glasovi zborov mornarskih glasov, ki prepevajo kot mi, in življenje je veličastno in krasno in romantično in prelestno blazno.

In potem, po temini, odprem ob rani zori oči in vidim neko Japonko, ki se v velikih skrbih sklanja nad menoj. Žena pristanišnega pilota je in jaz ležim v njeni veži. Ves premražen sem in drhtim bolan od posledic popivanja. In čutim, da sem prav

lahko oblečen. Ti lopovski vajenški begunci! Pobeg jim je postal navada. Pobegnili so z mojimi stvarmi. Z njim je šla moja ura. Mojih malo dolarjev je šlo. Moj jopič je šel. Moj pas tudi. In, kakopak, moji čevlji!

In dan, ki sem ga pravkar opisal, je samo ena primera iz desetdnevnega življenja na Boninih otokih. Viktorja je blaznost minila in pridružil se je Akselu in meni in potem smo veseljačili nekoliko bolj pametno. Nikdar pa nismo zlezli na fisto pot iz lave med cvetlicami. Mesto pa štirioglate steklenice, to je bilo vse, kar smo videli.

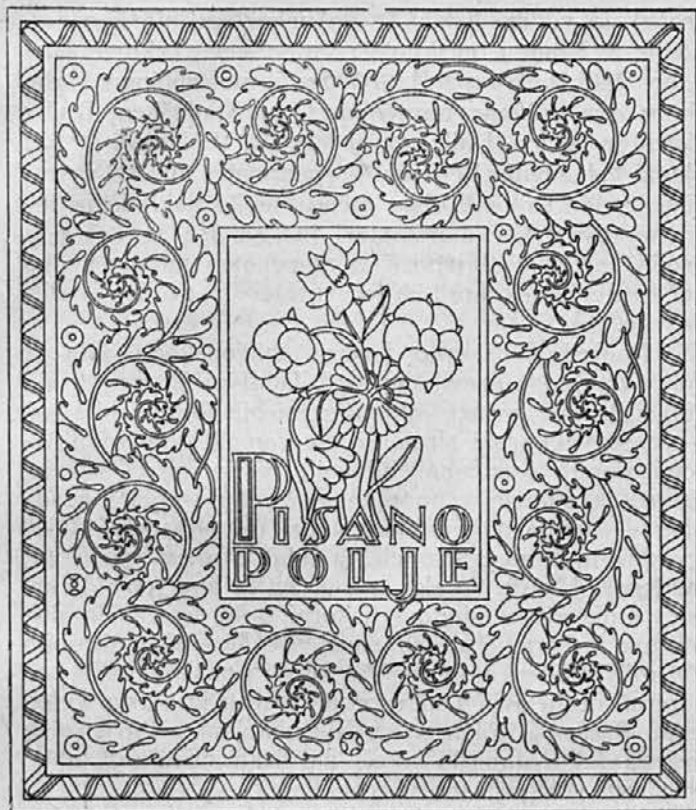
Človek, ki ga je ogenj ožgal, mora pridigati o ognju. Jaz bi bil od Boninov dosti več videl in užitek imel, ako bi bil storil, kar bi bil moral storiti. Ampak po mojem ne gre za to, kaj bi bil človek moral storiti ali kaj ne bi bil moral in smel storiti. Gre za to, kaj človek v resnici stori! To je večno, neovrženo dejstvo. Storil sem pač, kar sem storil. Storil sem, kar so storili vsi tisti možaki na Boninih. Storil sem, kar so milijoni možakov po vsem svetu baš v istem času delali. Storil sem, ker je pot peljala do tega, ker sem bil samo človeček, bitje svoje okolice, in niti slabič niti bog. Bil sem samo človek in hodil sem po svetu po oni poti, po kateri so hodili možaki — možaki, ki sem jih občudoval; prosim, polnokrvni možaki, veseli, sposobni za življenje, prsati možaki, prosti duhovi in vse prej kot stiskači v tem, kako so posnemali pene z življenja.

In pot je bila odprta. Bila je kakor nepokrit vodnjak na dvorišču, kjer se igrajo otroci. Malo pomena ima, ako poveš vrlim malim dečkom, ki capljajo po poti v poznavanje življenja, da se ne smejo igrati blizu nepokritega vodnjaka. Vzlic temu se bodo igrali v njegovi bližini. Vsi starši vedo to. In mi vemo, da jih bo nekaj od sto gotovo padlo v vodnjak, in sicer najbolj živi in najbolj drzni. Edino, kar je treba storiti — mi vsi to dobro vemo — je, da vodnjak pokrijemo. Prav tako je s kraljem Alkoholom. Vse govorjenje in pridigovanje na svetu zoper njega ne bo pomagalo, da bi odvrčalo možake in mladeniče, razvijajoče se v možake, od kralja Alkohola, dokler je kralj Alkohol vsepovsod dostopen in kjer se kralj Alkohol vsepovsod istoveti z možatostjo in smelostjo in srčnostjo.

Edina pametna stvar, ki jo ljudstvo dvajsetega stoletja more storiti, je, da vodnjak pokrije, da naredi dvajseto stoletje v resnici dvajseto stoletje in da nažene v devetnajsto in v vsa prejšnja stoletja vse posebnosti tistih stoletij, kakor sežiganje čarovnic, nestrpnost, malike in — kot ne najneznatnejše med takimi barbarstvi — tudi kralja Alkohola.

(Dalje prihodnjič.)

MEDNARODNA ČASOPISNA RAZSTAVA V KÖLNÜ.

IVAN MARTELANC.

Bral sem že pred leti, da je ena najlepših voženj na svetu vožnja od Mainza do Kölna po Renu navzdol. Komaj pičlih dvesto kilometrov. Z brzim parnikom premeriš to pot v 7 do 8 urah. A koliko lepega! Ze mogočni Ren sam. Ne čudi se zastoj naš pesnik Stritar:

Ktera voda, Rena voda,
Tebi je zmed vseh enaka,
Kar se v morje jih iztaka
Od izhoda do zahoda?

Renova dolina je za čuda slikovita. Tu v skriljast hrib vsekan prepad, malo dalje zelena vinska gorica, vmes pa posejane viničarske vasi. Neprestano se vozimo ob zanimivih mestih, veličastne cerkve in mogočni spomeniki odsevajo v počasi se prelivajoči vodi. Vsa ta lepota je poskrita med grički, ki se dvigajo na levem in desnem bregu. Pa tudi ti renski grički niso mrtvi. Skoro na vsakem čepi grad. Ta je bolj preprost, drugi pa slikovit v svoji romantičnosti. Marsikateri je še ohranjen, veliko jih je pa že v razvalinah. Koliko zgodovine je v njih zidovju! Mnogo bi nam znali povedati o srednjeveških vitezhih ter o njih bojih in medsebojnih vojskah, o križarjih in njih svetlem ognju za Cerkev, o roparjih in svetnikih, ki so živeli tod. Vse je živa ljudska domišljija še olepšala in odela v skrivnostno meglo, tako da je vsak korak porenjske zemlje zanimiv in znamenit.

Tudi za nas Slovence. Za nas pred vsem po romanjih. O kelmorajnskih romarjih je vsakdo že bral in čul. Strašna črna kuga, ki je divjala po Evropi v letih 1348 in 1349 je rodila ta romanja, ki so se vršila vsako sedmo leto v Kelmorajnu in Ahen. Od raznih

krajev, posebno z Ogrskega, Češkega, Kranjske in Štajerske so se tedaj shajali romarji v Porenju. V Andernachu je bilo glavno zbirališče. Tu so imeli spravljene križe in romarske zastave. Od tu so šli dalje v slovesnih procesijah v Köln in Ahen. Znano je, da so tudi Slovenci imeli svojega duhovnika stalno v Ahenu in poseben oltar sv. Cirila in Metoda. Štiri stoletja teh romanj niso mogla zafreči, dasi so se vedno čule razne pritožbe nad romarji in njih vedenjem po tujih krajih. Cesarska vlada pa jih je l. 1775 odločno zabranila, češ, da se s tem razsipava denar po krajih izven dežele, kar da je v škodo cesarski in deželni blagajni. Odslej so mogli obiskovati romarske cerkve v Kölnu, Ahenu in drugod le posamezni romarji, pa še ti so bolj na tihem morali odhajati z doma. Vsekakor čuva renska dolina tudi kos naše zgodovine.

Glavno mesto renske pokrajine je Köln (Kelmorajnu). Prvi pogled z Rena na Köln je nekaj res veličastnega in na svetu edinstvenega. V ospredju veličastna stolnica kot središče, od katerega se na eni strani boječe dvigajo zanimivi stolpi cerkve sv. Martina, na drugi pa je videti mogočni hohenzollernski most.

Köln ima danes nad 700.000 prebivavcev. Stara je njegova zgodovina. Že l. 38 pred Kristom beremo, da je bila tu rimska naselbina, l. 50. je po posredovanju cesarice Agripine postal Köln mesto z nazivom Colonia Claudia Ara Agrippiensis. Kmalu je postal celó glavno mesto spodnje germanske province. Življenje je zaživelo v njem.

Kaj burnih dni je že doživel Köln od rimskih časov in početkov krščanstva (v 3. stoletju) preko Frankov in Karla Velikega pa rimsko-nemških cesarjev prav do najnovejšega časa, ko je na povelje zmagovavcev v vojni zgubil svoje trdnjavsko obzidje ter tako zadihal svobodno življenje in doživel krasen razvoj v industriji, trgovini, umetnostnem življenju, šolstvu. Kdo bi ponavljal vso to zgodovino kölnskega mesta, kdo našteval vsa različna kronanja cesarjev, kdo razvrščal imena njegovih gospodovavcev po častnih naslovih in mrtvih letnicah.

Sicer pa je ta dolga povest vklesana globoko v kamne kölnskih zidov. Zlasti zgodovina kölnske cerkve. Zgodovina in sedanost. V prvi vrsti moramo omeniti kölnsko stolnico. Pravijo, da je to ena najlepših zgradb na svetu, najenotnejša gotška cerkev severno od Alp. Prejšnjo kölnsko stolnico, posvečeno sv. Petru, je zgradil bojda že Karel Veliki. Ko so pa prenesli semkaj iz Milana l. 1164 svetinje sv. Treh kraljev, se je Kölnčanom zdelo, da ta zgradba ni dostojna za sprejem takega zaklada. Dne 15. avgusta 1248 so položili temeljni kamen novi stolnici; popolnoma dokončana je bila l. 1880. Torej nad 600 let so jo gradili.

Ta, peteroladijska bazilika ima v florisu obliko križa, je 144 metrov dolga, široka 61 metrov. Stolpi so visoki 160 metrov. Zunaj in znotraj je vsa polna umetnin, stavbarskih, kiparskih, rezbarskih, slikarskih. Vse je kot razčlenjeno v sto in tisoč kipcev in stolpičkov in gotških okraskov, a vendar tako za čuda enotno in čudovito v svoji mogočnosti. Razumem, da so si nemški romantiki zaželeli v začetku 19. stoletja, da se veličastna cerkev, ko je že 300 let počivalo delo za njeno popolno dovršitev, dvigne in dokonča kot spomenik enotnosti in veličine nemškega naroda.

Znana je zakladnica, ki hrani dragocene relikvije in sijajne zgodovinske spomine. V stolpu je največji

nemški zvon, vlit l. 1924. Tehta 500 stotov, v premeru ima 3 m in 25 cm, visok je 3 m 30 cm.

Köln ima še mnogo drugih lepih in znamenitih cerkva. V mestu samem jih je 35. Zato so mu vzdeli naslov »nemški Rim«. Cerkev sv. Uršule stoji na prostoru, kjer je v 5. stoletju 11.000 devic dovršilo življenjsko borbo z mučeniško smrtjo. Cerkev sv. Gereona, najbrž najstarejša kölnska cerkev, se zaradi krasnih mozaikov naziva »zlata«. Cerkev dvanajsternih apostolov ima morda najlepše mozaike v Nemčiji, izdelal jih je Benečan Antonio Gobbo v začetku tega stoletja. V cerkvi sv. Petra se vsakdo ustavi pred Rubensovo sliko, ki predstavlja Petrovo križanje. Taka da je zgodovina podobne: Rubens dolgo išče motiva za svojo sliko. Nekoč naleti na trgu na starega Juda. Prijazno ga povabi na stanovanje, češ, da ga bo nagradil. Tam pa ga zgrabi in s pomočjo pomočnikov priveže na pripravljene kol. V smrtnem strahu se starec zvija, misleč, da je padel v roke razbojnikom. Rubens pa vzame paleto in čopič in v naglici začrta glavne obrise slike, ki danes slove kot Petrovo križanje. Zares je slika nenavadno polna življenja.

Med znamenitimi posvećenimi kölnskimi zgradbami bi morali omeniti rotož in njegovo živo uro; lepo srednjeveško mestno hišo Gürzenich, kjer so se vršili svečani sprejemi, veliki plesi, zabave in druge slavnostne prireditve; opero, univerzo, justično palačo. Svetovna posebnost je krasen živalski vrt. Med najpomembnejše zgradbe moramo šteti tudi glavni kolodvor. V osrčju Evrope leži Köln in je važno križišče raznih mednarodnih prog. Letno se odpelje s kölnskega kolodvora nad 15 milijonov potnikov, to je na dan skoro 42 tisoč. Lopa nad srednjim oddelkom tračnic je razpeta 255 m na široko. Na kolodvoru so vsi potrebni informacijski uradi, prodajalne, hotel, policija, menjalnice, pošta itd., da skoro vsa pojasnila dobiš kar tu. Pravijo, da je to eden najlepših in najbolje urejenih kolodvorov v Evropi sploh.

Zadnja leta je Köln postal važno industrijsko mesto in sedež velikih razstav. Letos od maja do oktobra je bila tam mednarodna razstava tiska, kratko nazvana »Pressa«.

Drzna je bila misel, ki so jo hoteli izvesti prireditelji s to razstavo: pokazati tisk v vsem njegovem razvoju, predočiti razne njegove oblike, vso tehniko, kako nastane knjiga in časopis od rokopisa pa do prevoza po pošti in železnici, pa ves veliki vpliv, ki ga je imel tisk v zgodovini in ga ima zlasti danes na vse zasebno in javno življenje.

To pokazati ni malenkost. Saj je danes tisk priznana največja velesila na svetu. Koliko časopisov pravzaprav izhaja, je težko reči. Številke se od dne do dne spreminjajo; pa četudi jih več ljudi istočasno šteje, dobi vsak nekoliko drugačne podatke. Nekdo je naštel, da izhaja sedaj nekako 140.000 dnevnikov. Papir za to časopisje izdeluje 3386 tovarn, ki proizvajajo letno 1450 milijonov kg papirja.

S številom časopisja je pred vojno bila na prvem mestu Nemčija z nekaj nad 9000 časopisi. Naročnikov, ki so po pošti prejeli časopise, je bilo l. 1923 v Nemčiji 147.572.000. — Francija je imela kakih 9000, Anglija 4400, Italija 3000, Španija 2000, Nizozemska 2000 časopisov itd. — Tudi naklade časopisov so v različnih deželah in pri raznih časopisih kaj različne. Kolikor ljudi pač šteje dolični narod, kakor je list priljubljen in kakor je zanj živahna reklama. V Italiji in Avstriji

se tiskajo vodilni listi v 30 do nekaj nad sto tisoč izvodih. V Franciji in Angliji znatno več. Tako je imel n. pr. Petit Parisien že l. 1917 dva in pol milijona, Matin skoro dva milijona naročnikov. Na Angleškem Dailly News en milijon, Dailly Mirror 900.000. V Nemčiji se kot glavni list navaja Berliner Morgenpost s 700.000 dnevnimi izvodi. Določili čisto točno število naklade je težavna stvar, ker marsikateri list smatra to kot eno svojih največjih skrivnosti in namenoma navaja veliko večje številke kakor jih v resnici s svojimi natisi doseže.

Pogled v tiskarno kakega milijonskega lista je kakor pogled v pravljichen svet. Linotypi (stavni stroji), stavci, livnice, svinec, elektrika, stroji. Ročajski stroji — to so velikanski stroji, ki z ogromnih kolačev navitega papira kar sami odvijajo papir in ga režejo, tiskajo in zgibajo v popolnoma izvršene oblike časopisa — delajo noč in dan; v eni uri natisnejo 24.000 izvodov lista na 8 straneh. In takih strojev ima n. pr. londonski Lloyds Weekly 21; in še 44 linotypov. V eni noči natisnejo v njegovi tiskarni poldrug milijon ilustrirane priloge. Za eno samo številko lista porabijo 550 rol (kolačev) papirja. V 14 urah potiskajo tolik pas papirja, da bi ovili z njim zemljo okrog in okrog. Letos je na Pressi v Kölnu razstavila neka ameriška strojna livarna tak ročajski stroj, da tiska naenkrat lahko 96 strani velike časopisne oblike.

Ali naj torej ves ta veletok tiska, ki se vali dan na dan med ljudi, nima vpliva na vse javno in zasebno življenje? Ko je pa vendar časopis tisočem in milijonom dan za dnem edina duševna hrana. Kar časopis trdi, to verujejo, kar on svetuje, po tem se ravna. Krepko je povedal neki Anglež: Če nekaj trdi sv. pismo, a bo časopis Times nasprotno mnenje zagovarjal, bo izmed 510 ljudi verjelo 500 Timesu.

Zgodovina časopisa in tiska sploh je kaj pestra in v vsaki deželi različna. In prav radi tega in zlasti še, ker je časopisje danes tako silno razširjeno in ker je njegov vpliv na vse panoge javnega in zasebnega življenja tako globok in raznovrsten, je bila misel, to pokazati na razstavi, naravnost drzna. In prav tako težko je podati pravo sliko in točen pregled te ogromne prireditve.

Središče zgradb tvori slavnostna lopa, v katero gre do 5000 ljudi. Vsa je preprežena z zastavami in pisanimi trakovi. Okrog nje so v obliki podkve na treh straneh prava razstavišča, pred njimi je od južne strani spredaj poslopje uprave. Na severni strani zapira te zgradbe velikansko restavracijsko poslopje Messenhof. — To je bil prvotni načrt in osnovne zgradbe. Ker pa je bilo razstavnega prostora s tem še vse premalo, so od vseh štirih strani obdali prvotne zgradbe še z obrobniimi. Da je vse bolj celotno, so severovzhodnemu oglu prizidali 85 m visok stolp, ki so ga krstili za Pressaturm. Na vrh stolpa prideš lahko po stopnicah ali pa z dvigalom. Ponoči osvetlujejo žarometi z vrha Presso in Köln. Notranji prostori stolpa se uporabljajo kot okrepčevalnice.

To je glavno razstavišče. Posamezni listi, organizacije, podjetja so si zgradili še svoje paviljone, pa tudi naravnost velikanske zgradbe. Med najučinkovitejše bi morali šteti skupno razstavo socialističnega tiska. Protestantje so postavili celo cerkev v modernem slogu iz stekla in železa, ki pa ne ogreje. Kölnsche Volkszeitung ima enonadstropno tiskarno. Mnogi drugi listi in podjetja zopet tiskarne, kjer z najmoder-

nejšimi stroji vedno tiskajo svoje liste in jih delijo obiskovalcem. — Severno od glavnega poslopja se na takozvani Cesti narodov v polkrogu raztezajo razstavne lope posameznih držav. Vsaka država je skušala pokazati svojstvenosti svoje dežele in svojega tiska. Zato je vsaka zanimiva. Največ zanimanja vzbuja Rusija s svojo razstavo, ki je tako spretno urejena, da je obenem velikanska in zgovorna reklama za boljše vize. Človek brez dvoma odnese vtis, da država, ki zmore vse to, nikakor ne more biti tako barbarska, kakor često beremo v poročilih o Rusiji. Zaman pa boš iskal med drugimi državami Jugoslavijo. Pri nas je pač vedno ista pesem — za take stvari, akoravno so izredno važne, če hočemo, da nas svet prav spozna, ni denarja.

Čisto južno od glavne razstave onstran Hohenzollernskega mostu, že skoro blizu takozvanega Visečega mostu, sta še dva oddelka v posebnih zgradbah, oziroma v posebnih kompleksih zgradb: Kulturnozgodovinski oddelek in poleg njega v bivši opatiji sv. Heriberta Katoliška razstava.

Vmes med posameznimi razstavnimi prostori pa so razvrščeni parki in zasajeni nasadi, vodometi so v okras vsej razstavi. Daleč proti severu ob Renu je še zabavni prostor, pravzaprav zopet mesto zase. Med njim in pravim prostorom za razstavo so v malem gozdiču reklamni paviljoni kölnskih in drugih firm. Vse razstavišče meri nekako 63 kvadratnih kilometrov. Razteza se vzdolž Rena v dolžini 3 km, in sicer onstran Rena v Deutzu. Nikakor se ne zde zgradbe kot nekaj zasilnega, ampak prav zares je vse zidano. Sloz zgradb je enofen, moderen, glavna zgradba je izdelana v konstruktivističnem slogu iz neometane opeke. Znotraj vidiš povsod tapete, zavese itd. Mi, ki smo vajeni samo manjših razstav in naših revnih velesejmov, skoro ne moremo verjeti, da je bilo vse to pripravljeno v tako kratkem času in samo za šest mesecev. V razstavo vodi posebna cesta pod Hohenzollernskim mostom, druga v vijugah preko prostora, ki je nalašč pripravljen za shranjevanje avtomobilov, tretja preko Visečega mostu. Tik pred vhod v razstavo vodijo tri tramvajske črte, posebna mala železnica (Liliputbahn) je razpeljana po razstavišču. Še o tej železnici človek res ne ve, ali je le za šalo ali za res, kajti vse je točno posneto po veliki železnici, le silno majčkeno: kolo dvori, signali, predori. Pa draga je ta železnica tudi dovolj. Ob marko (13—14 Din) si koj.

V tem vrvenju, strojih, zabavi, resnem studiju bi človek mislil, da ni mogoče dobiti pregleda preko vse razstave. In res, ko prideš sprva v to ogromno razstavišče, se kar zmedeš in le s težavo najdeš izhod. Pa prideš ven čisto drugje kot si vstopil — tako da zopet ne veš, kje si. Če se pa mudiš v razstavi ure in ure in po cele dneve, pa izslediš mojsterski izdelan načrt.

Kulturnohistorični oddelek, ki je nameščen ločeno od druge razstave, v bivši kirasirski vojašnici, kaže postanek in razvoj poročevalske službe in časopisja od prvih početkov do današnje mogočnosti. Človek bi kar tu ostal. Koj ob vhodu te pozdravi boben, izdolben v deblo, kakor so jih rabili in jih še rabijo prvotni narodi za sporočanje novic. Tu vidiš razvoj izdelovanja papirja; stara papirnica iz 19. stoletja je v polnem obratu. Enako si je zanimivo ogledati Gutenbergovo tiskarno, tiskarno 19. stoletja, prvi železni tiskarski stroj iz Londona. — Niso pa vse to mrtvo

nagromadeni stroji in slike in posnetki, ampak vse je živo, vse posluje; pa da bi se še bolj zamislili v resničnost, so tiskarji in delavci oblečeni v takratno nošo in tudi njihova hitrica ni za dvajseto stoletje. — Samo ta oddelek Presse je razvrščen v 29 velikanskih dvoranah, ki so pa spretno razčlenjene in predeljene v veliko manjših prostorov.

Blizu kulturno-historičnega oddelka je v bivši opatiji sv. Heriberta nameščena Katoliška razstava (Katholische Sonderschau). Ves ogromni samostan in cerkev zavzema. To je morda najenožnejši in poleg inseratnega oddelka najbolj dosledno in obenem izčrpno obdelan oddelek Presse. Neka ljubezen odseva iz te razstave. Ljubezen razstavljalcev do stvari same, ljubezen človeštva do cerkve in ljubezen sveta do Boga. To ni nikaka reklama, nikaka trgovina. Sam idealizem je ustvaril vse te krasne razstavne prostore. To čutiš na vsakem koraku. Ljubezen in veličina in delo sedanjih dni in vse snovanje v preteklosti. Nekaj naslovov oddelkov naj navedemo, da morda razpoznamo glavno zamisel razstavljalcev, ki so razstavo prirejali. Slike na preprogah. Rokopisi in prvi natisi sv. pisma. Sv. pismo ubogih (Biblia pauperum, sestavljeno iz samih slik, za tiste, ki niso znali brati). Marijino življenje in življenje svetnikov. Romarske knjige. Bogoslovna znanost. Redovna pravila. Vezava cerkvenih knjig. Liturgične knjige. Pridige. Nabožno pesništvo. Cerkevna glasba. Katekizmi. Misijonska literatura. Devetnajsto stoletje. Dvajseto stoletje. Sv. Frančišek. Sv. Dominik in dominikanci. Nedeljski listi. Katoliški tisk v inozemstvu. Katoliški tisk v Nemčiji. Katoliška knjiga. In tako dalje. V tem oddelku najdeš tudi nekaj slovenskih del.

Glavni poudarek so prireditelji hoteli dati časopisnemu oddelku, ki naj pokaže današnje stanje, tehniko, organizacijo, vpliv časnika in časopisa. In dali so ga že s tem, da so ta oddelek namestili v glavni razstavnih zgradbi. Krepko je tu ponazorjena poročevalska služba; nemška državna pošta je namestila razne telefonske in brzojavne naprave, tu vidimo, kako se pošiljajo poročila po kablju itd. Organizacija uredništva modernega dnevnika je razvrščena v posebnih uredniških sobicah, takoj poleg vidimo časopisno upravo z vsemi potrebnimi stroji in napravami. Potem pa nepregledna vrsta strojev, malih in velikih, stavnih, tiskarskih, livnih, zgibalnih. Pokažejo naj, kako časopis nastaja in nastane. Velik del strojev so razstavile razne strojne tovarne in livarne, ki stroje nudijo obiskovalcem v nakup. Da pa je razstava še zanimivejša, vidiš povsod ob stenah in v posebnih sobicah vse razne slike in črteže, popise in statistike. Pa da se še živeje lahko zamisliš v razna tiskarska dela, ti tu pa tam filmi predvajajo poslanek knjige in časopisa vse od rokopisa dokler ne pride iz stroja, pa še njegov vpliv na javno in zasebno življenje skušajo ponazoriti.

Razstava dnevnika se nadaljuje v skupni razstavi nemških časopisnih lastnikov. Vsak časopis skuša poudariti svoje posebnosti in prednosti. In ker je bila ureditev določenega prostora popolnoma prepuščena vsakemu razstavljalcu, zato je vse silno zanimivo, pestro, povsod kaj novega, nič tistega utrudljivega posnemanja, ki smo ga vajeni pri takih prireditvah. Sledi razstava časopisov, razvrščenih po posameznih nemških deželah. Spet nekaj svojevrstnega in skoz in skoz zanimivega.

Ne v zaporednem nanizanju tiskarskih izdelkov, ampak živo ponazorjeno skuša naslednji oddelek razstave pokazati vsa področja in vse panoge človeškega udejstvovanja, ki naj mu tisk služi in kako mu služi: znanstvo, umetnost, gospodarstvo, glasba, sport, tehnika, moda, šala, karikaturna.

Posebni oddelki so posvečeni knjigi. Tu je razvrščen del razstave, ki se je pripravljala leta 1914 v knjigotrškem mestu Leipzig pod naslovom »Bugra« (Buchgewerbe und Grawhik), ki jo je pa vojna prekinila. — Izčrpno je obdelana reklamna veda: nazorno so razvrščena znanstvena dognanja o inseratih in reklamni sploh.

In v zvezi s to pravo časopisno in sploh tiskovno razstavo vidimo tudi vse pomožne in sorodne panoge: papirno industrijo, razstavo tovarn barv, fotografijo, slikarstvo, kino; tudi mala* radijska oddajna postaja je nameščena v razstavnih prostorih. Spretno je blizu strojev namestila neka tovarna mila pralnico, kjer dan za dnem prikupljive perice perejo obleko, ki se pri delu umaže s tiskarsko barvo in strojnimi oljem.

V posebnih dvoranah so razvrščeni ženski listi pod naslovom »Žena in tisk«. Tu je zbrano ogromno literature, ki so jo spisale ženske, zgodovina ženskega gibanja je tu ponazorjena in življenje znamenitih ženskih osebnosti. Na sličen način so urejeni oddelki: Visokošolec in tisk. Vremenoslovje in tisk. Evropska knjiga in javnost. Nemški tisk v inozemstvu in slično.

Drobci so to. Misli, mišljene na potu v razstavo in iz nje. Majčkeni odlomki tega, kar je Köln na svoji tiskovni razstavi letos pokazal Evropi in svetu.

Pa tudi iz teh medlih obrisov se utegne vsak bravec vsaj nekoliko zamisliti v ogromnost velesile, ki se ji pravi tisk — pred katero se trese ves svet.

ČAJ.

Čaj imenujemo posušene in zvite listne popke in lističe čajevca, ki so ga sprva gojili samo na južnem Kitajskem, se je pa pozneje od tam razširil po vsej vzhodni Aziji in sosednih pokrajinah. Prvotna domovina čajevca je južna Kina in Anam. Dandanes ga goje po kitajskih deželah do 36° severne širine.

Čajevca je grm, visok komaj poldrug meter in zelo košat, poganja trikrat do štirikrat na leto in tolikokrat tudi na leto pobere sveže lističe. Grm zahteva zmerno toplo in stalno vlažno podnebje. Spada v rodbino kamelij in poznamo celo vrsto raznih sort. Pravi kitajski čaj (*Thea viridis*) je zelo občutljiva rastlina. Šele tretje leto požene lističe, ki so za uporabo, po sedmih letih pričanja že odmirati in pešati v rasti. Podolgovato eliptični in nalahko nazobčani lističi, ki so spodaj porastli z gostimi svilenimi dlakicami in so zato čisto sivi, dajejo, dokler so še mladi in nežni, najboljši čaj.

Če ga uživamo v zmernih količinah, učinkuje čaj na živčni ustroj človeka kakor kava: pospešuje krvni obtok, prijetno draži živce, preganja spanec in je dobro prebavno sredstvo. Dražilna snov je v obeh pijačah ista, namreč kofein, ki ga pri čaju imenujemo tudi tein. Tein, ki močno deluje na živčevje, se rabi tudi v zdravilne namene.

Čajevi lističi vsebujejo 1–3,5% teina, 14–16% strojil, 6–10% vode, potem beljakovino, toščico, vosek, gumi, soli in približno 0,6–1% nekega eteričnega olja, ki daje čaju njegov posebni vonj (aroma).

Razlikujemo zeleni in črni čaj. Črni čaj je dražji in redkejši od zelenega. Čaj dobi svoj vonj šele, čim smo ga izpražili.

Če hočemo dobiti zeleni čaj, moramo listke neposredno, čim so bili pobrani, v plitvih skledah, pod katerimi gori ogenj, stresati, mešati in gnesti, nakar se na solncu do konca posuše. Pri sušenju se lističi zvijejo, ohranijo pa svojo zeleno barvo. Zvijajo listke običajno z rokami, redkeje s stroji.

Za pridobivanje črnega čaja je potrebno vretje. Liste namreč pustite, da pred praženjem ovenejo in ostanejo nekaj časa zloženi na kupe, pri čemer se vrši nekako vretje. Ker se pri tem vrenju razkrajajo klorofil (listno zelenilo), dobe listi črno barvo.

Takozvani cvetlični čaj pridobivajo iz vrhnih, še tesno zviti lističev čajevca, ki jih nato suše na solncu ali nad navadnim ognjiščem.

Kakovost čaja je odvisna od kakovosti in starosti listkov, od kraja, kjer raste, od načina obdelovanja, prirejanja in praženja.

Najvažnejše vrste črnega čaja so: 1. Pecco, ki je črnorjave barve; tvorijo ga najmlajši, s sivosrebrnim puhom porastli lističi in spada med najboljše vrste. 2. Souchong (izg. sučong), rjavkaste barve, listi so bolj grobi in do dva centimetra visoki. Mnoge vrste tega čaja so znane pod imenom karavanski ali ruski čaj, ker dospo k nam po kopnem — preko Rusije. Cenijo ta čaj prav posebno, ker na prekomorskem prevozu čaj izgubi svoj dobri okus in pravi vonj. 3. Čaj Kongo, ki je sestavljen iz najbolj grobih, že popolnoma doraslih listov in je tudi najcenejši.

Med zelenimi čaji je 1. Haysam zelo dobra vrsta in se uporabljajo za njegovo pripravljane samo skrbno zviti listki. Izbor najnežnejših lističev se imenuje Young-Haysam. 2. Biserni ali cesarski (Imperial) čaj, je zviti v kroglice, sivo-zelen; dobra vrsta. 3. Tongkai je čaj iz slabo zviti, starejših listov, spada med manj vredne vrste.

Po kraju, odkoder prihaja, razlikujemo čaj: kitajski, japonski, javanski in ceylonski. V novejših časih tudi brazilijanski in kalifornijski čaj.

Na Kitajskem in v Rusiji prihaja čaj v promet tudi v obliki opeke. V ta namen se uporabljajo odpadki od pripravljane in praženja čajevih lističev, stebelca in manjši koščki, ki jih vse zmeljejo v prah in jih s pomočjo mehaničnih stiskalnic stiskajo v obliko opeke ali mila. Pri nas ta čaj v kosih ni poznan, prav tako tudi ne čaj v ploščicah, ki ga sestavljajo s pomočjo stiskanja iz finejših vrst čaja pecco.

V Mongoliji in v Vzhodni Sibiriji poznajo večinoma samo stisnjeni čaj v kosih, ki tvori v teh malo obljudenih in neciviliziranih krajih tudi plačilno sredstvo namesto denarja. Posebno razna tatarska in mongolska plemena uporabljajo te vrste čaja namesto drugih plačilnih sredstev. Kadar pa hočejo čaj uporabiti za pijačo, odkrhnejo z nožem košček kakor kamen trde mase in ga vržejo v vrelo vodo. Zanimivo je, da na posamezne kose tega stisnjene čaja že stroj vtisne njegovo vrednost, tako nekako kakor je n. pr. na kosih mila videti ime tvrdke in različne varstvene znamke. Kuha se ta čaj v kosih v slani vodi in se pripravljajo navadno zabeljen z masljo.

Ta način pripravljane čaja je bil nekdanj v Aziji splošno udomačen. Sprva so čaj kuhali, in sicer z različnimi dodatki, kakor z rižem, ingverjem, s soljo, mlekom, celo s čebulo, z oranžnimi lupinami in različnimi

začimbami in dišavami. V poznejših časih so čaj najprej zmleli ali v prah stolkli v možnarju in ta prah kuhali. Prirejanje čaja na način, ki je danes pri nas razširjen, ni zelo staro.

Dandanes pripravimo čaj kot pijačo tako, da čajne lističe poparimo z vrelo vodo in jih pustimo, da ostanejo nekaj časa v kropu. Vendar lističi ne smejo ostati v vodi dlje, nego pet minut, sicer preide iz čaja preveč strojilnih snovi čreslovine v pijačo, ki postane zaradi tega grenka in trpka. Za pripravljanje čaja je treba uporabljati samo skrbno očiščene lonce, ker se sicer voda pri kuhanju navzame vseh duhov, ki so posodi ostali od drugih snovi. Najprikladnejša je gladka, porcelanasta posoda, najmanj pa položeni lonci (emajlirani).

Kuhan čaj mora biti čist, jasen in svetlorumen. Vrela voda povzame raztopljive sestavine, ki jih je pri različnih vrstah čaja 32 do 42%. Čaj rad navzame tuje vonjave in mu vlaga tudi vzame njegov svojevrstni aroma. Zato ga je treba shranjevati v tesno zaprtih posodah brez duha. Za transport zavijajo čaj v škatle in zabožčke iz tenko zvaljanega svinca ter pokrov zvarijo s škaflico, da se čaj ne razdiši in mu vlaga ne škoduje.

Čaj precej pogostoma ponarejajo, in sicer včasih že v deželi, kjer raste. Predvsem ga umetno barvajo s pomočjo grafitu, intike (indigo), berlinskega modrila itd. Tudi mu često primešajo različne cvetove (jasnim, janež i. dr.), da ga parfimirajo.

Pogostoma zmešajo med čajevе liste tudi listje drugih rastlin, tako vrbove, jelševce, bezgove, hrastove, jesenove in jagodove liste, časih tudi že izrabljene (prekuhane) in potem iznova posušene lističe, ki so bili po prvi uporabi spet pobarvani, zviti in posušeni.

Prva poročila o čaju se nahajajo v spisu nekega arabskega pisatelja, ki poroča, da so izvirali proti koncu devetega stoletja po Kristusu v Kantonu na južnem Kitajskem glavni dohodki iz carine na sol in čaj.

Znameniti beneški potopisec in potopisec Marco Polo (1256–1323) poroča, da je bil leta 1285 odstavljen neki kitajski minister, ker je samovoljno povišal davek na čaj.

Na Japonsko so prinesli čaj, ki se v kitajskem jeziku imenuje ča, l. 801. Ditje čaja se je med Japonci kmalu udomačilo in postalo narodni običaj. Najboljši japonski čaj dandanes pridelujejo v pokrajini Uji pri Kiotu.

V Evropo so čaj prinesli inozemski trgovci okoli leta 1610 na ladjah holandske iztočno-indijske družbe, ki je trgovala z Indijo in imela le-tam na Malajskih otokih in v Tonkinu ter na Kitajskem in Japonskem svoja skladišča.

Uživanje čaja se je v evropskih deželah hitro udomačilo in kmalu so države v carinah in davkih na čaj našle izdatne vire dohodkov. Sprva je bil čaj zelo drag in zato velik luksus, ki so si ga mogli privoščiti samo premožni ljudje. Ponekod je postal čaj naravnost predmet državnega monopola, kot n. pr. na Ruskem. Znano je tudi, da je bil baš čaj neposredni povod za izbruh vojne za neodvisnost angleških severoameriških kolonij. Leta 1773 so nezadovoljnježi zagnali v Bostonu za 18.000 angleških funtov šterlingov čaja v morje, ker je angleška vlada čaj visoko obdavčila. Posledica upora in vojne, ki je sledila, je bila popolna neodvisnost Zedinjenih držav, ki so deset let kasneje, l. 1783 prekinile vse vezi z Anglijo.

Dandanes se na svetu, če izvzamemo vzhodno Azijo, popije največ čaja na Angleškem, Ruskem in na Holandskem. V Angliji prideta na vsakega prebivavca letno malo manj nego dva kilograma čaja. Zadnja leta se tudi pri nas popije več čaja; vendar žal večinoma z obilnim dodatkom ruma ali drugih žganih pijač.

Bodimo kar odkritosrčni — mnogo preveč. Čaj je poživilo ali dražilo, ki pa nima v sebi prav nobenih redilnih snovi. Zato je velika zmoča, ko čaj uživajo za malice. In da je zmoča še bolj usodna, dodajo čaju

Hanurobu: V japonski čajarni.

prav obilo slabega ruma, špirita, ponekod toliko, da ne pijo več čaja z rumom, ampak rum s čajem. Take razvade so potratu denarja in kvar zdravju.

K gorenji sliki: Avtor tega barvnega tiska je slovit japonski slikar in risar Suzuki Hanurobu. Rojen je bil leta 1725 v mestu Edo in tam leta 1770 tudi umrl. Slovel je kot eden najboljših japonskih risarjev. Znameniti so njegovi lesorezi v več barvah, kjer je pokazal izreden zmisel za koloristične vrednote. Imel je velik vpliv na poznejše japonske slikarje, v drugi polovici 19. stoletja pa celo na evropsko, posebno še na francosko in angleško slikarsko umetnost.

Prizor predstavlja strežnico v čajarni (gejšo), ki nese gostu vitezu skodelico čaja. Zanimiv je način, kako vitez (samuraj) sedi. Za pasom mu tičita dva meča, eden za napad, drugi za obrambo, posebna pravica starojaponskega plemstva.

PO OKROGLI ZEMLJI.

Zoper nikotin in alkohol. V Ameriki kakor tudi v Angliji tobak ni monopol, ampak prodaja vsaka tobakna tovarna sama svoje proizvode in dela zanje reklamo. Neka tovarna je zato prosila Tunneya (Taneja), ki je sedaj svetovni prvak v borbi s pestmi (boks), da bi podpisal tole izjavo: »Ta cigareta je gotovo dobra, saj jo zahtevajo vsi moji prijatelji.« Boksarju je tovarna samo za podpis ponudila 10.000 dolarjev (nad pol milijona dinarjev). Tunney pa ni maral tega podpisati in je s tem vsoto odklonil. Rekel je namreč: »Kdor hoče biti atlet, mora tobak in pijačo sovražiti, pa tudi vsak človek, ki hoče biti krepak! Če pa jaz s podpisom tobak priporočim, bom mladino zavajal, česar pa ne smem in nočem!«

Ladja dveh junakov. Ladja »Fram« je poškodovana in od vseh strani pošiljajo darove, ki naj pomagajo to slovečo norveško ladjo popraviti. »Fram« je ena najslavnejših ladij naših dni in bo še slovela, ko nas že davno ne bo. Z ladjo »Fram« je namreč raziskovalec Nansen prišel najdalje na sever. Bila je večkrat vkovana v led, pa je vendarle tri leta plula po vodah severnega tečaja. Nansenova ekspedicija se je zaključila leta 1893. Leta 1910 pa je to ladjo uporabljala norveška ekspedicija, ki je raziskovala Antarktiko ali južni tečaj, in jo je vodil Roald Amundsen. Svoj cilj je tudi dosegel, saj je došel na južni tečaj. Letos pa je šel ponesrečeni italijanski ekspediciji na pomoč in vse kaže, da ga je zalotila smrt, ladja »Fram« pa je tudi »zbolela« in bo poprava stala 4000 funtov (1.100.000 Din). Pa jo hočejo ohraniti iz hvaležnosti do slavni junakov Nansen in Amundsen.

Novo glavno mesto Avstralije bo Canberra (Kembera), ki jo zdaj gradijo. Doslej je stala že 10 milijonov funtov. Leži na vzhodni obali Sidneya, kjer je bil letos od 3. do 9. septembra evharistični kongres.

Modernizirana Alberta. Pri nas je telefon k večjemu v mestih malo bolj razširjen, pa še tu veljaš za premožnega, če imaš telefon v hiši. V kanadski pokrajini Alberta, ki leži ob meji Združenih držav, pa veže telefonska mreža 26.000 kmetij!

Večna zima. Ob peti Južne Amerike je otok Ognjena zemlja. Pa je danes vse prej ko ognjena. Tam sneži prav vsak mesec. A domačini Indijanci so skoraj brez obleke!

Letošnja letina. Precenili so jo, da bo dala na severni zemeljski polovici 73 milijonov bušljev po 36 litrov (ali 26 milijonov hektolitrov) žita več ko lani. Ali bo kruh zato kaj cenejši?

Milijonarji. Kanada šteje nekaj nad 9 milijonov prebivavcev, pa je med njimi 272 oseb, ki premorejo po en milijon dolarjev. En dolar je 56 Din. Sorazmerno bi v Jugoslaviji z 12 milijoni prebivavcev moralo biti 360 dollarskih milijonarjev, pa je še dinarskih kaj malo.

Ameriški avto. Lani je šlo preko meje med ameriško Unijo in Kanado nad 3 milijone avtomobilov.

Obilica postrvi. Profesorji angleške univerze Oxford raziskujejo Grenlandijo. Pa v Godthaabu so živeli zelo pocieni. Bilo je namreč tam toliko morskih postrvi, da si lahko le z roko segel v vodo in vzal ribo ven.

Sladkor na Trinidadu. Na otoku Trinidadu v Srednji Ameriki so letos pridelali toliko sladkorja kakor še nikoli, namreč 82.000 ton. Torej bi ga bilo za 8200 vagonov ali 273 vlakov po 30 vagonov.

Afrika bogati. V deželi Uganda ob ravniku pospravljajo kavo. Napredujejo pa tako zelo, da so je l. 1925 izvozili 29.000 angleških centov, lani pa že 43.000. (Angleški cent ima 50 kg, je torej za pol našega.)

Kakao v Afriki. Na Zlati obali v zahodni Afriki so lani izvozili 210.000 ton kakava, ki je bil vreden 12 milijonov funtov ali 3300 milijonov dinarjev.

Sibirske goske. V septembru nalovijo Sibirci cele zaloge divjih gosi, ker so se toliko zredile, da težko letajo in ker se golijo.

Avstralske ovce. Letos je bila tudi v nekaterih avstralskih pokrajinah suša, tako da se je število ovac znižalo za 4 milijone, pa jih imajo vključno temu še vedno 100 milijonov.

Človekoljuben milijonar. Milijonarji imajo tudi skrbi, dasi te niso njihovi milijoni. Če pa koga vendarle težijo milijoni, se jih lahko iznebi, kakor je storil Julij Rosenwald, milijonar in človekoljub. Iz svojega bogastva je izločil 4 milijone funtov (1100 milijonov Din), ki naj se v 25 letih porabijo za »javni blagor«. Kaj bo javnost imela od tega bogastva? Porabil se bo za tele namene: za zatiranje jelike, zidanje bolnic, odpravo nezdravih mestnih zakotij, podpore šolam. Če bi se pa 4 milijoni funtov porabili za slabe namene? Za ta denar bi se dali zgraditi komaj dve bojni ladji; vojska, močna za en milijon mož, bi se s tem komaj en teden oskrbovala. Če bi pa mogla ta vsota, ki pomeni za dobre namene tako ogromno vsoto, za bojno klanje pa tako neznatno, ohraniti svetu mir tudi samo za 25 let, bi izkazala človeštvu največjo dobroto.

Srečni Natal. Dežela Natal v Južni Afriki ima tako ugodno podnebje, da raste ondi toliko raznih sadežev, kakor nikjer drugje na svetu. Zdaj izvažajo tudi ananas, ki je po rasti slična naši vrhaini kolerabi, ima kiselkast okus in tehta 3 do 4 kg.

Največji ladji na svetu. Kmalu bodo v Belfastu na Irskem spustili v morje ladji »Majestic« (veličastna) in »Leviathan« (zmaj), ki bosta po velikosti prekosili vse druge ladje sveta. Taka ladja bo dolga vsaj 300 m, skoraj toliko, kakor je Šmarna gora visoka od vznožja do vrha. Nosila bo lahko za 60.000 ton tovara, to je za 6000 vagonov (ena tona je 1000 kg). Upajo, da bo na uro prevozila 25 vozlov ali morskih milj po 1852 m, kar je približno 46 km.

Nova »ladja puščave«. V Parizu so izdelali načrt za parnik, ki bo vozil skozi puščave in nadomestil kamele in manjše avtomobile. Imel naj bi ob strani kolesa kakor nekdanji parniki, ki bodo visoka po 15 m in obdana z zobci, da se bodo zajedala v pesek. Parnik bo 50 m dolg, širok 9 metrov, visok 13 m in bo mogel na 4 krove vzeti 150 potnikov in 200 ton blaga.

Sreča v nesreči. V Alžiriji je bil hud potres. Razpočila se je zemeljska površina. Mahoma so pritekli iz zemlje vreli nafti, ki iz nje dobivamo bencin, petrolej in masud ali olje za kurivo ladij.

Ubogi Kitajci! Pokrajina Šantung je morda sploh najbogatejša na Kitajskem. Zaradi državljanske vojne pa je tako obubožala, da se je moralo že lani izseliti več tisoč ljudi na sever v Mandžurijo, drugi pa so se preživljali z drevesno skorjo. Letos pa so kobilice uničile vse zelenje 7000 km² na daleč (za dve tretjini Kranjske), povodnji pa potopile 1800 ljudi.

Orient Express. Ta beseda pomeni: brza proga na jutro. V Evropi vozi tudi preko Belgrada in v Carigrad. Tam pripravljajo ladjo, ki bi se nanjo zapeljal kar ves vlak, in ga bo prepeljala na azijsko obalo. Ta

brza proga ima v Mali Aziji ime Anatolska, v Mezopotamiji pa Bagdadska železnica.

Neumorni Sven Hedin. Slavni švedski raziskovalec, ki potuje že od l. 1885 in raziskuje neznane kraje (Perzijo, Turkestan, Osrednjo Azijo), je zdaj s svojo družbo v mestu Urumči v Kitajskem Turkestanu. V dveh letih je s to družbo narisal zemljevide od 15.000 km² sveta (poldruga Kranjska).

Novozelandska volna. Zadnja letina je v Novi Zelandiji dala 665.000 bal volne, ki so tehtale 104 milijone kilogramov in bile vredne 13 milijonov funtov šterlingov (3575 milijonov Din). Ves otok ima 27 milijonov ovac. Lahko bi bila volnena obleka cenejša! In ta avstralski otok ni večji od Jugoslavije.

Ogromni stroški. V Londonu mislijo nad neko cesto napraviti drugo cesto, ki ji mi pravimo prelaz, Angleži pa highway (hajuej = visoka cesta). Stroški so proračunani na 3 milijone funtov. En funt je 275 Din, torej bo ena sama cesta stala 825 milijonov dinarjev!

Gospodarska pravila nove Kitajske. Kjerkoli si je Kitajska narodna vojska osvojila novo pokrajino, povsod je z lepaki razglasila tehle 12 gospodarskih zapovedi, ki naj Kitajsko privedejo do nove slave: 1. Spoštuj krepostno življenje! 2. Prisezi, da boš med narodom trebil sramoto! 3. Iznebi se praznoverjal! 4. Kupuj in uporabljaj le domače blago! 5. Pridno popravljaj ceste! 6. Zasadi mnogo drevja! 7. Varuj se tobaka, vina in iger! 8. Bodi delaven in živi preprosto! 9. Vadi telo, da bo čvrsto in zdravo! 10. Skrbi, da bo vsak izobražen! 11. Ne dovoli, da bi si ženske pohabliale noge! 12. Strogo pazi na snago!

SEVERNI MEDVED.

Se pred kratkim smo brali po dnevnikih, da severni (beli) medved ni kar nič nevaren. Če zagleda človeka, se mu samo čudi in ga ogleduje. Morda res, če ni lačen. Sicer pa je stvar čisto drugačna.

Ko so prve skupine šle iskat in reševati generala Nobila in njegove spremljevalce, so jih na potu ovirale gruče lačnih polarnih ali belih medvedov.

Eden izmed prvih ljudi, ki je prispel v te kraje in položil trudno glavo na polarni led, da se spočije, jo je izgubil, ker mu jo je medved odgriznil. Ko so čez sto let spet prišli tja gor raziskovalci, so spoznali, da se razmere niso prav nič spremenile.

Za belega medveda ni potnik nič drugega ko dober živež; polarnemu potniku pa tudi medved ni drugega ko živež in obleka. Premirja med njima ni. Gre le zato, kdo bo urnejši, človekova krogla ali pa medvedovi zobje in šapa.

Beli medvedje so izmed vseh zveri, ki jih človek sreča v Arktiki (na severnem tečaju), najstrašnejši. Ker so od človeških bivališč tako zelo oddaljeni, so še premalo prišli s človekom skupaj, da bi se ga bali. Tako je eden z vohom izsledil Amundsenovega tovariša in šel po sledi za njim. Mož pa je verjel pravljici, da medveda prepodiš, ako mu žugaš in kričiš, in je zato kar najbolj uporabil svoje grlo in ude. Medved ga začudeno pogleda, potem pa zdirja naravnost nadenj.

Na dolgem polovanju Amundsenove ladje »Fram« je mornarjem največjo preglavico prizadejal čokal in

koščen medved, star komaj eno leto. Splazil se je ponoči na ladjo, ki je bila zakovana v led, podrl ograjo zgrabil psa, pretrgal njegovo verigo in ga odnesel.

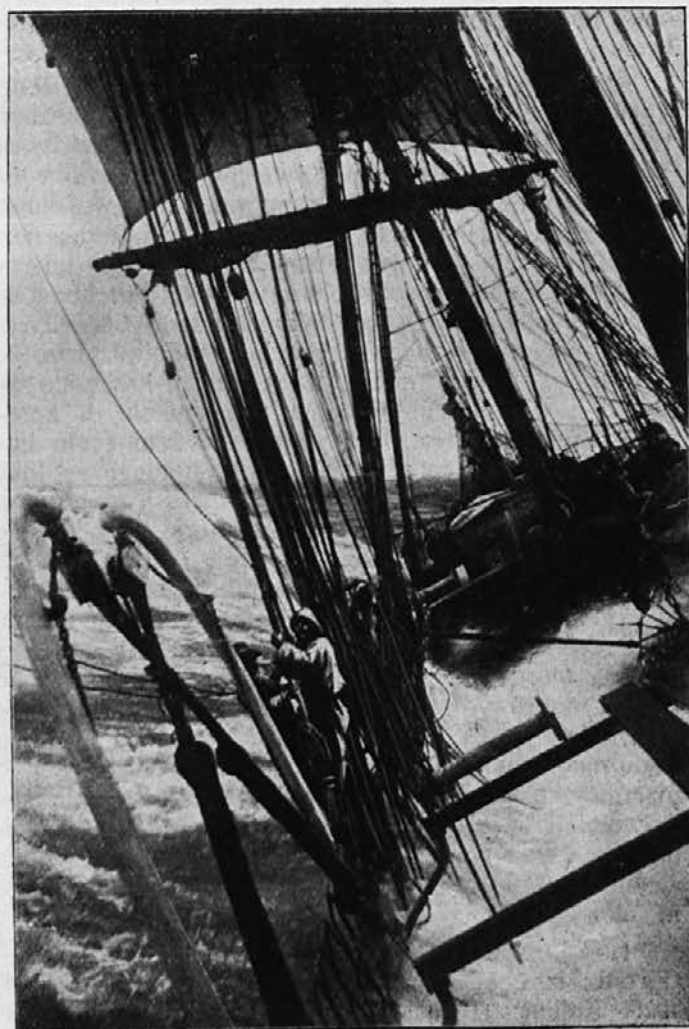
Ko se je primerno oddaljil, je pritisnil psa na led in ga lepo mirno pojedel, skoro čisto blizu ladje. Prav tako si je za drugo večerjo privoščil drugega psa. Ko pa je prišel po tretjega, je s svojim brezobzirnim lo mastenjem zbudil Johansena, ki je takoj izpustil vse pse in jo neutegoma udaril z njimi za medvedom, ki je v gobcu nesel že tretjega psa.

Začela se je bitka med mladim medvedom in razjarjenimi psi. Medved se je otresal in otresal divjih napadavcev, jih klofotal in tulil; večkrat je planil na neoboroženega Johansena in ga vgriznil.

Mornar spozna, da je nevarnost velika, zato vrže svetiljko, ki jo je prižgano imel pri sebi, medvedu v glavo. To pa medveda tako strašno preseneti, da se usede ter mornarja nepremično gleda.

Johansen porabi to priliko, pokaže pete in dirja proti ladji. Medved pa za njim in psi z njim! Medved prekucne prvega, drugega, pa končno vendar ves ranjen prituli do »Frama«. Tedaj pa počí puška in pogumni mladič obleži.

Ni pa se čuditi, da se človek in medved borita na življenje in smrt, saj beremo, da je en sam lovec v enem poletju ustrelil 35 belih medvedov!

Jadrnica na viharjem morju.

NOVE KNJIGE.

Zdravje mladine. Higiena doma in v šoli. Spisal dr. Mavricij Rus, mestni fizik. (Z 18 podobami in 4 prilogami.) Ljubljana, 1928. Tiskala in založila Učiteljska tiskarna v Ljubljani. 40 Din. — Statistike kažejo, da umrljivost otrok pri nas zelo pada. Zato se imamo brez dvoma zahvaliti skrbi zdravniške vede, še bolj pa javnim oblastem, ki po zdravnikih skrbe za pouk o zdravju. Veliko lažje je boleznim se obvarovati nego bolnika ozdraviti. Ves ta pouk, kako si ohraniti zdravje, kako se ogniti boleznim in kaj je storiti takoj, ko se bolezen pojavi, imenujemo nauk o zdravstvu — o higieni. Mnogo takih knjig je že šlo med narod, nikoli pa jih ne bo dovolj, še manj preveč. »Ta knjiga ni taka, da bi nam odkrivala bogsigavedi kakšne skrivnosti. Vse to se je že pisalo, vse to že bralo.« Tako bi utegnil soditi kdo. Toda saj vemo, kako je s takim branjem. Neveščak bere, prebere in misli, da vse ve. V resnici pa je skoro vse pozabil. Zato: čim več knjig o zdravstvu, tem bolje, da so le dobre. Dr. Rusova knjiga je dobra. To je zares nekaj učbenik o higieni. Ureditev in razdelitev, ponazoritev z mnogimi slikami — vse to je kot nalašč za šolo. V rokah učitelja, očeta, matere in še zlasti mladine, ki bo zapuščala šolo, bo brez dvoma velike koristi. Knjiga je razdeljena v poglavja, ki zvrstoma prehajajo od zdravoslovja (hrane, stanovanja, obleke itd.) k najbolj pogostnim boleznim (ošpicam, davici, hripi itd.) do uši, garij in drugih obolelosti. — Poudarjamo, da je knjiga pisana v dobrem jeziku, preprosto, umljivo. F. S. F.

Pont-des-artska beračica. Odpoved nesrečne žene. Roman. Po W. Hauffu priredil Franjo Kolenc. Maribor, 1928. Založil pisatelj. Tisk tiskarne sv. Cirila v Mariboru.

To je dokaj romantična povest (roman seveda ni), ki slika usodo Don Pedra in njegove Lavre, ki mu jo je odpeljal njen prijatelj, ki jo potem Don Pedro išče vse življenje in jo najde v sliki, ki je razstavljena v Stuttgartu. Tam pa dobi mladega moža Froebena, ki pa v isti sliki vidi drugo deklico, ubogo beračico z mosta umetnosti, katero je Froeben podpiral, prosečo milodare za bolno mater. Ta beračica-krasotica se poroči s Faldnerjem, bogatim posestnikom, h kateremu zaide Froeben. Tam zagleda v ženi svojo ljubezen, žena je nesrečna v zakonu, Faldner se loči, ločena pa noče v zakon s Froebnom, ker ji brani vera. Froeben posreduje, da dobi to hčerko svoje nekdanje Lavre Don Pedro, ki jo ves srečen res sprejme za hčerko in jo odvede na svoja bogata posestva v Španijo, kjer naj bi bila dedinja vsega njegovega imetja. — Prevajalec trdi, da je povest »priredil« — torej krajšal, morda po svoje prikrojil. To ni prav. Če je povest dobra v izvorniku, naj nam prepesni izvornik ves, kakor je, če je slaba, ni treba prevoda. Gotovo bodo mnogi tudi tako z užitkom brali. Zlasti še, ker je pisana tako, da jo tudi mladini lahko daš v roke. — Prevajalec se je podpisal: pisatelj. Če je to res, pa bi moral že bolj paziti na jezik. Pisatelj ne sme pisati: »temu ni tako«, ne »z ustmi«, ne »rudeč«, ne »z vratmi« in tako dalje. R. C.

Hojka, Nedonošen. Spisal Karel M. Čapek-Chod; iz češčine prevel Slavko Slavec. Trst, 1928. Knjigarna družina »Luč«. Tržaška »Luč« je že nekaj knjig izdala in založila. (Zal, da tega ne beleži na snopiču.) Pričujoči dve noveli sta menda prvi pre-

vod izmed del lani umrlega češkega pisatelja Čapeka. Ta češki pisatelj ni iz vrst »mladih«. Stare šole in starega kova mož — toda jedrna, krepak. Prav so ga sodili Francozi, da je velik. — Pričujoči noveli sta življenjsko zreli, toplo doživeli —, obe zgrabljeni kar z ulice. Obe imata isti predmet: varane može — in za konec samomor. Obe s svojim hladom vzbujata grozo in brez vidnega namena vendar dvigata zoper obe taki ženi žugajoči prst. Za razumne bravce — razumljivi. Prevod je dober.

Radivoj Rehar: Koromandija. Pesmi za mladino. Samozaložba. Maribor, 1927. — Gustav Strniša: **Dedek jež.** Pesmi za mladino. Ilustriral E. Justin. Založil »Domači prijatelj«. V Ljubljani, 1928. —

Slovinci se razvijamo na to, se razvijamo na ono plač, imamo zlasti vse polno časopisov, revij in knjig — mladinskih knjig skoro nič! Pač jih »zagleda beli dan« vsako leto lepo številce — ali do smotra ne sežejo, ne vzradostijo tistih, katerim so namenjene, skratka: za mladino niso. Tudi te dve knjigi zares nista taki, da bi mladino ogreli. S tem ne trdimo, da ni marsikatera pesemca dobra. Govorimo pa splošno o zmoli, ki se vleče skozi otroško poezijo. Zmota je ta, da mislijo mnogi: za otroka, za deco bo pesem, ako kar mrgoli pomanjševalnih, pocukranih besednih bonbonov. Sodobni pedagogi naravnost zahtevajo, da otroku nikoli ne govori s takimi besedami, ki so po čisto napačnem mnenju potrjene nalašč za otroka. Otroku uživaj takoj krepko besedno hrano, ne pitaj ga s spakodranimi »nočkami in očkami«. In ne samo to: Oba zvezka smo brali živahnim dečkom. Zevali so in se dolgočasili. Preveč pravljичno in premalo — ker premalo konkretno — često celo za odraslega naglo neumljivo. Otroci, ki znajo pesmi že brati, se nočejo igrati z lesenim konjičkom, ne s kladevcem za otroke, ne s kleščami, ki jih čez pet minut ni več, in ne z vozičkom, za dlan velikim. Taki se poprimejo živega konja, vihtijo očefovo kladivo, vlečejo žeblje s pravimi kleščami, se obešajo na resnične, »žive« vozove. In to je: otroka zanima to, kar je, kar živi, kar je zares! Tudi pesmi in drugo čtivo presoja tako. »Suhih rož« ne mara, rajši se igra s poleni, ker so »živi«; dekletce ima rajši punčko iz »živih« cunj, ko porcelanasto, mrtvo. Zakaj pa »vleče« mladino »Robinzon«? In že toliko let? Premisli ti, ki ga bereš, in ti, ki pišeš »za mladino«! »Robinzončka« bi otroci gotovo odklonili. Kako je Ciciban resničenosten in krepek! Torej resničnosti, prisrčnosti tudi za mladino, pa še prav za mladino! Pr.

Dr. Ožbolt Ilauing: Slednji vitez Reberčan. Zgodovinska povest. Izdalo »Politično in gospodarsko društvo za Slovence na Koroškem v Celovcu«. Celovec, 1927. Tiskala Lidova knjihtiskarna na Dunaju. Str. 126. Cena s poštnino Din 20.—. — Redke so knjige, ki nam po nesrečnem plebiscitu še prihajajo preko Karavank iz tistega Celovca, kjer je takorekoč stekla zibelka slovenskega novejšega slovstva in odkoder se je razlilo milijone mohorskih knjig med Slovence. Zato smo veseli vsake fiskane priče, da naš narod tam ob Zili, v Rožu in v Podjuni še živi.

Ta knjiga predstavlja poskus, v leposlovni obliki oživiti zanimivo zgodovinsko delo iz pestre preteklosti naših Korošcev. Zgodba se dogaja v Podjuni, sredi petnajstega stoletja in popisuje propast plemiške rodovine gospodov Reberčanov. Poslednji iz tega rodu, Ivan Reberčan, roparski vitez kakor vse njegovo so-

rodstvo, je žalostno poginil na Hrvaškem, ko se je vračal iz Belgrada, kamor je spremljal poslednjega Celjana, grofa Urha II., ki so ga tam zavrato umorili. V kroniko Reberčanov je vpletena žalostna ljubezenska zgodba viteza Manfreda Podgrajskega in Manice z Bilštajna, ki padeta kot žrtvi zlobnega poslednjega Reberčana.

Z umetnostnim merilom se delu, ki je očitno pisano z najboljšim npravstveno vzgojnim in domoljubnim namenom, ne smemo približati. Niti slovstveno kritične presoje ne prenese, ker sredstva, ki so bila avtorju pri roki, niso zadostovala. Zato o gradnji, zapletu in pripovedovanju ne bom govoril. Škoda pa je, da pisec vsaj jezikovno in slovnično ni dal dela v popravilo veččaku.

— a.

Luč, poljudno-znanstveni zbornik. III. Uredil Lavo Čermelj. Trst 1928. Književna družina Luč. — Prav vsakega Slovenca mora zanimati, kaj in kako žive in kako se kulturno razvijajo naši bratje v Primorju. Ako bi ne bilo politično naziranje naravnost bolešno, bi bilo za naš narodič kulturno-gospodarsko življenje brez primere bolj poceni in zato tudi bolj uspešno. Mislimo namreč, da bi vse naše slovenske knjige in listi brez težav morale prehajati preko meje in bi ta zgolj kulturna vez (brez politike) prav gotovo ne bila nobeni državi nevarna in v škodo. Pri sedanjih razmerah pa ni bilo drugače mogoče, kakor da so Slovenci v Italiji začeli povsod graditi in delati sami iz sebe, ustanavljati kulturna založništva, izdajati liste in knjige — kakor da so čisto sami na zemlji — zase narodič. Vsi Slovenci v Jugoslaviji moramo priznati, ne, moramo občudovati silno silo, ki je v slovenskem življu v Italiji. Kako se je tam razgibalo kulturno delo, kako se narod žrtvuje za kulturni davek, to je menda pač edinstveno na svetu. — Kdor ni poznal dela zadnjih let doslej, naj prebere ta zbornik. Kot uvod je razložen novi zamisel, kako naj parlament predstavlja državo. To pa na podlagi preuredbe italijanskega zakona od 17. maja 1928 št. 1019. Zelo zanimiva in poučna razprava! Za to razpravo sledi zgodovinska slika o ljudskem šolstvu v tržaški okolici do leta 1868. Napisal jo je Ferdo Kleinmayr po uradnih virih in spisih. Zelo lep donos je k naši kulturni zgodovini. France Bevč pa opisuje vse liste in tisk od leta 1919 dalje. Dove pri vsakem smer, vsebino, našteje sotrudnike vseh letnikov. Listi so: Jadranka, Jaselce, Mladika, Naš čolnič, Naš glas, Njiva, Novi rod, Slovenka, Staničev vestnik, Ženski svet. — Ivan Vouk opisuje slovensko gledališče na Tržaškem; in še zadnji spis (hrvaški): Popis ljudstva v letu 1645 v občinah Barbanu in Rakuju v Istri. Ta vsebina dokazuje, da je Zbornik za vsakega, ki se zanima za naše rojake v Primorju (in zanimati se mora vsak!) zelo poučen in mnogopoveden. R. C.

Dijaški list »Mentor«, ki se je rodil in izhajal mnogo let v škofijskih zavodih v Št. Vidu nad Ljubljano, izhaja sedaj že tretje leto v Ljubljani. Te dni je izšla prva in druga številka za tekoče šolsko leto. Vsebina je pestra in podana tako, da mora vzbuditi zanimanje pri bravcu. »Mentor« je sicer namenjen v prvi vrsti srednješolskemu dijaštvu, bodo pa po njem brez dvoma radi segali tudi vsi drugi, ki so kdaj obiskovali srednjo šolo. List toplo priporočamo in želimo, da bi se kar najbolj razširil tako med dijaštvom kakor med drugimi. Stane za dijake 30 Din, za druge 40 Din in se naroča pri upravi v Ljubljani, Gradišče 4.

POMENKI Z NAJMLAJŠIMI.

S. K.: Hodiš za Prešernom, motivno in oblikovno. Posnemaš dobro, tehniko obvladaš brezhibno.

»In ker te ljubim goreče, nevesta,
z njim jaz želim ti vse sreče, nevesta;
naj so življenje prijetne ti sanje,
mene pa peče spoznanje, nevesta.
Naj bo ta — zadnja — ti pesem voščilo —
srce se je poslovilo, nevesta.«

Tudi miselno si zdrav in dovolj preprost, le premalo globok. Izviren ne znaš biti. Tako so n. pr. pesmi »Ob grobu«, »Jesen« in ona breznaslovna o hrepenenju po doživljanje priljubljenih pesniških motivov.

»Kadar cvetje vene, Takrat duša plaka,
kadar listje pada, takrat srcu toži
gine pesem mlada, se po rdeči roži.
misli posrebrene.

Zemlja se je skrila
v bele pajčolane,
ohladila rane,
mir je zadobila.« (»Jesen« I.)

Vidiš, kako je to že star napev! Morda so to Tvoje starejše stvari, vendar novih polti ne boš kazal v našem leposlovnem svetu, dasi boš morda kaj dobrega zapisal. Ogibaj se dalje praznih verzov, celo brezpomembnih besed, zlasti ker si bolj miselni kakor čustveni besednik in torej čustvene vsebine besed ne upoštevaš.

»Hladen veter veje,
krizanteme maje,
lek trpečim daje,
milost v srca seje.«

To je preveč plehko. Pesem mora biti polna kakor bron. Kar zadeva izraza, se ogibaj verzov, kakor: »Vztrepela ob slednjem mi koraku — nemirna misel, ki sem jo razvnel.« — »Vse misli nate hotel sem, zatreti.« — »Muza bi služila, ki brez mej.« Svetlost notranja »Ob nevihtah mavrico mi znani, ki skoro bo se vzpela nad zemljo.«

Ako pišeš, piši močne stvari! Ostalo bi bila bolj vaja kakor pesem. Če ti bo srce narekovalo verze, ko vpliv čtiva premine, piši! Zdrav!

S. S.: Slabo ločiš vsakdanji govor od pesniškega.

»Mladosten si,
boš li propal? Pa že prelivaš se v dobo novo,
ko treba, da si ustaljen značaj...«
(»Pogled v bodočnost«.)

Moral boš še veliko brati in razmišljati, da boš doobra spoznal pesem. »Domotožje« je že boljša:

»Tožna vsa čez hrib in plan
odplavala je misel moja
daleč — do vasice gorske,
tja v moj mili rojstni kraj.«

Seznani se tudi s pesništvom novejše dobel. Potem se speč poskusi!

Zvonko Klijan: Lepo čutiš, zdravo misliš, toda pesem Ti ne gre:

»Peli so pod oknom
v tih mesečini.
Bil je moj god.
Glasno, veselo so peli,
srce moje ni bilo veselo.«

Tudi drugod še pripoveduješ, a ne poješ. Veš, dolga je pot od vsakdanjega doživljanja do pesniškega čustvanja, in speč dalje do zrelega ustvarjanja. Če se ne strašiš, vglobi se v pesmi, potem se skaže, je-li v Tebi

pevski dar ali ne. Prava je šele lista pesem, ki se ji kar začudiš, ko jo prebereš. Zaenkrat še ni mogoče soditi o Tebi.

Jizjola: Za Sardenkom greste, pozna se Vam. Vendar imate izvirno domišljijo, zato na Vaš dvom odgovarjam: Pišite! Ne bo vse zlato, potrebujete še mnogo vaje, okus bo treba še očistiti, izraz bolj miselno zgostiti, a upam, da boste kaj dobrega napisali. Pa: vsaka pesniška zamisel še ni cela pesem. Ste še začetniško kratki v mislih in izrazih.

»Romamo, romamo, romarji jokamo, krste ko nosimo bele in črne.	Preden se zjokamo, romarjev vrste, sami pogreznemo v nove se krste.«
---	---

(»Pogrebci«.)

To samo za zgled, drugod ste boljši. Niso pa lepi sledeči verzi:

»Oj, zato je v Sloveniji lepo,
kakor si želi oko:
vse zeleno, vse zlato.«

Podlesnik: Isto! Kraika zamisel še ni pesem.

Beli brat.

Globoko v temnem gozdu, globoko v skali grad. Puščavnik tam prebiva, puščavnik, beli brat.	Povsod tišina, vse mrtvo, nikjer glasov človeških, pogled njegov zrè v nebo, vidi raj odprt nebeški.
---	---

Kaj naj bo »misel« te pesmi? Vidiš, jedra ni, ideje ni. Ni dovolj po svoje ponovili, kar je človek bral, pesem se mora samostojno roditi. Zanimaj se še dalje za pesem, a bolj studiraj kot piši!

NAŠE SLIKE.

Alfred Rethel: Smrt — pokončevavka. V prvi polovici 19. stoletja se je pojavila v Parizu kolera, ki se je potem razširila po vsem Francoskem in po obmejnih državah. Pripovedovali so, da se je prvi slučaj kužne bolezni pokazal na predpusni maskeradi. Naenkrat je v gruči razposajenih plesalcev omahnila deklina. Ko so poklicali zdravnika, so se našemljeni plesavci razbežali, kakor da je treščilo mednje: dekle je umrlo za — kolero.

To je, recimo, zgodovinsko ali dejansko ozadje. Iz te snovi, ki je sicer vsekakor prav hvaležen predmet umetniku, je Rethel izoblikoval nekaj več in višjega, nego samo verno sliko dogodka, kakor se je po vsej verjetnosti dogodil. V s l u č a j n e m, na čas in prostor omejenem dogodku je veliki umetnik spoznal bistveno pomembnost in občeveljavno prispodobno, ki je skrita v njej. Tako mu je nastala ta brezčasovna, do prevladujoče mogočnosti povzdignjena in posplošena slika. Dogaja se v nekakem škednju, ki je bil na naglo z zavesami pregrnjen in tako spremenjen v plesišče. Čas dogajanja: srednji vek. Godci so pridno igrali, plesavci so se divje vrteli, razposajen smeh je vladal v škednju. Naenkrat opazi nekdo žensko, oblečeno v dolgo, dejal bi egipčansko haljo, ki sedi pokoncu in trdo v rokah drži bič — kakor žezlo se zdi. Lice ji zakriva krinka. Kdo je ta gost? Nihče je ne pozna, nihče je ni videl priti. Vsi strmé vanjo. Nazadnje stopi našemljen šaljivec k njej in jej s prešernim roganjem strga krinko z obraza: krik groze spreleli množico, drznež, odleti na tla. Vse se gnele k vratom, ples je prestal, godci se plazijo z godali pod pazduho k izhodu — ona: k o l e r a, pa sedi kakor živ mrlič, nepremična in strašna, grozeč memento v svoji mrtvaški

otrplosti. In med tem, ko tako negibno sedi in drži strašni bič v rokah, igra na človeške kosti sredi plesišča nov godec, ki se je pojavil iznenada, — nihče ne ve odkod in kdaj — svojo turobno poskočnico. Na tleh se vijejo v smrtnih krčih nesrečne žrtve kolere. Divje bolečine umirajočih se čudno dojmijo ob zlobnem režanju krink, polni zdravi udje in krepka telesa umirajočih tvorijo nenaravno nasprotje okostnjaku, ki zlovešče gode svojo melodijo.

Vsa slika deluje na gledavca kakor divje pošastni sanjski privid. Groza, ki jo razširja kuga, in vsa strašnost tega nenadnega, naglega umiranja je mojstrsko podana, vendar le tako, da grozo ta ni odvrtna, zoprna, Povsod zmaguje misel, ki jo predmeti zakrivajo, a vseeno prodira na dan. — O Rethlu je lanska »Mladika« že več pisala, ko smo priobčili njegovo »Smrt-zmagovalko«. O priliki seznanimo naše bravce še z njegovim mojstrskim lesorezom, ki je nekak dvojniki današnje podobe, s »Smrtjo-prijateljico«.

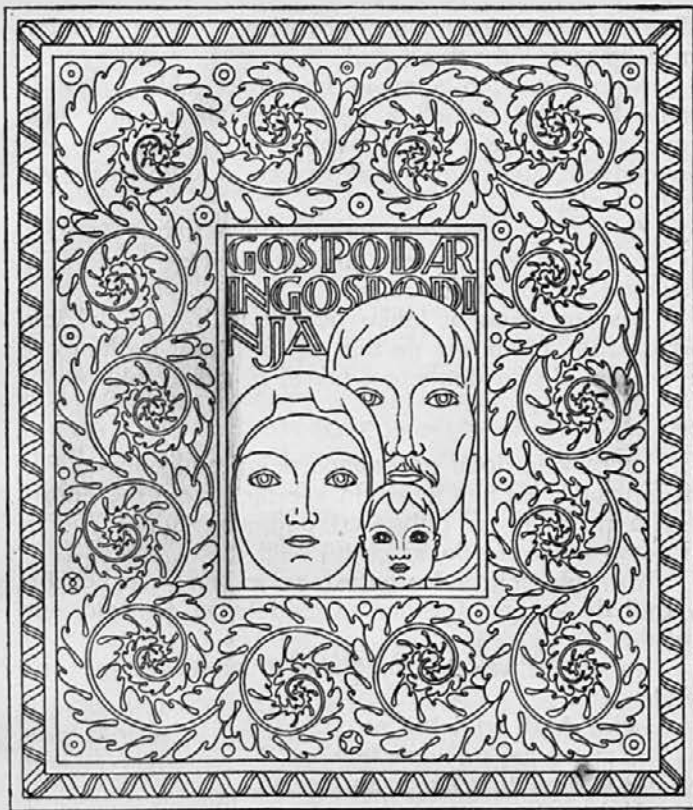
Fran S. Stiplovšek: Tihožitje z mrtvaško glavo. Naša slika predstavlja takozvano »tihožitje« ali »mrtvo narodo«. Tako imenujemo slikarske kompozicije raznih neživih predmetov, ki zanimajo umetnikovo oko bodisi po svoji oblikovni ali barvni znamenitosti in skladnosti, bodisi po načinu, kako so umetelno sestavljeni, bodisi tudi po neki notranji vsebini, ki jo izražajo sami ali kot hotena skupnost. Poznamo tihožitja najrazličnejših vrst: cvetlice, sadje in vrtnice ter poljske sadeže, razne mrtve živali, ptice, tudi živila in razne predmete vsakdanjega življenja, ki sicer niso živi, v umetnikovih rokah pa na sliki kar naenkrat ožive v svojevrstno rahlo in nežno tiho-žitje. — Naše ima poleg tega še neko višjo, simbolno posebnost: človeška lobanja je prispodobna minljivosti, knjiga učenosti, cvetlica ki stoji na njej in veselo poganja živoredeči cvet, pa življenje, ki ga nobena smrt ne umori. Posamezni deli odmirajo, vesoljstvo pa je nesmrtno in smrti v vsakdanjem zmislu ni.

Fr. S. Stiplovšek se je izmed mlajše naše slikarske generacije kmalu pokazal kot dober portretist. Izvršil je vrsto uspešnih portretov; med njimi so po svoji nežnosti in prav ženski rahločutnosti najboljši portreti mladih deklic. Znana je tudi njegova doprsna slika pesnika Turšiča, ki je reproducirana v zbirki Turšičevih poezij, ki izide v kratkem. Portretiral je pa še mnogo oseb, poleg tega pa izvršil večje število tihožitij in pokrajin. Posebno spretnost in svoje res umetniške zmožnosti je pa dokazal v lesorezu. Zelo posrečeni sta obe zbirki Stiplovškovih lesorezov »Stari Maribor«. V njih je na čisto pesniški način ohranil znamenitost vrste lepih koticov starega dravskega mesta. Ti grafični listi spadajo med najboljše slovenske lesoreze. O priliki jih bo »Mladika« nekaj objavila.

Stiplovšek je javno nastopil doslej na mnogih razstavah doma, v inozemstvu pa v Pragi, Berlinu in na Dunaju, obenem s tovariši iz »Kluba mladih«. Sedaj deluje na meščanski šoli v Krškem ob Savi, kjer poučuje risanje. —a.

V lopi. Prijazna sličica dveh sestric. Plavalaska drži v naročju punčko, druga pa resno, skoro preresno gleda mimo opazovavca. Skozi živo mejo prodirajo solnčni žarki v lopo in povzročajo na listju in oblekah obeh otrok celo pesem barvnih odtenkov. Tega barvnega razkošja seveda naša slika niti od daleč ne more naznačiti.

NEKAJ O BREZALKOHOLNIH SADNIH PIJAČAH.

Kakor je zrelo sadje okusna in zdrava jed, prav tako je sok iz sadja izvrstna pijača. Pravzaprav je sadni sok tekoče sadje, ker ima v sebi vse snovi kakor sadje, razen staničnine, ki je pa itak težka ali celo neprebavna. Potemtakem je sadni sok celo lažje prebaven in sploh za prebavila bolj prikladen nego sadje samo. Sadni sladkor prihaja v soku mnogo bolj očitno do veljave nego v sadju, nasprotno pa se kislina in čreslovina nekam polajita in ju ne občutimo tako, kakor če jemo sadje.

V eni zadevi pa sadni sok vendarle močno zaostaja za sadjem. Se manj je namreč stanovitven. Dokler je plod cel in ni koža nikjer načeta, je vsaj nekatero sadje precej trpežno. Jabolka zimskih sort potrpe n. pr. po več mesecev, ne da bi se količkaj pokvarila. Okus se jim celo izboljša, ko čez zimo v shrambi pozorijo. Ako jih pa zdrobimo (stolčemo, zmeljemo) in iztisnemo, se sam sok ne da ohraniti brez primerne predelave niti dva dni. V dveh, treh tednih se pa tako izpremeni, da izgubi ves svoj prvotni značaj. Takoj lahko opazimo, da ni več sladek, da »vreže« po ustih in grlu in da je nastala v njem neka nova snov, ki je prvotno ni bilo — to je alkohol. Iz sadnega soka nastane sadno vino.

To čudovito izpremembo, ki se izvrši med vrenjem ali kipenjem sadnega soka, povzročijo tudi v tem slučaju silno majhna, s prostim očesom nevidna bitja — glivice-kvasnice, ki pretvarjajo sladkor v alkohol in ogljikovo kislino. Alkohol je tekoč in se primeša med ostalo tekočino ter dela pijačo opojno. Ogljikova kislina je pa plin, ki povečini odhaja v zrak, nekaj ga pa ostane v tekočini in ji daje tisti znani rezki

okus. Ako pomislimo, da na ta način izgubi sadni sok vso redilno vrednost, namesto tega pa postane opojen, torej kolikor toliko škodljiv vsaj za otroke in za mladino sploh, moramo priznati, da je vsaka izprememba sladkega sadnega soka v opojno, vinu podobno pijačo pravzaprav izguba in da bi bilo z gospodarskega in zdravstvenega stališča neprimerno bolje, ko bi ostal sadni sok tak, kakor je v sadju, in bi ga mogli uživati v njegovi dovršeni in popolni obliki. Dandanes je do tega dokazano, da pomeni kipenje prvo stopinjo propadanja oziroma razkrajanja dovršenega prirodnega proizvoda v njegove prvotne sestavine. Zato so se že od nekdaj prizadevali, da bi preprečili kipenje in ohranili sadne sokove v prvotni sestavi.

Toda stvar ni tako lahka, kakor se zdi na prvi pogled. V prirodi je pač vse tako uravnano, da se vsak njen proizvod, ko doseže neko dovršenost, začne nemudoma zopet razdehati v prvine, iz katerih ga je zgradila priroda. Spričo velikih ovir in zaradi nepoznavanja tozadevnih prirodnih zakonov, se tudi konserviranje sadnih sokov do najnovejšega časa ni moglo razviti tako, kakor bi bilo potrebno. Ostalo je izvečine le pri skromnih poizkusih. Sele potem, ko so v drugi polovici minulega stoletja do tega proučili vzroke kipenja, se je pričelo živahno delovanje tudi na polju konserviranja sadnih sokov. Švica je v tem oziru na prvem mestu. Tam je dandanes že mnogo velikih obratov, ki konservirajo in spravljajo v promet na tisoče hektolitrov brezalkoholnih sadnih sokov. Povsod že točijo brezalkoholne sadne pijače kakor pri nas vino. Za Švico hite tudi druge evropske države in tudi ostali deli sveta, zlasti Amerika. Do posebne veljave je pripomoglo naravnim sadnim sokovom zlasti protialkoholno gibanje, ki je vzbudilo skoro po vsem svetu zmisel za brezalkoholno gospodarstvo. Zahteva se več in več brezalkoholnih pijač, izmed katerih so naravni sadni sokovi odločno najboljši.

V bistvu se konservirajo sadni sokovi tako kakor sadje samo. Že od nekdaj pripravljamo take pijače iz jagodičastega sadja. Ker pa ima to sadje prav malo sladkorja in preobilo kisline, vkuhavamo sokove iz njega s sladkorjem, uživamo jih pa z vodo ali kako slatino. Le-sem spada pred vsem malinovec, ribezovec, borovničevce, jagodovec itd. Pri tem načinu konserviranja je sladkor obenem ohranjujoče sredstvo, ki varuje sok, da se ne pokvari, to je, da ne začne kipeti ali plesniti.

Vse večje važnosti za naše namene so pa jabolčni, hruškov in grozdni sok, ker so ti sokovi že od narave tako ubrano sestavljeni, da prijajo našemu okusu brez kakršnegakoli dodatka. Te sokove konserviramo večinoma s sterilizacijo, v novejšem času in na veliko pa tudi na mrzel način s precejanjem (filtriranjem). Grozdni sok so začeli konservirati tudi tako, da izparijo iz njega večji del vode. Tako zgoščen sok ima neomejeno trpežnost. Ko ga hočemo uživati, mu vrnemo toliko vode, da se prilično tako razredči, kakor je bil v prirodnem stanju.

Najpreprostejši in za konzerviranje sadnih sokov v domačem gospodinjstvu edino primeren način je sterilizacija v zvezi z neprodušnim zapiranjem. Za sok namenjeno sadje zdrobimo, odtisnemo, sok po možnosti precedimo in napolnimo v steklenice, ki jih trdno za-

mašimo. Tako pripravljene steklenice razgrevamo kakih 20 minut v vodi, ki ima 75° C. Če bi sok razgrevali v vreli vodi, bi se pravi prirodni okus nekoliko pokvaril, ker bi dobil sok vonj in okus po kuhi. Da med razgrevanjem sopara ne izžene zamaškov, jih je treba pritrditi z motvozom ali s primernimi pločevinastimi vzmetmi. Ko je razgrevanje končano, vzamemo steklenice iz vode in jih zalijemo s parafinom ter spravimo pokonci stoječe.

Za sterilizacijo večjih količin imamo posebne priprave, ki delujejo avtomatično tako, da neprestano dolivamo sirov sok, ki se sterilizira in takisto nepretrgoma odteka v posode, v katere ga vročega neprodušno zapremo. Taki pripravi sta zvonasti in dvoploskovni pasterizator. Prvi je tudi že po Sloveniji razširjen, ker je posebno primeren za večja gospodinjstva.

Steriliziran sok shranjujemo na malo v steklenicah, ki so posebno zato pripravne, ker se dajo izlahka in zanesljivo neprodušno zapreti. V zadnjih letih so pa začeli shranjevati sadne sokove tudi v sodih, kar je pa precej bolj težko in nezanesljivo. Za odtakanje iz sodov se je posebno dobro obnesla Eggenbergerjeva priprava (cedilo in pipa), ki omogoča, da točimo sok iz soda tako kakor vino, brez nevarnosti, da bi se vanj zatrosile kvasnice.

Najnovejši način konserviranja sadnega soka je mrzla sterilizacija s filtrom. Ta način hodi v poštev le ondi, kjer se pripravlja ta pijača na veliko. S to pripravo se sadni sok tako čisto precedi, da se iz njega izločijo tudi vse kvasnice in je potem prav tako stanovit kakor oni, ki je steriliziran z vročino, ki kvasnice v njem zamori. Pokazalo se je pa, da v sokih, ki so sterilizirani na mrzlo s precejanjem, kmalu izginejo vitamini, dočim so bolj trajni v sokih steriliziranih z vročino. Ker so poleg tega stroji za mrzlo sterilizacijo zelo dragi, je za sedaj sterilizacija z razgrevanjem najcenejši in najboljši način za konserviranje sadnih sokov.

Kdor se hoče o tej zadevi temeljito poučiti, naj bere Josipa Priola knjižico »Brezalkoholne sadne pijače«, ki jo je pravkar izdala »Brezalkoholna produkcija« v Ljubljani.

NAPAKE PRI VZGOJI.

1.

Kadar je oče Marjetko zaradi trme kaznoval, je tekla vedno k materi in je očeta zatožila. Mati jo je milovala in govorila: »Ta grdi ata, da gre ubogega otroka tako pretepati! Ná, Marjetka, pol dinarja; pojdi si kupit žemljo.« Ali je čudno, če Marjetka »grdega« očeta ni mogla?

2.

Zakonska dvojica je imela glavo vedno tako polno poslov in kupčij, da se ji je zdel vsak trenutek izgubljen, kadar se je morala z otroki pogovarjati. Mož je računl, žena pa se je venomer bavila z načrti, kako bi svoj lišp obdržala in pomnožila. Seveda sta potemtakem silno občutila, če so ju otroci molili.

Koprneče je stezal dojenček ročice, da bi očeta pobožal po licih, on jih je hladno zavračal. Smehljaje mu prifeče mali Niko z abecednikom naprofi in reče: »Poglej, ata; veverico, ki ima orešek v tačicah!« —

»Dusti me pri miru!« mu odgovori oče. Teče k materi in ta ga sune od sebe.

Nato gre Niko s svojo knjigo k dekli, ta pa je znala že bolje ravnati z njim. Veselila se je z njim veverice, pokazala mu je volka in zajčka, mu pripovedovala, kako požre volk ovčico in kako so pečeni zajci slasni.

Zato pa je bila ona tudi njegova ljuba Marička, ki je zvedela vse njegove skrivnosti in se je deléžila vsakega njegovega veselja.

Zastran njega bi lahko oče in mati za četrt leta odpoštovala, nič bi mu ne bilo za to. Kadar pa Maričke le en dan ni bilo doma, no, takrat bi slišali jok!

3.

Ludovik je dobil od znanca nekaj sadik levkoje in jih je usadil. Na njih je viselo vse njegove srce. Zjutraj je bila njegova prva pot na vrh, pogledat sadike. Zvečer ni nikoli legel, ne da bi jih bil zalil.

Ko pride neko jutro na vrh, se je bila — o veselje, o radost! — ena levkoja razcvetela in še celo ena košata!

Ko se od veselja naploska in naskače, teče po očeta.

»Ata! Ata! pridi brž na vrh!«

»Kaj pa naj počnem tam?«

»Pokazem ti nekaj prav lepega.«

»Kaj pa?«

»Samo pojdi in pridi! Nekaj prav lepega!«

»Ti si norec!«

»Ne, res! Levkojo! Košato!«

»Ti in tvoja neumna levkoja!«

Ker je bilo dečkovo srce tako polno veselja, da ga je moral komu iztresti, je tekel k Japčku in mu pokazal lepo cvetico.

Ta se je veselil z njim in si je naklonil sčasoma vso ljubezen in zaupanje, ki bi ju bil Ludovik tako rad podaril svojemu očetu, če bi ju bil hotel sprejeti.

4.

Neki mož je imel še v petdesetem letu veselje, da je postal oče. Zbog svojih let je bil možat in resen v vedenju in je hotel, da bodi Gustelj prav tak.

On pa ni bil takšen. Ker je bil lahkih nog, je čutil svojo moč in živahnost, skakal, šalil se in iskal tovaršijo, da bi se z njo razveseljeval.

To je očeta zelo jezilo.

Včasih je vzel Gustlja s seboj, kadar se je šel na polje sprehajati. Če je tekal Gustelj za metulji ali skakal po travnikih, da bi ročice nabiral, ga je ogorčeni oče klical: »Gustelj! Gustelj, kod pa letaš? Mi greš brž sem? Fuj, pouličnik divjil! Poglej, kako jaz hodim! Ali ne moreš ti tudi tako?«

Igro na keglje, ki jo je dobil od strica, mu je sežgal; žogo, ki jo je prinesel nekoč domov, mu je razrezal, prav tako mu je zdobil škaflo kositrnih vojakov, rekoč, da čas, ki bi ga hotel z igranjem potratiti, lahko bolje uporabi, ako se nauči poglavje iz katekizma.

Kadar je bil Gustelj pri njem v sobi, je moral po ure sedeti, ne da bi se smel geniti z mesta.

S takim ravnanjem se je ta mož pri sinu tako zasovražil, da je bil sin rajši pri najsirovejših ljudeh nego pri očetu.

Ko je oče umrl, ni potočil solze žalosti za njim. »Dobro,« si je mislil, »da sem tega sitnega nadzorstva rešen!«

KDAJ JE ŽENSKA V NAJBOLJŠIH LETIH?

Pravijo, da ne tedaj, če je stara osemnajst ali dvajset let, ne tedaj, če mladost polje iz nje in so ji lica kakor žamet in sevajo oči kakor lučke; ne tedaj, če je brhka kakor srna, dovpljna, sveža, vsa v iskricah. Ženska je v najboljših letih tedaj, ko je stara pet in trideset let. Pri teh letih je trezna in razborna. Prešle so ji vse neumne želje, neutešena hrepenjenja so pri kraju, ima že svoje izkušnje, pozna ljudi in ve, koliko se je zanesti na druge in koliko nase, ne zaupa več v neko višjo in neskončno ljubezen iz oblakov, zna ceniti denar in je preudarna pri vseh stvareh. Zato je petintridesetletna ženska najboljša žena za dom in gospodinjstvo, je zmožna nege moža in otrok in jo veže domačnost in tišina notranjega, družinskega miru. Pogumno sprejme križ nase in je blagoslov družini.

ZA JESEN IN ZIMO.

Na prvi pogled se ženske obleke za jesen in zimo niso skoraj nič spremenile. Še zmeraj velja, da bodi ženska vitka, še zmeraj so krila kratka — in če so daljša, so daljša samo zadaj, kar je še bolj čudno. A če nove ženske obleke natančneje premotrivaš, najdeš vendar nekaj sprememb: kroji so sestavljeni iz več delov, prav muhasto sestavljeni, tako da je najmodernejšo obleko težko sešiti doma. Krila so plisirana, celo žamet je plisiran, in prav tako rokavi v zapestju. In poglavito: obleke nimajo nič ovratnika in so krog vratu samo obrobljene s širokim trakom istega blaga ko obleka, a po prsih pada nagubani in nabrani jabot (žabó), ki poživi vso obleko. Najmodernejšo zimsko blago je ž a m e t, iz katerega je moči napraviti vsakovrstne lepe obleke — od najpreprostejše za doma pa do najbolj pražnje za v gledališča in koncerte. Zelo moderni so plašči, narejeni iz istega blaga ko ostala obleka. Plašči pa so bogato okrašeni s krznom, ki sega na rokavih časih od zapestja kar gor do kolca. Kostimi niso več vsakdanje oblačilo, marveč so že za potrato. Zato so narejeni iz izbranega, najboljšega blaga in obšili s krznom. Tudi teh ne moreš napraviti doma, ker je radi novih krojev vse preveč sestavljeno in izumetničeno. Take obnošene obleke tudi ni moči uporabiti za ničesar drugega ko k večjemu za kako blazinico, zakaj blago je razrezano na prav majhne kosce, iz katerih ne sešiješ nobene obleke več. Po vsem tem bi rekli, da se je sedanja moda podražila, čeprav so časi še zmeraj slabi. Pokrivala se večajo in najnovejši zimski klobuki imajo zlasti spredaj precejšnje krajevce. Čevlji za v sneg niso več črni, kar tudi poletni šolni niso bili, temveč prevladuje rjava in siva barva. Istih barv so seveda tudi nogavice. Tako predpisi model Druga zadeva pa je, če se je treba strogo držati teh predpisov. Gotovo si je tekem let ustvarila sleherna ženska svojo modo in je najlepše oblečena, če se ravna po tej. Zakaj obleka je tudi odsev notranjosti, in če se kdo drugače obleče, kakor mu pristaja, je smešen. Smešen pa je seveda tudi, če nosi v sedanjih dobi obleko iz leta 1890. leta. Kaj takega si smejo privoščiti samo kraljice, kakor n. pr. angleška, ki se popolnoma nič ne zмени za modne predpise in se nosi, kakor je bilo moderno pred 50

letil Navadna zemljanka je v starokopitni obleki prav tako kričeče oblečena in se vse ozira za njo, kakor če bi imela rdeče krilo do nad kolen kratko pa oranžno jopico po vrhu. In naj moda predpisuje to ali ono, eno pa zmeraj poudarja: kar je preprosto, je lepo in elegantno! To velja tudi za kmetiške obleke. Koliko je kmetic, ki jim lahko rečemo, da so vse bolj elegantne, čeprav v ruti, koč njih hčere, v mestih šolane in s klobukom na glavi. Tisto, kar je na človeku elegantno, izvira iz duše. Zato bo robot človek prav tako robot v žametu in prav tako neokusno oblečen v svili ko v raševini. Najgrše pa je, če se človek oblači preko mej svojega stanu, kar čestokrat opažamo pri služkinjah, ki imajo razkošnejše obleke ko njih gospe, in pri drugih ženskah, ki rajši stradajo, da imajo le svilene nogavice. To je nepravilno in nespametno. Kaj takega ne ukazuje nobena moda, zakaj pamet je zmeraj moderna.

KUHARICA.

Jedilni list za tri dni v novembru.

Kosilo: Drobtinski ječmenček v goveji juhi; goveje meso; krompirjev piré; hren v smetani; kostanjeva torta; sadje.

Večerja: Jajčna koruzna polenta z jabolčno čežano.

Kosilo: Ohrovtova juha s krompirjem; poslaniška pečenka s širokimi rezanci; sadje.

Večerja: Špinačni puding z guljaž. krompirjem.

Kosilo: Jetrna juha; koštrun z zelenjavo; kraljevi pečenjak (šmarn) z jabolčnim kompotom.

Večerja: Klobase brez črev s kislim zeljem ali krompirjevo solato.

Drobtinski ječmenček.

Zmešaj dvoje debelih jajc z 10 dkg (od dveh žemelj) droblin ter primešaj za obilen ščep nastrganega oreška; mešanico zlij v zavrelo juho in pusti, da vre 8–10 minut. Med vrenjem nekajkrat premešaj.

Hren v smetani.

Ostrgaj zemlji skorjo, zemljo zreži na rezine in jih kuhaj v goveji juhi. Ko je zemlja nekoliko razkuhana, prideni 1–2 žlici kisle smetane, žlico nastrganega hrena, nekoliko soli in kisa po okusu. Ko vse skupaj prevre, dobro razžvrkljaj in postavi na mizo.

Ohrovtova juha s krompirjem.

Razgrej v kozi za žlico masti, prideni oprano in na drobno zrezano ohrovtovo glavo in pol drobne, na listke zrezane čebule. Vse to skupaj pokrito počasi dūši, da se ohrovt zmečča. Posebej pa kuhaj en debel, na majhne kocke zrezan krompir v dveh litrih vode. Ko je skoraj skuhan, ga stresi s krompirjevkovo vred v dušeni ohrovt, osoli in kuhaj vse skupaj še nekaj minut. Preden daš juho na mizo, ji prideni olupljeno in na listke zrezano safalado ali kuhano meseno klobaso ter za ščep popra. Ko vse skupaj prevre, je juha pripravljena.

Špinačni puding.

Mešaj za žlico masti, dva rumenjaka, dve v mleku namočeni in ne ožeti žemlji, za pest kuhane in sesekljane špinače, ščep popra, nekaj soli in sneg dveh beljakov. Vse to zmešaj in stresi v dobro pomazan model (najboljši je tak, ki ima v sredi luknjo, ki jo pa

takrat zamašiš, kadar pečeš), in ga pristavi v pripravljeno, nekoliko večjo kozo, napolnjeno toliko z vročo vodo, da sega do polovice modla, ki se v njem puding kuha in peče. Postavi v pečico, ki naj bo precej vroča, in ga peci pol ure. Pečen puding zreži na kose in ga postavi zabeljenega z guljaževim krompirjem vred na mizo.

Kraljevi pečnjak (šmarn).

Razmotaj v loncu 4 rumenjake, nekoliko soli, 5 dkg sladkorja in 25 dkg moke; prideni sneg 4 beljakov in vlij to testo na razbeljeno mast ali maslo (10 dkg) ter ga postavi za toliko časa v pečico, da se zarumeni. Potem raztrgaj in zdrobi pečnjak z dvema vilicama, postavi ga še za nekaj minut v pečico in deni nato s sladkorjem potresenega na mizo.

Poslaniška pečenka.

En kilogram telečjega stegna (kepico) operi, odloči od kosti, nasoli in pretekni s slanino, ga položi v kozo, prideni žlico masti in nekaj žlic vode. Postavi pečenko v pečico in jo med večkratnim polivanjem peci. Ko je pečenka pečena, jo položi v tole omako: Deni v kozo pol žlice masti; ko se razgreje, ji prideni pol žlice moke in mešaj, da se blede zarumeni. Nato prilij temu prežganju $\frac{1}{4}$ litra juhe in dobro zmešaj ter pusti, da se nekaj minut kuha. Prideni dve žlici dušenih gob (svezih ali posušenih), dve žlici prekajenega, kuhanega in na drobno zrezanega mesa in dve žlici kisle smetane. Ko vse skupaj prevre, zreži pečenko na kose in jo oblij z omako in prideni še široke rezance ali kaj podobnega.

Jetrna juha.

Duši v kozo $\frac{1}{4}$ kg govejih ali prašičjih jeter, ki jih zreži na liste, prideni jim za žlico masti, košček zelene, droban korenček, nekaj koscev čebule, korenino peteršilja, prav majhno vejico majarona in nekaj zrn celega popra. Ko se nekoliko časa duši, prilij nekoliko vode, da se skuha in zmešča. Nato vse skupaj pretlači skozi penovko in stresi spet v kozo ter prilij dva litra vode ali juhe od kosti, prideni še prežganje, ki si ga napravila iz žlice masti in žlice moke, osoli in kuhaj še nekaj minut. Kuhano juho stresi na opečene krušne rezine.

Jajčna koruzna polenta ali puding.

Zavri pol litra mleka in ga prav malo osoli, v zavreto mleko pa stresi za pičlega pol litra koruznega zdroba ter ga kuhaj 5 minut. Nato polento dobro zmešaj ter ji primešaj za pol jajca sirovega masla in jo odstavi, da se ohladi. Mešaj v skledi nekaj minut za dve precej veliki žlici kisle smetane, dva rumenjaka in skoraj ohlajeno polento; dobro zmešaj in prideni še sneg dveh beljakov. Ko vse narahlo premešaš, stresi mešanico v dobro pomazan model in ga kuhaj $\frac{3}{4}$ ure. (To je tak model, ki se zapre.) Ali ga kuhaj kakor špinačni puding. Skuhanega zvrni na krožnik in ga zabeli s sirovim maslom.

Klobase brez črev.

Skuhaj cela svinjska pljuča, med kuhanjem jim prideni nekoliko peteršilja; kuhana pljuča vzemi iz juhe, ki jo odstavi, pljuča pa na drobno zreži in se-sekljaj (odstrani, kar je slabega in trdega). Deni v kozo za žlico masti, vroči prideni nekoliko na drobno zrezane čebule, da se nekoliko speni in ne zarumeni, in pa pljuča, katera med mešanjem dve minuti dušiš.

Nato prideni pol litra opranega riža in duši še eno minuto, prilij $1\frac{1}{2}$ litra juhe, v kateri so se kuhala pljuča (pa ne vse naenkrat), za velik ščepec popra, majaronovih plevic, ščepec cimeta in nageljnovih žbic, osoli in pokrito kuhaj 20–25 minut. Postavi jed s krompirjem v koscih in kislim zeljem na mizo.

Kostanjeva torta s praškom.

Mešaj pol ure 12 dkg sladkorja, 4 rumenjake, nekoliko vaniljevega sladkorja in na drobno zrezane limonove lupine. Prideni sneg 4 beljakov, 5 dkg na drobno zrezanih, olupljenih mandeljev, 21 dkg kuhanega in pretlačenega kostanja, 2 žlici krušnih drobtin in četrtino pecilnega praška. Speci torto v pomazanem modlu; pečeno in ohlajeno pomaži prav na tenko z mezgo in potresi z nastrgano čokolado.

Jabolčni omlet.

Mešaj v skledi 2 rumenjaka, 1 žlico sladkorja, drobno zrezane limonove lupine, 3 kavne žlice mleka, nekaj zrn soli, iz 2 beljakov sneg in nazadnje dve žlici moke. Vse narahlo premešaj in stresi v dobro pomazano ponev za palačinke, razravnaj enakomerno in postavi v precej hudo pečico 10–15 minut. Pečeno namaži z dušenimi jabolki, zapogni čez pol, potresi s sladkorjem.

Mrzlo svinjsko meso pretaknjeno s česnom.

Odrgni kos svinjskega mesa, ki ne sme biti pre-mastno, s soljo in poprom ter ga pretakni (našpikaj) precej na goslo s podolgasto zrezanim česnom, položi ga v kozo, prilij žlico vode in prideni tudi nekoliko masti ter ga peci v pečici. Polivaj ga s sokom in mastjo, ki se odleče od pečenke. Ko je meso pečeno, ga ohladi in zreži na tenke kose, ga naloži na krožnik in obloži z različnimi mrzlimi prikuhami, n. pr. s kumaricami, gobami, kaparami, peso, zeleno itd. Postavi pečenko po juhi na mizo ali jo daj za večerjo.

Kako pripravimo okusno slanino za jed.

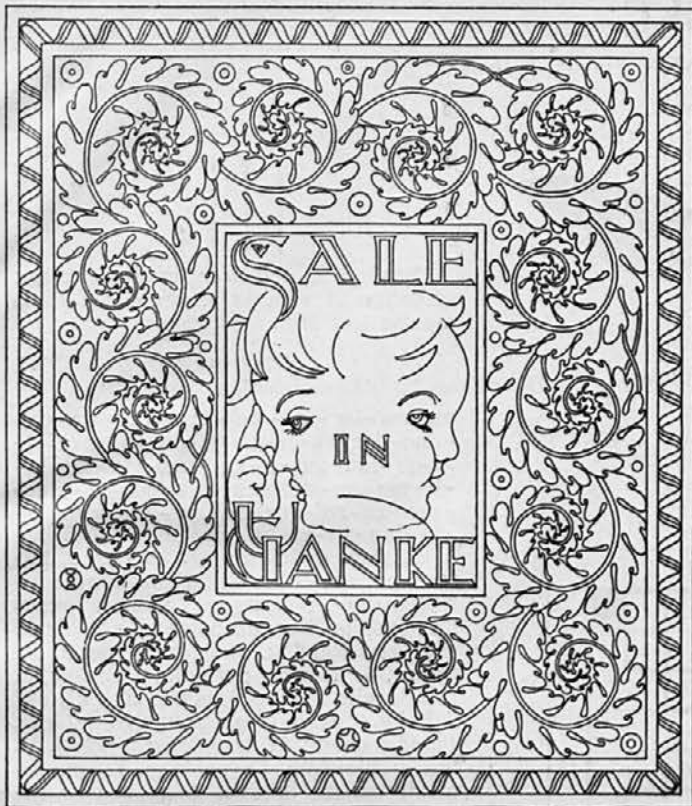
Slanino vzemi s kožo vred iz hrbitšča mladega prašiča, položi jo na desko tako, da je kožnata stran na deski, in jo dobro posoli (za 1 kg slanine vzemi 10 do 12 dkg soli). Ako imaš slanine več kosov, položi kos vrh kosa in pusti ležati to slanino 8–10 dni na hladnem, medtem jo pa enkrat ali dvakrat tako obrni, da pride zgornja stran spodaj in nasprotno. Ko je slanina dobro razsoljena, jo skuhaj v zavreli, nekoliko osoljeni vodi četrt ure. Nato jo vzemi iz vode in, ko se ohladi, ji priveži vrvico in jo obesi za nekaj dni v dim. Ko se posuši, jo povaljaj v papriki, obesi na zračen prostor in jo uživaj na tenke rezine zrezano s kruhom.

Koštrun z zelenjavo.

Pol kilograma koštrunovega mesa (stegno ali pleče) zreži na srednje velike kose, stresi jih v kozo, prideni žlico masti in duši pokrito, da se po obeh straneh nekoliko zarumeni. Nato vzemi meso iz koze, prideni na rezance zrezano korenje, nekoliko zelene, čebule, na drobno zrezano peteršiljevo korenino in grah, če ga imaš. To zelenjavo duši toliko časa, da se nekoliko zmešča. Med dušenjem prilivaj juho ali vodo, da se ne pripali. Ko so korenine mehke, prideni meso, sol, poper ter duši počasi, da se meso zmešča. Postavi na mizo z dušenim rižem.

M. R.

ZA SMEH.

Jaz tudi.

Človek pride k brivcu in pravi: »Prosim, da me obrijete, ampak veste, jaz sem pijan.«

Brivec: »Kof nalašč! Jaz sem tudi.«

Snagoljubnost.

»Prosim vstopnico za v kopel. Koliko stane?«

»Pet dinarjev. Če jih pa vzamete tucat, stane kopel samo 4 dinarje.«

»Tucat? Kdo mi pa jamči, da bom živel še 12 let?«

Praznoverje.

A.: »Ti, tvoji čevlji pa gotovo še niso plačani, ker škripljejo.«

B.: »Beži, beži; ko bi bilo to res, bi klobuk tudi škripal.«

Za šest oseb.

Na glavarstvo pride človek po orožni list.

»Kakšen orožni list, za kako orožje?« ga vprašajo.

»Za revolver.«

»Kakšen revolver?«

»Za šest oseb.«

Ali – ali.

Oče (častivcu svoje hčere): »Zdaj ste se pa že dovolj dolgo pri nas smukali. Izberite si: ali hočete roko moje hčere ali nogo njenega očeta.«

Zrela za zakon.

Gospa A.: »Ali ste dali svoje hčere kaj pravega izučiti, gospa B.?«

Gospa B.: »I, no! Najstarejša je zobozdravnica, druga je pravica in dela pri nekem odvetniku; samo tretja ni za nobeno rabo, njo bomo morali pa omožiti!«

Težave.

Na ameriškem parniku se obrne dama prve kajute do kapitana.

»Nekaj bi vas rada vprašala, gospod kapitan. Kako vendar najdete pot po brezmejnem morju?«

»Ravnam se po kompasu. Magnetna igla kaže vedno proti severu.«

»Že, že... ampak če hočete na jug...?«

Pomanjkljive vesti.

»Slavko, pojdi v mojo sobo, si spet zaslužil, da boš tepen!«

»Zakaj, papa?«

»Sem že zvedel za vse norosti, ki si jih včeraj uganjal.«

»Saj ni res, papa. Za palico pa le ne veš, kam sem jo skrtil, ki bi me zdaj rad tepel z njo.«

Največja sreča.

Ličana so vprašali, kaj bi napravil, če bi bil on cesar, in je odgovoril:

»Dvesto goldinarjev bi ukral in v Ameriko ušel.«

Enako so vprašali Čiča. Ta pa je imel drug ideal:

»Ko bi jaz car bil, bi cili den v vuni spaja i loj jija (ko bi bil jaz cesar, bi ves dan v volni spal in slanino jedel).«

Poostritev kazni.

Dva Kranjca sta se selila v Ameriko. Na morju pa je eden od njiju umrl in so ga, kakor je navada, v morje potopili. Ker ni bilo pripravnih kosov železa na ladji, so privezali na mrliča kose premoga za obtežitev. Ko je drugi Kranjec to videl, je rekel otožno: »Ubogi, Tone! Da pojdeš v pekel, sem vedel, ampak, da boš moral kar premog s sabo prinesiti...«

Zgled.

Oče neveste (snubaču, mlademu književniku): »Torej, kakor sem rekel, pisatelju svoje hčere ne dam. Ako se odločite, izučite se trgovstva in vstopite v mojo trgovino...«

Snubač: »Za to je prepozno!«

Oče neveste: »Zakaj prepozno? Imam knjigovodjo, ki je prej celo pesmi delal... ta je postal zdaj prav pameten človek!«

Jasno.

Carinski nadzornik kot uradni predstojnik in carinski oficial sta imela oba v istem nadstropju uradnega poslopja službeno stanovanje. Oficial je imel dva otroka, fanta in punčko.

Nadzornik: »Vaše gospe najbrže ni doma, kajli Vaša otroka se strahovito prepirata; zdi se tudi, da se obmetavata s trdimi stvarmi!«

Oficial (gre takoj gori v stanovanje in se spet vrne): »Tako, zdaj je mir! Sploh pa ni bilo nič hudega. Otročaja sta se šla spet malo »nadzornike!«

Bistrovidnost.

Gospodar: »No, ali je Sever plačal račun?«

Pomočnik: »Ne, ga nisem našel. V hiši stanujejo trije Severji in noben ni hotel biti pravi. Vsi so me psovali in zmerjali, eden pa me je celo po stopnicah pehnil.«

Gospodar: »Ta, zadnji, je pravi. Kar precej pojdite še enkrat k njemu!«

